

Dave Robinson and Judy Groves

Ο Πλάτων

ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

Μετάφραση
και Επιστημονική Επιμέλεια:
Γιάννης Σταματέλλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΑΥΛΟΣ
ΑΘΗΝΑ 2002

Τίτλος πρωτοτύπου:
P l a t o
FOR BEGINNERS
Dave Robinson and Judy Groves
Copyright© 2000
Text: Dave Robinson, Illustrations: Judy Groves

Dave Robinson and Judy Groves
Ο Π Λ Α Τ Ω Ν
Μ Ε Ε Ι Κ Ο Ν Ε Σ
Copyright© 2002 για την ελληνική γλώσσα:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΑΥΛΟΣ
Βαλτετσίου 10 & Ιπποκράτους, Αθήνα 106 80
Τηλ.: 010.36.31.169 & 010.36.25.315, Fax: 010.36.17.473
e-mail: info@diavlos-books.gr

<http://www.diavlos-books.gr>

ISBN 960-531-121-6

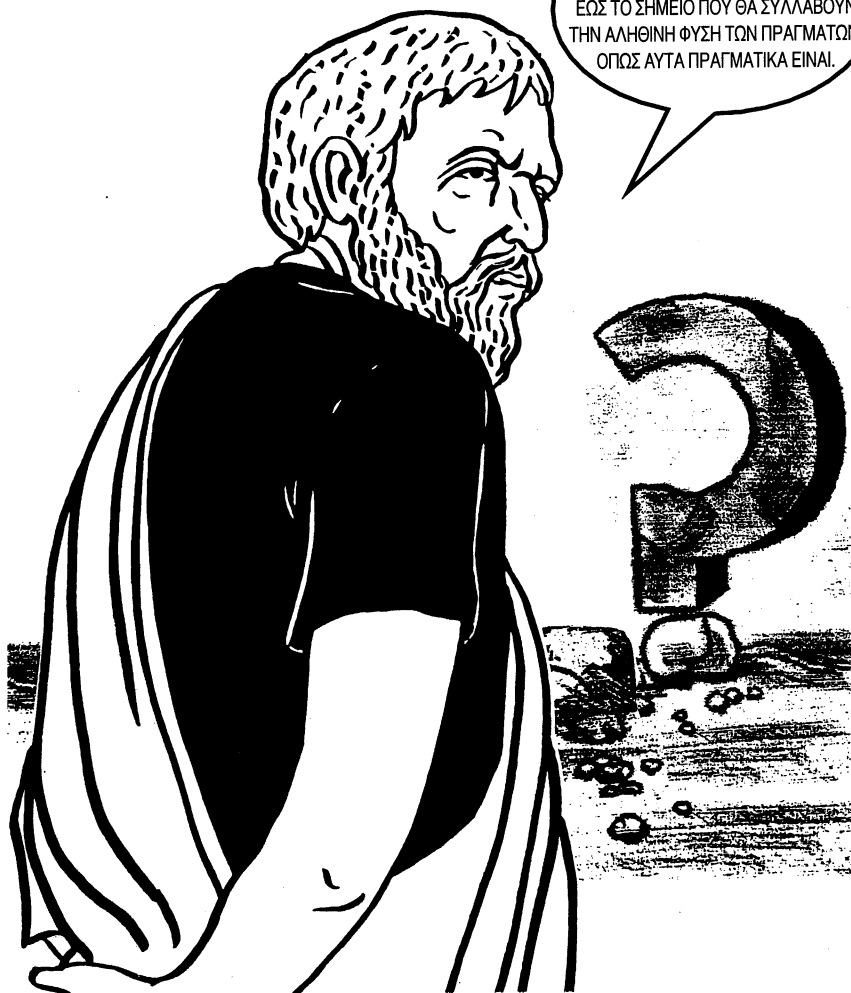
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Γιάννης Σταματέλλος
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Γιάννης Σταματέλλος
ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ελένη Κωστοπούλου
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Βασίλης Κρομύδας
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μάγδα Διαλεκτού
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Ηλιότυπο
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Θ. Ηλιόπουλος - Π. Ροδόπουλος Ο.Ε.

Η αναπαραγωγή αποσπασμάτων του παρόντος βιβλίου με οποιοδήποτε μέσο (φωτοτυπία, μικροφίλμ ή άλλη μηχανική ή ηλεκτρονική μέθοδο) επιτρέπεται χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη ή του συγγραφέα με την προϋπόθεση ότι θα αναφέρεται η «πηγή» και ότι δε θα εντάσσεται στο πλαίσιο των διατάξεων του Ν. 2121/93 για κλοπή πνευματικής ιδιοκτησίας.

Β βασιλιάς των φιλοσόφων

Ο Πλάτων υπήρξε ίσως ο σπουδαιότερος φιλόσοφος όλων των εποχών, ο πρώτος που συνέλεξε κάθε λογής διαφορετικές ιδέες και επιχειρήματα σε βιβλία που μπορούσαν να διαβαστούν από οποιονδήποτε. Επιθυμούσε να γνωρίσει το αθετί και διαρκώς βασάνιζε με τις ενοχλητικές του ερωτήσεις φίλους και φιλόφους αναζητώντας απαντήσεις. Είχε, επίσης, διακηρύξει τις δικές του ιδέες, κ των οποίων μερικές φαίνονται αρκετά λογικές και άλλες που σήμερα φαντάζουν εξαιρετικά παράξενες. Γνώριζε όμως εξ αρχής πως η «άσκηση της φιλοσοφίας» ήταν μια εξωριστή δραστηριότητα...

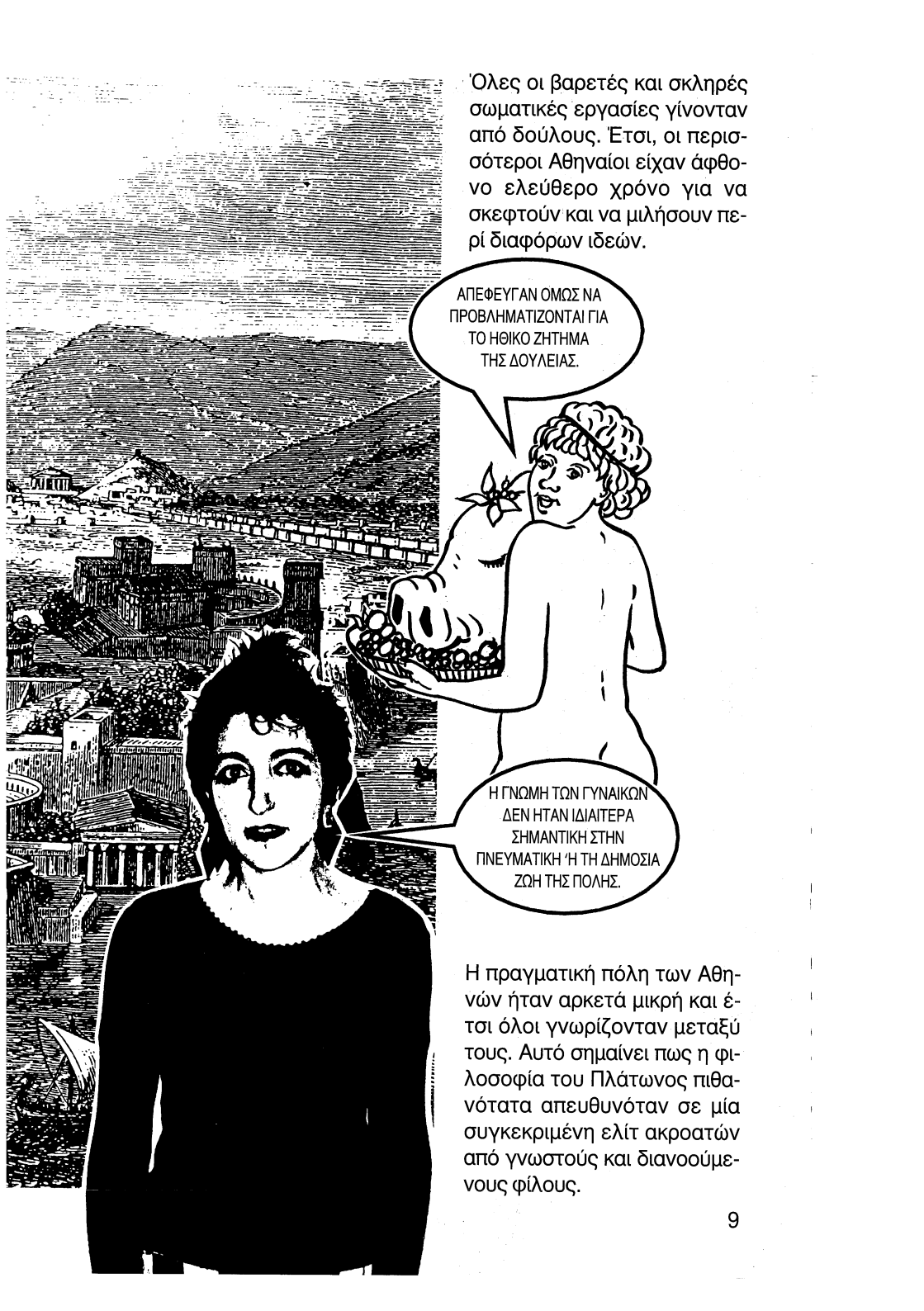
ΟΛΟΙ ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΠΡΕΠΕΙ ΜΕ
ΑΣΙΓΑΣΤΟ ΠΑΘΟΣ ΝΑ ΕΞΥΨΩΝΟΝΤΑΙ
ΕΩΣ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΛΛΑΒΟΥΝ
ΤΗΝ ΑΛΗΘΙΝΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ·
ΟΠΩΣ ΑΥΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΙΝΑΙ.

Ο κόσμος της Αθήνας

Ο Πλάτων γεννήθηκε το 427 π.Χ., ήταν παιδί αριστοκρατικής οικογένειας και έζησε το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής του στην Αθήνα. Η πόλη της Αθήνας τον 5ο αιώνα π.Χ. ήταν ίσως το πιο πολιτισμένο μέρος στον κόσμο – πατρίδα αστρονόμων, βιολόγων, καλλιτεχνών, μαθηματικών, επιστημόνων και κάθε λογής διανοουμένων, που ελεύθερα ονομάζονταν εκείνη την εποχή «φιλόσοφοι» ή «φίλοι της σοφίας».

Όλες οι βαρετές και σκληρές
σωματικές εργασίες γίνονταν
από δούλους. Έτσι, οι περισ-
σότεροι Αθηναίοι είχαν άφθο-
νο ελεύθερο χρόνο για να
σκεφτούν και να μιλήσουν πε-
ρί διαφόρων ιδεών.

ΑΠΕΦΕΥΓΑΝ ΟΜΩΣ ΝΑ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΓΙΑ
ΤΟ ΗΘΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ
ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ.

Η ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΤΗΝ
ΠΙΝΕΥΜΑΤΙΚΗ Ή ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ
ΖΩΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ.

Η πραγματική πόλη των Αθη-
νών ήταν αρκετά μικρή και έ-
τσι όλοι γνωρίζονταν μεταξύ
τους. Αυτό σημαίνει πως η φι-
λοσοφία του Πλάτωνος πιθα-
νότατα απευθυνόταν σε μία
συγκεκριμένη ελίτ ακροατών
από γνωστούς και διανοούμε-
νους φίλους.

Η παρακμή της Αθήνας

Ο Πλάτων έζησε σε μία ταραγμένη και τελικά καταστροφική περίοδο της αθηναϊκής ιστορίας. Στη **Χρυσή Εποχή** της Αθήνας η μεγάλη πολιτική φυσιογνωμία του Περικλή (π. 495-429 π.Χ.) μπόρεσε να ενώσει σχεδόν όλες τις ελληνικές πόλεις-κράτη μέσα από μια προσωρινή συμμαχία εναντίον των Περσών, που διαρκώς απειλούσαν με εισβολή. Η ένωση δεν κράτησε για πολύ.

Είναι πολύ πιθανόν ο Πλάτων να πολέμησε σ' αυτήν την τελευταία μάχη ως στρατιώτης του Ιππικού. Θα ήταν μάλιστα πολύ παράξενο να μην το είχε κάνει ένας πολίτης όπως ο Πλάτων. Όπως και άλλοι νέοι της υψηλής αθηναϊκής τάξης, έτσι και αυτός ήταν κατά πάσα πιθανότητα αμφιταλαντευόμενος για τον πόλεμο.

ΕΚΤΙΜΟΥΣΑΜΕ ΤΗ ΣΠΑΡΤΗ ΩΣ
ΜΙΑ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΥ
ΗΤΑΝ ΑΠΟΔΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΑΘΕΡΗ ΕΠΕΙΔΗ
ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΑΝΕΧΤΗΚΕ ΚΑΜΙΑ
ΑΝΟΗΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΑΠΟ
ΤΙΣ ΚΑΤΩΤΕΡΕΣ ΤΑΞΕΙΣ.

Μετά τον πόλεμο η Σπάρτη επέβαλε μια ελεγχόμενη κυβέρνηση στην Αθήνα. Πιθανότατα ο Πλάτων να συμμετείχε σε αυτήν την κυβέρνηση, όπως οι συγγενείς του Κριτίας και Χαρμίδης, αν η ιστορία ήταν λίγο πιο διαφορετική.

Ο Σωκράτης

Η ζωή του Πλάτωνος άλλαξε τελείως όταν γνώρισε ένα χαρισματικό φιλόσοφο που λεγόταν Σωκράτης (470-390 π.Χ.). Παρά το γεγονός ότι η εμφάνιση, οι συνήθειες και οι φιλοσοφικές απόψεις του Σωκράτη χλευάστηκαν και διακωμωδήθηκαν μέσα στα αθηναϊκά θέατρα και στη δημόσια ζωή, ο ίδιος υπήρξε μια διάσημη φιλοσοφική αυθεντία για πολλούς νεαρούς Αθηναίους. Ο Σωκράτης ισχυριζόταν πως η φιλοσοφία δεν μπορούσε να διδαχτεί, επειδή στην ουσία της ήταν μια στάση ζωής και όχι ένα σύνολο γνώσεων. Όπως όλες οι αυθεντίες έτσι και ο Σωκράτης μιλούσε συνήθως με αινίγματα και παράδοξα.

Ο Σωκράτης επιδοκίμαζε μια μορφή επαναστατικής συμπεριφοράς, που είναι συνήθως αντιπαθητική σε κυβερνήσεις και εξουσίες. Τελικά οι Αθηναίοι πολίτες έριξαν την ελεγχόμενη κυβέρνηση των «Τριάκοντα Τυράννων» και επανέφεραν τη δημοκρατική κυβέρνηση. Το 399 π.Χ. ο Σωκράτης εκτελέστηκε βίαια πίνοντας το κώνειο. Οι μάλλον μη πειστικές κατηγορίες που ασκήθηκαν εναντίον του ήταν η βλασφημία και η διαφθορά των νέων. Στην πραγματικότητα, ο Σωκράτης καταδικάστηκε πιθανότατα επειδή διατηρούσε στενές φιλίες με δύο πρώην συντρόφους του – τον Κριτία («τον Τύραννο») και τον Αλκιβιάδη («τον Προδότη της Σπάρτης»). Οι επιλογές του Σωκράτη στις φιλίες, όπως και του μαθητή του, φαίνεται πως ήταν καταστροφικές.

Ιένες περιηγήσεις

εκτέλεση του Σωκράτη ήταν μια ε-
αιρετικά τραυματική εμπειρία για
ολλούς νέους της Αθήνας, συμπε-
λαμβανομένου και του Πλάτωνα, ο
ποίος έφυγε αηδιασμένος με όλη
την αθηναϊκή πολιτική και τους πολι-
τικούς. Εκείνη τη στιγμή είπε πως...

...ΜΕΧΡΙ ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ
ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ Ή ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ
ΚΟΣΜΟ ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΠΟΤΕ
ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑ.

αξίδεψε γύρω από τη Μεσόγειο, ί-
ως επισκέφτηκε την Αίγυπτο, ίσως
τον απήγαγαν πειρατές που ζητή-
αν λύτρα για να τον ελευθερώ-
σουν. Χωρίς αμφιβολία επισκέφτηκε
αφρικές ελληνικές αποικίες στη Νό-
τια Ιταλία, πριν τελικά εγκατασταθεί
α λίγο χρόνο στην αυλή του βασι-
λιά Διονυσίου του Α' στη Σικελία. Ε-
ί γνώρισε τον Δίωνα, ένα γοητευ-
κό νεαρό άνδρα, ο οποίος προέξ-
ισε μεγάλη εντύπωση στον τότε
εφήλικα Αθηναίο πρόσφυγα. Επί-
σης γνώρισε τον φιλόσοφο Αρχύτα
τον Ταραντίνο, ο οποίος του καλ-
έργησε το ενδιαφέρον για τα μα-
θηματικά των Πυθαγορείων.

Η Ακαδημία

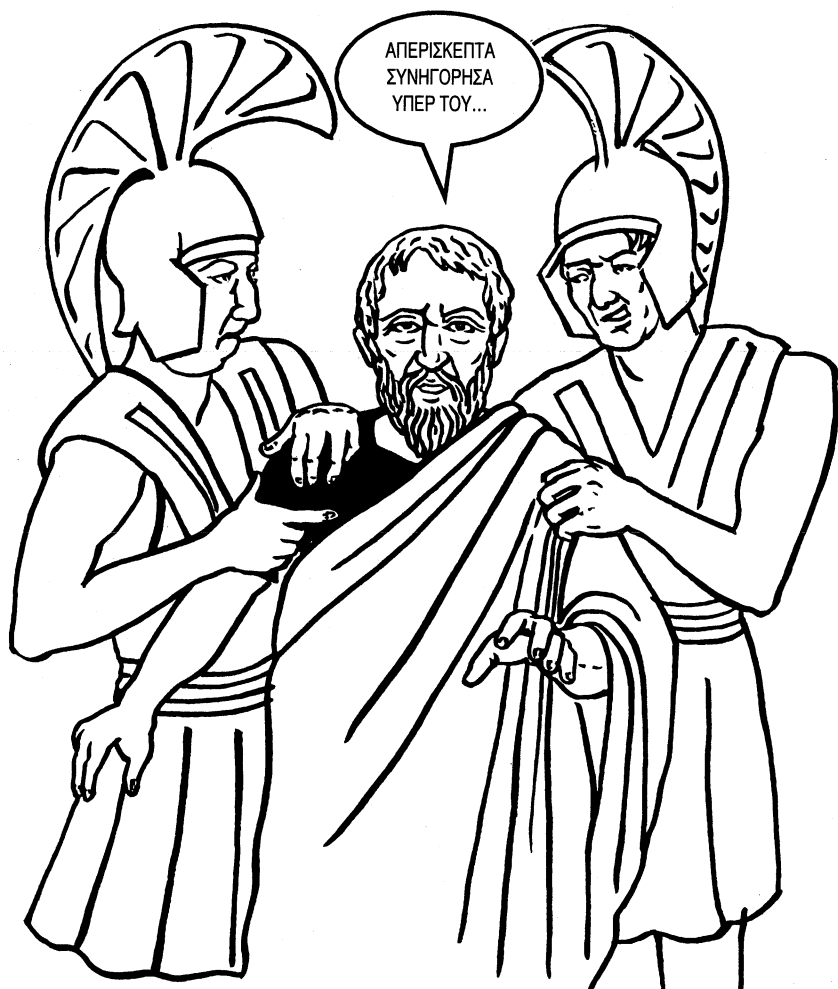
Ο Πλάτων νοστάλγησε την πατρίδα του και τελικά γύρισε στην Αθήνα. Περίπου το 387 π.Χ. ίδρυσε το πρώτο ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο –τη λεγόμενη «Ακαδημία»– στα δυτικά προάστια της πόλης. Μέσα σε αυτό το εκπαιδευτικό ίδρυμα τακτικοί μελετητές γευμάτιζαν γύρω από το ίδιο τραπέζι, αμφισβητούσαν καθετί γνωστό και διατηρούσαν ζωντανό το πνεύμα της σωκρατικής διαλεκτικής. Ο Πλάτων, περπατώντας στον κήπο του, έδινε διαλέξεις στους μαθητές του για τα μαθηματικά, την αστρονομία και τη δική του «Θεωρία των Ιδεών/Μορφών». Είχε μία μικρή βιβλιοθήκη και πιθανόν ένα μηχανικό μοντέλο με τις τροχιές των πλανητών. Όπως οι Πυθαγόρειοι μελετητές της Κάτω Ιταλίας, έτσι και τα μέλη της Ακαδημίας πίστευαν πως το κλειδί για την κατανόηση των πάντων ήταν η μελέτη των μαθηματικών.

Ο σκοπός της Ακαδημίας μερικές φορές μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση στους λιγότερο φιλομαθείς Αθηναίους. Μία φορά, αρκετοί πολίτες ανταποκρίθηκαν με ενθουσιασμό στην αναγγελία μιας δημόσιας ομιλίας «Περί του Αγαθού», περιμένοντας να ακούσουν μια διάλεξη για την ευτυχία και τη βελτίωση του εαυτού τους, ανακάλυψαν όμως πως έπρεπε να παρακολουθήσουν μια μακρόσυρτη και ασαφή ομιλία στα ανώτερα μαθηματικά.

Οι τρεις συμβουλευτικές επισκέψεις στις Συρακούσες

ε ηλικία 60 χρόνων, ύστερα από παράκληση του φίλου του Δίωνα, ο Πλάτων πραγματοποίησε ένα ακόμη ολέθριο ταξίδι στις Συρακούσες της Σικελίας. Ο Πλάτων, αν και υποτίθεται πως εργαζόταν ως δάσκαλος του νεαρού Διονυσίου του β', βρέθηκε τελικά στη μέση μιας εξαιρετικά δύσκολης πολιτικής κατάστασης. Ο Δίωνας είχε εξοριστεί για συνωμοσία εναντίον του βασιλιά.

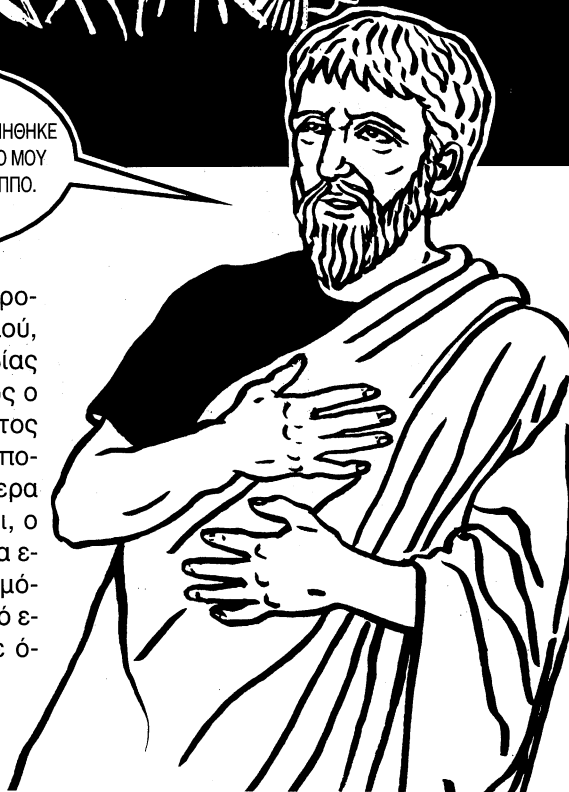
Από τότε είχε ως αποτέλεσμα ο Πλάτων να συναντήσει «δυσκολίες» όταν θέλησε να φύγει από τις Συρακούσες και να γυρίσει στην πατρίδα. Μέχρι στιγμής, ο πορρωκρημένος βασιλιάς είχε λογικά επιλέξει να ασχοληθεί με πιο επείγοντα θέματα, παρά με εισηγήσεις στη μεταφυσική.

Ο Πλάτων, αρκετά απερίσκεπτα, επέστρεψε στις Συρακούσες όταν άκουσε πως ο Διονύσιος αποφάσισε να μην εξορίσει τον Δίωνα. Ο Δίωνας όμως παρέμεινε εξόριστος, όλη του η περιουσία δημεύθηκε και ο Πλάτων θα είχε παραμείνει υπό μόνιμη κράτηση στις Συρακούσες αν ένας γειτονικός κυβερνήτης δεν είχε μεσολαβήσει υπέρ του. Το 357 π.Χ. ο Δίωνας εισέβαλε στις Συρακούσες και ανέτρεψε τον Διονύσιο...

ΤΕΛΙΚΑ ΟΜΩΣ ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΗΚΕ
ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΑΛΛΟ ΠΑΛΙΟ ΜΟΥ
ΓΝΩΡΙΜΟ, ΤΟΝ ΚΑΛΛΙΠΟ.

Αυτή η περίπλοκη ιστορία προσωπικής προδοσίας, εκβιασμού, απειλών και πραγματικής βίας φαίνεται να υποδηλώνει πως ο Πλάτων ήταν μάλλον αδύνατος στην κρίση χαρακτήρων και πολιτικών καταστάσεων. Ύστερα από το τελευταίο του ταξίδι, ο Πλάτων επέλεξε ορθότατα να εγκαταλείψει οριστικά τη δημόσια ζωή και να παραμείνει από εδώ και στο εξής κυνικός με όλους τους πολιτικούς.

Ειρηνική Ακαδημία

Έλικά ο Πλάτων επέστρεψε στην Αθήνα. Δίδαξε και επιχειρηματολόγησε στην Ακαδημία μέχρι τον θάνατό του το 347 π.Χ. Ο πιο σημαντικός μαθητής της Ακαδημίας υπήρξε ένας Μακεδόνας με το όνομα **Αριστοτέλης** (384-322 π.Χ.).

Η Ακαδημία συνέχισε τις εργασίες της για πολλούς αιώνες μέχρι που τελικά έλεισε το 529 μ.Χ. από τον χριστιανό αυτοκράτορα Ιουστινιανό. Όταν ο Πλάτων έθανε ήταν λίγο μεγαλύτερος από 80 ετών και, όπως οι περισσότεροι που ακούθησαν το επάγγελμα της φιλοσοφίας, είχε ελάχιστα περιουσιακά στοιχεία.

Ο ελληνικός πολιτισμός

Ο αθηναϊκός πολιτισμός του 5ου αιώνα υπήρξε ιδιαίτερα μοναδικός, επειδή κατά κύριο λόγο έθεσε τα θεμέλια των δικών μας σύγχρονων δυτικών πεποιθήσεων και αξιών. Μολονότι οι Αθηναίοι ήταν παρόμοιοι με εμάς σε πολλά πράγματα σε άλλα ήταν λίγο διαφορετικοί. Εκτιμούσαν τις πολεμικές αρετές και ήταν κατά πάσα πιθανότητα λιγότεροι ατομιστές και περισσότερο ομαδικοί απ' ό,τι εμείς. Επειδή ο κοινωνικός και πολιτιστικός τους κόσμος ήταν κατά πολύ διαφορετικός από τον δικό μας, πολλές ελληνικές λέξεις δύσκολα μεταφράζονται πλήρως στις αντίστοιχες τους σύγχρονες.

1 ελληνική σκέψη

Οι Έλληνες είχαν, επίσης, μια «τελεολογική» αντίληψη για τον κόσμο και τον εαυτό τους. Αυτό σημαίνει πως καθετί στον κόσμο αποβλέπει άμεσα σε ένα θεμελιώδες σχέδιο ή κάποιο σκοπό – ένα καλό μαχαίρι πρέπει να είναι κοφτερό, ένα άλογο δυατό και υπάκουο, μια κυβέρνηση δίκαιη και αποδοτική και ούτω καθεξής. Συνεπώς, ο «άριστος» άνθρωπος ήταν αυτός που εκπλήρωνε τις υποχρεώσεις του, κυρίως με ο να είναι καλός πολίτης. Οι δούλοι ήταν ατυχείς – ήταν δούλοι εκ γενετής.

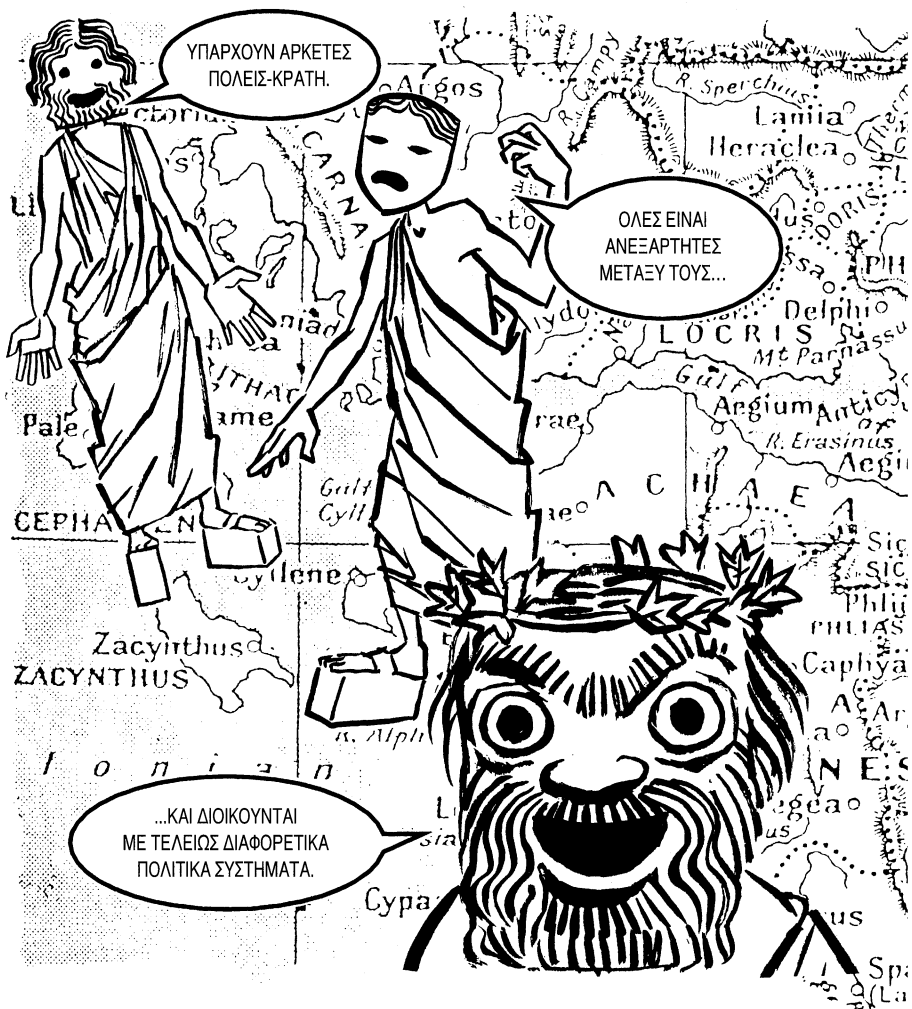
Οι ελληνικές θρησκευτικές πεποιθήσεις ήταν επίσης πολύ διαφορετικές. Οι θεοί των Ελλήνων ήταν μια ανήθικη ομάδα φιλόνικων και ασύδοτων, τους οποίους έπρεπε να ολακεύεις και να τους προσφέρεις θυσίες. Οι διανοούμενοι Έλληνες πολίτες έψαγαν τις πολιτικές και τις ηθικές τους αξίες πέρα από την επίσημη θρησκεία.

που ξεκίνησε η «γνώση». Οι Αθηναίοι δεν έθεταν αυστηρές διακρίσεις μεταξύ των διαφορετικών επιστημονικών κλάδων. Ήταν η πρώτη κοινωνία που αρνήθηκε να δεχτεί ως δεδομένες τις παραδοσιακές απαντήσεις. Ο τρόπος ζωής τους ήταν κριτικός και ερευνητικός και είναι αυτό, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, που τους κάνει μέχρι και σήμερα πραγματικά σύγχρονους.

Οι ελληνικές πόλεις-κράτη

Όλες οι ελληνικές πόλεις-κράτη είχαν πλήρως εδραιωθεί την εποχή που γεννήθηκε ο Πλάτων. Ήταν σχεδόν μοναδικές στον αρχαίο κόσμο. Ενώ η Αίγυπτος και η Περσία ήταν τεράστιες, πλούσιες, μονολιθικές και θεοκρατικές κοινωνίες οι Έλληνες ζούσαν σε μικρές, ανεξάρτητες πολιτείες, που ήταν κυρίως φτωχές

Η Αθήνα ήταν ιδιαίτερη περίπτωση, κυρίως επειδή συχνά ακολουθούσε μια άμεση μορφή δημοκρατικής διακυβέρνησης, η οποία αποτελείτο από ενήλικους άνδρες πολίτες. Το να είσαι Αθηναίος σου έδινε προνόμια, αλλά, επίσης, κοπιαστικά πολιτικά και δημόσια καθήκοντα.

Οι προειδοποιήσεις του Πλάτωνος

Ο Πλάτων συνεχώς προειδοποιούσε τους Αθηναίους συντρόφους του για τους κινδύνους που διέτρεχε η πολιτεία. Εξωτερικοί εχθροί απειλούσαν την Αθήνα: αμφότερες η περσική αυτοκρατορία και η милитарιστική πολιτεία της Σπάρτης. Οι Αθηναίοι πολίτες φαινόταν να διαρκώς να φιλονικούν και να προηλώνονται σε δημοκρατικές κυβερνήσεις που ήταν μονίμως διαφθαρμένες και ιναποτελεσματικές. Οι έξυπνοι νέοι άνδρες, οι πολίτες του μέλλοντος, διαφθείονταν από τους Σοφιστές.

Η Πολιτεία του Πλάτωνος ήταν μια απεγνωσμένη προσπάθεια του φιλοσόφου να αποδείξει πόσο λανθασμένες και επικίνδυνες ήταν αυτές οι ιδέες. Για τον Πλάτωνα, η πόροδος και η αλλαγή ήταν πάντοτε συνδεδεμένες με διαφθορά και παρακμή. Η φιλοσοφία του στόχευε να προσφέρει μόνιμες ηθικές αξίες και διαρκή πολιτική σταθερότητα, που θα έσωζαν την Αθήνα. Αυτό που φυσικά δεν ήξερε ήταν πως η πραγματική απειλή ερχόταν από τον βορρά, από τη μακεδονική αυτοκρατορία του **Μεγάλου Ιλίου** (382-336 π.Χ.) και του διάδοχου του, **Μεγάλου Αλεξάνδρου** (356-323 π.Χ.).

Οι επιρροές του Πλάτωνος: οι Προσωκρατικοί

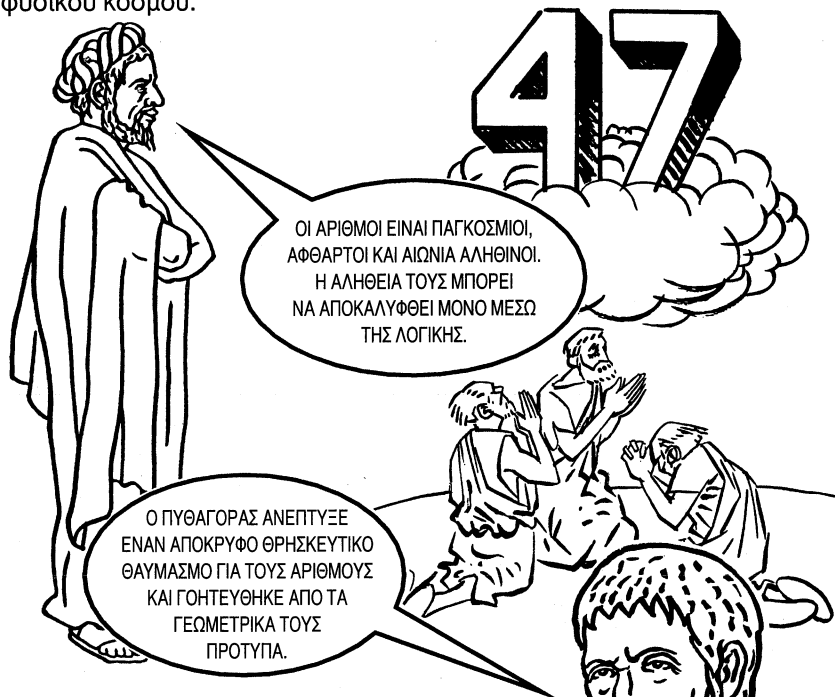
Οι τρεις φιλόσοφοι που επηρέασαν περισσότερο τον Πλάτωνα ήταν ο Πυθαγόρας, ο Ηράκλειτος και ο Σωκράτης. Ο Πυθαγόρας (π. 571-496 π.Χ.) γεννήθηκε στο νησί της Σάμου και αφού εκδιώχτηκε από τον δικτάτορα Πολυκράτη πήγε να ζήσει στον Κρότωνα της ελληνικής Κάτω Ιταλίας. Όπως πολλοί προσωκρατικοί φιλόσοφοι του 6ου αιώνα π.Χ., έτσι και ο Πυθαγόρας πίστευε στην ύπαρξη μίας θεμελιώδους αρχής ή ενός στοιχείου, από το οποίο συγκροτούνται τα πάντα. Οι Προσωκρατικοί πρότειναν, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, πως αυτή η «αρχή» μπορούσε να είναι είτε το **νερό** είτε ο **αέρας** είτε η **φωτιά** είτε τα **άτομα**.

Οι απόψεις του φαίνονται παράλογες. Είναι δύσκολο να διαπιστώσεις πως τα δέντρα, τα σύννεφα και τα κύματα είναι «μαθηματικά». Ο Πυθαγόρας οδηγήθηκε σε αυτήν την άποψη, ανακαλύπτοντας πως οι νότες και οι μουσικές δομές μπορούν να εξηγηθούν ως μαθηματικές αναλογίες. Αυτό σήμαινε πως όλα τα φυσικά φαινόμενα ήταν κατά παρόμοιο τρόπο μαθηματικές αναλογίες.

Η θρησκεία των μαθηματικών

Επίσης, αυτό που αντιλήφθηκε ο Πυθαγόρας ήταν πως τα μαθηματικά είναι ανεξάρτητα από τον κόσμο της παρατήρησης και της εμπειρίας. Δεν μπορείς να δεις την «τριγωνικότητα» ή τον πραγματικό αριθμό «47». Τα μαθηματικά είναι «αφηρημένα». Η μελέτη τους σε καθιστά ικανό να ξεφύγεις από τις αντιφάσεις του φυσικού κόσμου.

Ο Πυθαγόρας ίδρυσε μια παροικία στον Κρότωνα από «θρησκευόμενους» μαθηματικούς, την οποία δι-
κικούσε κάτω από σιδηρά πειθαρχία. Πίστευε επίσης στην αθανασία της ψυχής και στη μετεμψύχωση. Έτσι, ο Πυθαγόρας ήταν ο κύριος υπεύθυνος για την εγκαθίδρυση μιας ευρύτατα διαδομένης ελληνικής α-
τίληψης, σύμφωνα με την οποία η αληθινή γνώση έπρεπε να είναι ό-
τως τα μαθηματικά: παγκόσμια, σταθερή, προϊόν καθαρής σκέψης μακριά από τις αισθήσεις.

Ηράκλειτος: τα πάντα αλλάζουν

Ο Ηράκλειτος (π. 535-475 π.Χ.) είχε μια παράξενη «δυναμική» αντίληψη του κόσμου. Ο κόσμος ήταν για τον Ηράκλειτο σε διαρκή κίνηση και μεταβολή. Τίποτα δεν ήταν μόνιμο ή σταθερό. Η πιο γνωστή φράση του ήταν **«πάντα ρει»** – τα πάντα αλλάζουν.

Το σκυλί που με σιγουριά ισχυριζόμαστε πως βλέπουμε μπροστά μας ήταν κάποτε κουτάβι και σύντομα θα γίνει ένας νεκρός σορός.

Ο κόσμος μας δεν είναι μόνο σε μια «προοδευτική διαδικασία», αλλά και ο καθένας μας τον βλέπει διαφορετικά. Όλες οι αντιλήψεις μας για τον κόσμο είναι «σχετικές ως προς τον παρατηρητή». Ένα βάρος είναι μεγάλο για ένα συνηθισμένο άνθρωπο, αλλά ελαφρύ για έναν αρσιβαρίστα.

Η ΕΛΕΝΗ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ ΗΤΑΝ
ΟΜΟΡΦΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΡΗ,
ΑΛΛΑ ΑΔΙΑΦΟΡΗ ΓΙΑ ΟΠΟΙΟΝ
ΕΧΕΙ ΔΕΙ ΤΗ ΘΕΑ ΑΦΡΟΔΙΤΗ.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΑΘΕΡΑ
ΝΟΗΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΥΣ
ΟΡΟΥΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΡΙΓΡΑΨΟΥΜΕ ΤΟΝ ΦΥΣΙΚΟ ΚΟ-
ΣΜΟ. ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ
ΔΙΑΡΚΩΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ.

φράση «αυτό το κτήριο είναι μεγάλο» απλώς σημαίνει – «μεγάλο ως προς ε-
ένα». Ο ηρακλείτειος σκεπτικισμός για την εμπειρική γνώση ενισχύει την πυ-
γαγόρεια άποψη. Η πραγματική γνώση είναι καθαρή και μόνιμη μόνον αν κατα-
τάται μέσω του νου και όχι μέσω των αισθήσεων.

Θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστήμη

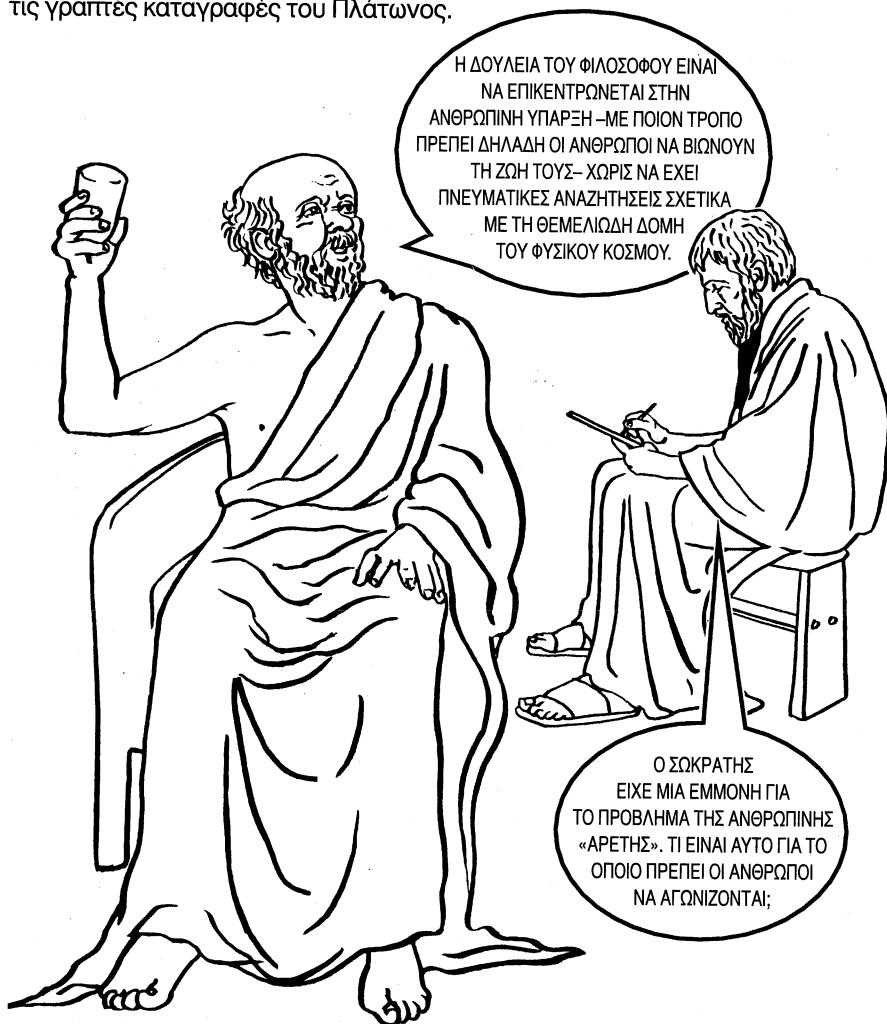
Μετά τον Πυθαγόρα και τον Ηράκλειτο, οι περισσότεροι Έλληνες φιλόσοφοι πίστευαν ότι η γνώση ερχόταν μόνο μέσω της σκέψης. Παρά τη χρησιμότητα της παρατήρησης, αυτή ήταν ένας κατώτερος και παραπλανητικός τρόπος κατανόησης του κόσμου, των ανθρώπινων όντων και του περιβάλλοντος χώρου.

Ήταν αντικίνητρο το να έχεις ένα μεγάλο πληθυσμό δούλων που κάνουν τις σκληρές χειρωνακτικές εργασίες. Γιατί να εφεύρεις τους ανεμόμυλους όταν είκοσι σκλάβοι μπορούν να γυρίσουν τη μυλόπετρα;

Η άποψη του Σωκράτη για τη γνώση

Αυτός όμως που ενέπνευσε τον Πλάτωνα πιο πολύ από κάθε άλλο φιλόσοφο ήταν ο Σωκράτης. Ήταν άσχημος, μικροκαμωμένος, ατημέλητος και συνήθως μεθυσμένος, με ισχυρή, όμως, επιρροή. Εμείς γνωρίζουμε τα λεγόμενά του μόνο μέσα από τις γραπτές καταγραφές του Πλάτωνος.

Ενώ κάποιοι φιλόσοφοι είχαν ήδη προτείνει πως οι προσωπικές απολαύσεις και η ευτυχία ήταν αρκετές, ο Σωκράτης αντιθέτως επέμενε πως η απάντηση ήταν η **γνώση**. Ο τελεολογικός σκοπός των ανθρώπινων όντων είναι να αναρρωτούνται για τα πάντα και να συμμετέχουν, μαζί με άλλους, σε συζητήσεις με σκοπό να αλησιάζουν όσο το δυνατόν εγγύτερα την αλήθεια.

Ο σωκρατικός διάλογος

Η φιλοσοφία είναι μια ιδιόμορφη δραστηριότητα. Δεν έχει κάποια προφανή μεθοδολογική διαδικασία όπως η γεωμετρία ή η φυσική. Ο Σωκράτης έπρεπε να επινοήσει το ακριβές αντικείμενο της φιλοσοφίας και να της προσδώσει μια μέθοδο έρευνας. Ενθάρρυνε την ιδέα πως θα έπρεπε να είναι μία διαδικασία επιχειρημάτων και διαλεκτικής συζήτησης. Αυτή η διαδικασία, όμως, έχει μια αρνητική πλευρά. Οι συμμετέχοντες στον «σωκρατικό διάλογο» σχεδόν πάντα ανακάλυπταν πως οι απαντήσεις τους στα φιλοσοφικά προβλήματα ήταν ανεπαρκείς και απορριπτέες.

Δουλειά της φιλοσοφίας είναι να διευκρινίζει το είδος των ζητούμενων προβλημάτων και στη συνέχεια να καθορίζει ποιες από τις απαντήσεις είναι αποδεκτές. Η φιλοσοφία είναι περισσότερο μια διαδικασία διασάφησης παρά ανακάλυψης. Η συνήθεια του Σωκράτη να τραβά το χαλί κάτω από τα πόδια ατάρεσκων ανθρώπων μπορούσε να γίνει πολύ ενοχλητική. Αυτός ήταν και ο λόγος που το παρατσούκλι του ήταν η «αλογόμυγα». Ένα άλλο πιο τιμητικό παρατσούκλι του ήταν η «μαμή», διότι βοηθούσε πολλούς ανθρώπους στο να «γεννήσουν» τη γνώση.

Η Αρετή είναι Γνώση

Παρά την ιδιαιτερότητά του, ο Σωκράτης δεν ήταν σκεπτικιστής. Πίστευε πως μπορούσε να υπάρξει έστω και μερική γνώση σχετικά με το τι ολοκληρώνει τους ανθρώπους και είχε μερικές ακλόνητες θεωρίες για το πώς έπρεπε οι άνθρωποι να ζουν. Με την παιδεία οι άνθρωποι μπορούν να γνωρίσουν τον πραγματικό τους εαυτό, να γνωρίσουν τι είναι καλό και να ενεργούν σύμφωνα με αυτό. Αυτό αντανakλάται από την περίφημη φράση του Σωκράτη:

ΤΟΝ ΑΝΕΞΕΤΑΣΤΟ ΒΙΟ
ΔΕΝ ΑΞΙΖΕΙ
ΝΑ ΤΟΝ ΖΕΙΣ...

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ
ΕΒΡΙΣΚΕ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ
ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ
ΠΑΡΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.

Η αρετή ήταν, κατά κάποιον τρόπο, μια μορφή γνώσης κωδικοποιημένη μέσα στη δομή του σύμπαντος – υπήρχαν εκ φύσεως **ηθικές πράξεις**. Όταν αυτές γίνουν γνωστές, είναι αδύνατον κάποιος να ενεργήσει λανθασμένα. Αυτό σημαίνει πως ο κακοήθης άνθρωπος είναι απλώς αυτός που έχει άγνοια.

Ο ισχυρισμός ότι η ηθική είναι μια μορφή γνώσης, όπως όλες οι άλλες, φαντάζει σήμερα αρκετά παράξενος. Δεν είμαστε πια σίγουροι για την ύπαρξη ορισμένων συγκεκριμένων ηθικών πράξεων.

Αναζητώντας την ουσία

Ο Σωκράτης είχε, επίσης, την γνώμη πως κάθε πράγμα και κάθε ιδέα είχαν μια αιγιματική ενδογενή «ουσιώδη φύση» που μπορούσε να αποκαλυφθεί μόνο μέσα από τη διαλεκτική. Η αληθινή γνώση υπόκειται στην ανακάλυψη αδιαμφισβήτητων ορισμών. Συνήθως, αυτό συνεπάγεται πως η εύρεση ενός κοινού χαρακτηριστικού μιας έννοιας απαιτεί την εξέταση πολλών διαφορετικών παραδειγμάτων της. Μετά απ' αυτό μπορείς να οδηγηθείς σε έναν γενικό ορισμό.

Η «ουσιοκρατική» θεώρηση φαίνεται να εφαρμόζεται σωστά στα μαθηματικά και στη γεωμετρία. Η «ουσία» ενός τριγώνου είναι «ένα σχήμα τριών πλευρών». Αλλά η «ουσιώδης φύση» του ανθρώπου ή της αρετής είναι λιγότερο προφανής. Επειδή οι έρευνες του Σωκράτη ήταν τόσο σπάνια επιτυχείς, οδηγήθηκε στο να προτείνει την άγνοια παρά την γνώση ως αληθινή κατάσταση του ανθρώπινου νου.

Ο Σωκράτης του Πλάτωνος

Τα πρώτα φιλοσοφικά έργα του Πλάτωνος είναι φόρος τιμής προς τον Σωκράτη και μια προσπάθεια να διατηρηθεί ζωντανή η παράδοση του σωκρατικού διαλόγου. Ο Πλάτων ήθελε να ξεκαθαρίσει τα πράγματα και να μεταφέρει σε όλους ό,τι είχε πει ο Σωκράτης. Ο Πλάτων χρησιμοποιεί τον Σωκράτη ως βασικό ομιλητή σε όλα του σχεδόν τα βιβλία. Έτσι δεν είναι πάντοτε σαφές ποιανού ιδέες παρουσιάζονται κάθε φορά. Αυτό δε φαινόταν να απασχολεί ιδιαίτερα τον Πλάτωνα, αφού έβλεπε τον εαυτό του ως συνεχιστή μιας φιλοσοφικής παράδοσης. Ωστόσο, σήμερα πολλοί μελετητές πιστεύουν πως οι πλατωνικοί διάλογοι της πρώτης περιόδου είναι λογικά ακριβείς περιγραφές των αντιλήψεων του Σωκράτη και πως τα έργα της μέσης και της τελευταίας περιόδου είναι, κυρίως, του Πλάτωνος.

ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΣΕ ΠΡΟΜΕΤΩΠΙΔΑ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΜΑΝΤΙΚΗΣ ΤΟΥ 13ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Ο Jacques Derrida στο βιβλίο του *The Postcard* (1980) προβληματίζεται έντονα με την παράξενη εικόνα του Σωκράτη, ο οποίος φαίνεται να γράφει ό,τι του υπαγορεύει ο Πλάτων – έτσι παρουσιάζεται το παράδοξο του «ομιλούντος συγγραφέα».

Ο Ευθύφρων

Ο Ευθύφρων είναι ένας διάλογος μεταξύ του Ευθύφωνα και του Σωκράτη έξω από το αθηναϊκό δικαστήριο. Ο Σωκράτης, παρά το ότι σύντομα πρόκειται να κατηγορηθεί και να καταδικαστεί σε θάνατο, βρίσκει τον χρόνο να συζητήσει την πολύ σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ της ηθικής που βασίζεται σε θρησκευτικές πεποιθήσεις και της ηθικής που βασίζεται στη φιλοσοφική λογική. Ο Σωκράτης δείχνει πως ένας μόνιμος ηθικός κώδικας είναι σχεδόν αδύνατον να προέρχεται από τους θεούς. Οι θεοί συνεχώς φιλονικούν και είναι αδύνατον να τους ικανοποιείς όλους συνεχώς. Το πιο σημαντικό είναι πως ο Πλάτων (ή ο Σωκράτης;) καταφέρνει να πείσει τον Ευθύφωνα να παραδεχτεί μια πολύ σημαντική διαφορά.

Ό,τι είναι ηθικά σωστό δεν συμφωνεί πάντοτε με την ευσέβεια... Η θρησκεία είναι άξια λατρείας επειδή τη λατρεύουν, η ηθική όμως λατρεύεται επειδή αξίζει να τη λατρεύουν.

Ο Σωκράτης, ως συνήθως, παρασύρει τον Ευθύφρονα μέσα σε ένα γλωσσικό και εννοιολογικό λαβύρινθο απ' τον οποίο δεν μπορεί να δραπετεύσει. Ανήσυχος απ' όλη την αλλοπρόσαλλη αυτή συζήτηση με έναν περιβόητο βλάσφημο, ο Ευθύφρονας διστάζει να καταλήξει σε ανορθόδοξα συμπεράσματα και προσπαθεί να δικαιολογηθεί. Γι' αυτές του τις αντιλήψεις ο Σωκράτης τελικά θα δικαστεί.

Η αληθινή ηθική γνώση μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της φιλοσοφικής σκέψης και του διαλόγου. Είναι πάρα πολύ εύκολο ο Ευθύφρονας να υπακούσει στις θρησκευτικές διατάξεις και ύστερα να νιώσει σίγουρος πως συμπεριφέρθηκε ηθικά. Η θική και θρησκεία είναι συχνά αντίθετες. Οι άνθρωποι μπορεί να κάνουν δόλιες πράξεις για θρησκευτικούς λόγους, ενώ άλλες φορές μια ηθική πράξη μπορεί να είναι θρησκευτικά μη αποδεκτή. Η αληθινή ηθική φιλοσοφία ξεκινά μόνον όταν οι άνθρωποι απομακρύνονται από τον δογματισμό και τον ανορθολογισμό της θρησκείας.

Η Απολογία

Η Απολογία είναι, όπως φαίνεται, οι αγορεύσεις του Σωκράτη κατά τη διάρκεια της δίκης του, δηλαδή λίγο πριν και μετά την καταδίκη του σε θάνατο. Ο Σωκράτης δεν εκφράζεται απολογητικά ή συμβιβαστικά, αλλά έντονα προκλητικά. Αγορεύει στο δικαστήριο για τη φύση του φιλοσοφικού διαλόγου. Ισχυρίζεται ότι μερικές φορές είναι απαραίτητο να προωθούνται ιδέες στις οποίες ο άλλος δεν πιστεύει, με απώτερο στόχο να προκληθεί συζήτηση. Δεν παραδέχεται πως μερικοί ανεύθυνοι αριστοκρατικοί νέοι που τον ακολουθούσαν μπορεί να είχαν ενοχλήσει τους μεγαλύτερους και τους καλύτερούς τους με βαρετές ερωτήσεις. Αλλά είναι απόλυτα πεπεισμένος πως αποτελεί πάντοτε καθήκον του να φιλοσοφεί και να λέει την αλήθεια όπως αυτός την αντιλαμβάνεται.

ΚΑΝΕΤΕ ΛΑΘΟΣ ΑΝ ΠΙΣΤΕΥΕΤΕ
ΠΩΣ ΕΝΑΣ ΑΞΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΧΑΡΑΜΙΖΕΙ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΤΟΥ,
ΛΟΓΑΡΙΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ.

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΤΟΥ ΠΡΑΞΗ,
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΕΙ
ΥΠΟΨΗ ΤΟΥ ΕΝΑ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΠΡΑΓΜΑ,
ΤΟ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟΝ Ή ΟΧΙ ΕΝΕΡΓΕΙ ΣΩΣΤΑ
Ή ΛΑΘΟΣ, ΟΠΩΣ ΕΝΑΣ ΚΑΛΟΣ
Ή ΕΝΑΣ ΚΑΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Οι φιλόσοφοι που ασπιάστηκαν αυτήν την άποψη έγιναν ένθερμοι υποστηρικτές αυτών των σπουδαίων διακηρύξεων σχετικά με την πνευματική ανεξαρτησία και την ηθική τιμιότητα που χαρακτηρίζουν τον ηρωισμό όλων των φιλοσόφων. Άλλοι, όπως ο Αμερικανός δημοσιογράφος *I. F. Stone* (π. 1908), βρίσκουν πως η αγόρευση του Σωκράτη είναι γεμάτη ανακρίβειες και ανειλικρινείς υπεκφυγές. Ο Σωκράτης ισχυριζόταν πως έμεινε

στην πραγματικότητα απολιτικός, επειδή η δική του «εσωτερική φωνή» τού έλεγε να αποφύγει τη δημόσια ζωή. Υπήρξε αρκετά σοφός για να αντιληφθεί πως η αναμενόμενη διάρκεια ζωής πολλών Αθηναίων πολιτικών δεν ήταν και τόσο μεγάλη. «Όποιος σκοπεύει να επιβιώσει έστω και για λίγο χρόνο, πρέπει να αυτοπεριοριστεί στην ιδιωτική του ζωή και να αφήσει μακριά την πολιτική.»

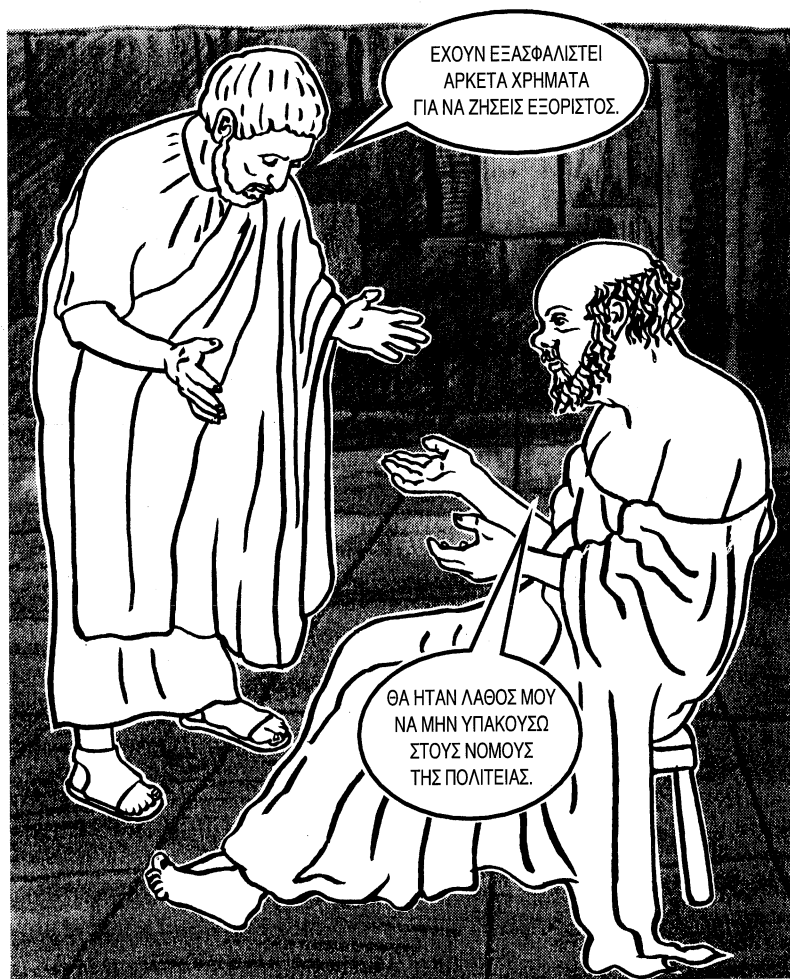

ΘΑ ΑΦΙΕΡΩΣΩ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΜΟΥ ΕΚΕΙ,
ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΕΔΩ, ΣΤΟ ΝΑ ΕΞΕΤΑΖΩ ΚΑΙ
ΝΑ ΕΡΕΥΝΩ ΤΗ ΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΕΤΣΙ
ΩΣΤΕ ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΥΨΩ ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΑΠΛΩΣ
ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ.

Κατά πάσα πιθανότητα ο Σωκράτης είχε έμμεσα εμπλακεί στην Αθήνα σε κάποιες επικίνδυνες πολιτικές καταστάσεις. Παρ' όλα αυτά, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι δέχεται την καταδίκη του με μια εντυπωσιακά στωική ηρεμία. Τελειώνει την ομιλία του λέγοντας πως ο θάνατός του θα είναι είτε απόλυτος εκμηδενισμός είτε μια μοναδική ευκαιρία γι' αυτόν να συναντήσει τους μεγάλους Έλληνες διανοούμενους του παρελθόντος. Χαρακτηριστικά, καυχιέται πως θα τους εμπλέξει σε περαιτέρω διάλογο. Η συζήτηση δε θα σταματήσει ποτέ.

Ο Κρίτων

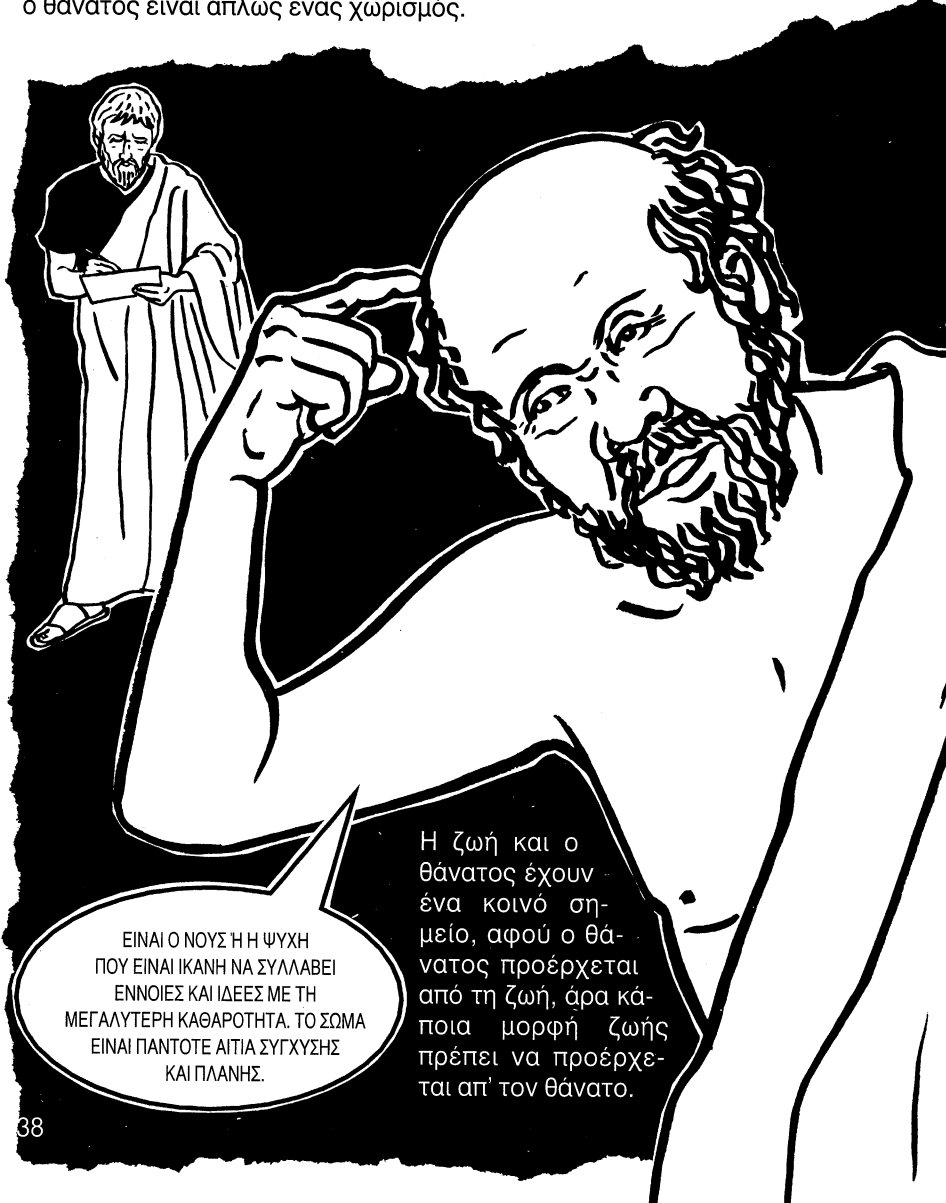
Στον διάλογο *Κρίτων* περιγράφεται η συζήτηση που έγινε στις φυλακές της πόλης τη νύχτα πριν από την εκτέλεση του Σωκράτη. Ο Κρίτωνας διαβεβαιώνει τον Σωκράτη πως είναι σε θέση να οργανώσει την απόδρασή του.

Ως Αθηναίος πολίτης... ο Σωκράτης έδωσε υποσχέσεις στην Πολιτεία, υποσχέσεις που υπαγόρευαν δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις. Θα υπακούσει στις νομικές διαδικασίες της πολιτείας, ακόμη και αν είναι λανθασμένες. Επιπρόσθετα, αν έφευγε στην εξορία, θα επιβεβαίωνε την ενοχή του στα μάτια των συμπολιτών του. «Όταν θα φύγω από αυτόν τον τόπο, δε θα είμαι το θύμα ενός νομικού σφάλματος αλλά ενός σφάλματος που έγινε απ' τους συνανθρώπους μου».

Ο Φαίδων

Ο διάλογος *Φαίδων* είναι η περίφημη περιγραφή του θανάτου του Σωκράτη. Ο Σωκράτης παραθέτει στους θλιμμένους φίλους του πολλά και διαφορετικά επιχειρήματα, για να δικαιολογήσει τη θεωρία του για την αθανασία της ψυχής. Ειρωνικά επισημαίνει πως οι φιλόσοφοι ήταν πάντα μια ασκητική ομάδα, αδιάφοροι για τις σωματικές απολαύσεις και εκ των πραγμάτων «σχεδόν νεκροί». Η φιλοσοφική σκέψη είναι μία διαδικασία απελευθέρωσης της ψυχής από το σώμα: ο θάνατος είναι απλώς ένας χωρισμός.

ΕΙΝΑΙ Ο ΝΟΥΣ Η ΨΥΧΗ
ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΙΚΑΝΗ ΝΑ ΣΥΛΛΑΒΕΙ
ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ ΜΕ ΤΗ
ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΚΑΘΑΡΟΤΗΤΑ. ΤΟ ΣΩΜΑ
ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΑΙΤΙΑ ΣΥΓΧΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΛΑΝΗΣ.

Η ζωή και ο
θάνατος έχουν
ένα κοινό ση-
μείο, αφού ο θά-
νατος προέρχεται
από τη ζωή, άρα κά-
ποια μορφή ζωής
πρέπει να προέρχε-
ται απ' τον θάνατο.

Καθετί που γνωρίζουμε από τη γέννηση μας βασίζεται σε μία προηγούμενη ύπαρξη.

ΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΜΙΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ
ΥΠΑΡΞΗ, ΙΣΩΣ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΚΑΙ ΜΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ.

Η ψυχή είναι αόρατη και
θεική, το σώμα ορατό και
θνητό. Μόνον η ψυχή
μπορεί να συλλάβει τις
έννοιες που οι αισθήσεις
δεν μπορούν να αντι-
ληφθούν. Τα επιχει-
ρήματα ρέουν απ'
το στόμα του
Σωκράτη ακα-
τάπαυστα.

Ωστόσο, ο Σιμμίας ως υλιστής παραμένει αμετάπειστος και το εκφράζει απροκάλυπτα και χωρίς διακριτικότητα

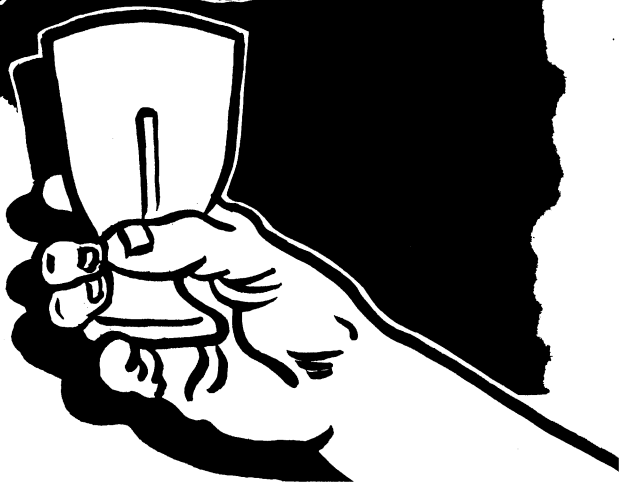

ΟΤΑΝ ΤΟ ΣΩΜΑ
ΠΕΘΑΙΝΕΙ,
ΠΕΘΑΙΝΕΙ ΕΠΙΣΗΣ
ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ.

ΑΛΛΑ
Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ
ΗΤΑΝ
ΑΚΛΟΝΗΤΟΣ...

ΑΝ Η ΘΕΩΡΙΑ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΑΛΗΘΙΝΗ, ΕΙΝΑΙ ΣΩΣΤΟ
ΝΑ ΤΗΝ ΠΙΣΤΕΨΕΙΣ. ΑΛΛΑ ΑΝ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΑΦΑΝΙΣΜΟΣ, ΔΕ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΥΠΟΧΩΡΗΣΩ ΚΑΙ ΝΑ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΩ
ΤΟΥΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥΣ ΜΟΥ ΔΕΙΧΝΟΝΤΑΣ
ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΙΑ.

Στο τέλος ένας κλητήρας της πόλης φθάνει με ένα ποτήρι δηλητήριο. Ο Σωκράτης το πίνει μονομιάς. Τα πόδια και το σώμα του παγώνουν. Ύστερα, όλες οι συζητήσεις τελειώνουν οριστικά.

Η επίδραση του Σωκράτη στον Πλάτωνα

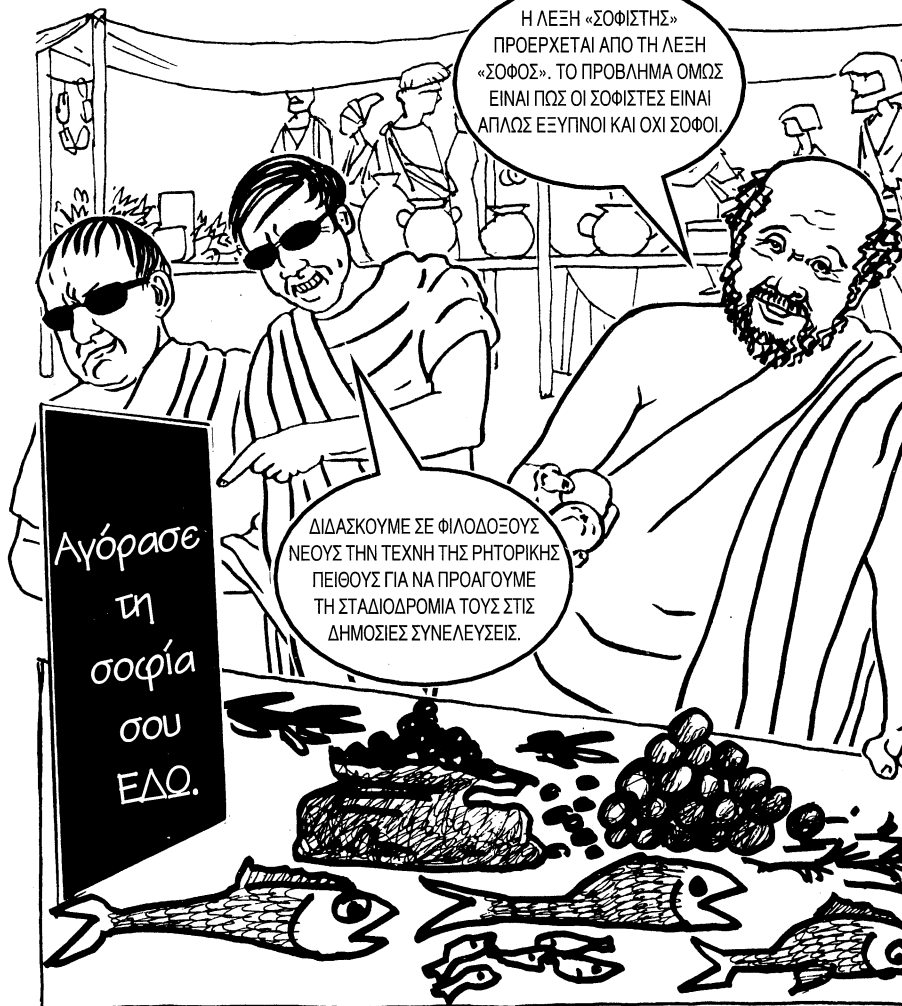
Ο Πλάτων έγραψε και άλλα βιβλία για διάφορα άλλα θέματα με ακόμη περισσότερες περιγραφές από τις συζητήσεις του Σωκράτη: αυτοσυγκράτηση (Χαρμίδης), φιλία (Λύσις), θάρρος (Λάχης), ηθική και παιδεία (Πρωταγόρας). Ο Σωκράτης πάντοτε ισχυριζόταν πως δε θα μπορούσε ποτέ να γίνει δάσκαλος, επειδή δεν είχε καμία γνώση να μεταδώσει. Ωστόσο, παρέδωσε στον Πλάτωνα μια σαφέστατη σειρά φιλοσοφικών προβληματισμών.

Η γνώση έπρεπε να είναι σταθερή και αμετάβλητη όπως τα αξιώματα των μαθηματικών. Η γνώση έπρεπε να κρατηθεί με ασφάλεια μακριά από τον ηρακλείτειο κόσμο της μεταβολής και τον σκεπτικιστικό σχετικισμό. Ο Σωκράτης κατέληγε πως ίσως είναι αδύνατον να ανακαλύψεις τη μορφή αυτών των βέβαιων ορισμών. Η αλήθεια υπήρχε, αλλά ήταν πολύ δύσκολο να κατακτηθεί απ' τους ανθρώπους. Ο Πλάτων ήταν αποφασισμένος να βγει από το αδιέξοδο.

Οι Σοφιστές: σοφία επί χρήμασι

Η Αθήνα ήταν μια αγορά νέων ιδεών. Μία ομάδα διανοουμένων, που ονομάζονταν Σοφιστές, προωθούσαν το δικό τους «είδος» φιλοσοφίας, ένα είδος βοήθειας προς τον άνθρωπο. Τριγύριζαν παραδίδοντας μαθήματα σε γιους εύπορων οικογενειών με αντάλλαγμα μεγάλα χρηματικά ποσά.

Για τους Σοφιστές, ο «άριστος άνθρωπος» είναι αυτός που εντυπωσιάζει και φέρνει σε αμηχανία τούς αντιπάλους του στις πολιτικές συζητήσεις και έτσι καθίσταται ένας επιτυχημένος άνθρωπος με επιρροή. Οι Σοφιστές ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς μεταξύ των νεόπλουτων αθηναϊκών οικογενειών, οι οποίες είχαν γιους να εντάξουν στην κοινωνία.

Ο Σωκράτης και ο Πλάτων ήταν και οι δύο εχθρικοί προς στους Σοφιστές διότι, εν μέρει, τους αντιλαμβάνονταν σαν μία απειλή προς την παλιά κατάσταση πραγμάτων.

Ένας από τους μαθητές του Πλάτωνος είχε την αυθάδεια να τον ρωτήσει «ποιον σκοπό» εξυπηρετούσε η φιλοσοφία. Του δόθηκε ένα νόμισμα ως «ανταμοιβή» για τις σπουδές του και στη συνέχεια αποβλήθηκε ως ακατάλληλος.

Σοφιστικός σχετικισμός και σκεπτικισμός

Ο Έλληνας ιστορικός **Ηρόδοτος** (π. 484-424 π.Χ.) είχε ταξιδέψει στο εξωτερικό της χώρας και είχε δει πως έξω από την Ελλάδα πολλές δοξασίες και πολιτιστικές πρακτικές ήταν εντελώς διαφορετικές. «Τα έθιμα σε οδηγούν από μόνα τους». Νόμοι και ηθικές πεποιθήσεις διέφεραν από χώρα σε χώρα. Αυτός ήταν ένα μικρός κλονισμός για τους γεμάτους αυτοπεποίθηση Αθηναίους. Όμως, οι Σοφιστές κατέληξαν στο δικό τους συμπέρασμα.

Συνεπώς ο **πολιτιστικός σχετικισμός** (διαφορετικοί πολιτισμοί που ενεργούν με διαφορετικό τρόπο) μπορεί να οδηγήσει στον **ηθικό σχετικισμό** (η αναγνώριση πως διαφορετικοί πολιτισμοί έχουν διαφορετικές ηθικές αξίες), το οποίο εύκολα ολισθαίνει στον **ηθικό σκεπτικισμό** (δεν υπάρχουν απόλυτοι ηθικοί κανόνες που να αποδεικνύονται λογικά) και τελικά καταλήγει σε ένα βαθύτατα ανησυχητικό **ηθικό μηδενισμό** (δεν υπάρχουν ηθικοί κανόνες, άρα μπορείς να κάνεις ό,τι θέλεις).

Οι Σοφιστές ισχυρίζονταν πως λέξεις όπως «ελευθερία», «πίστη», «δικαιοσύνη» και «ισότητα» είναι απλώς υποκειμενικές ανθρώπινες επινοήσεις, οι οποίες είχαν ιδιαίτερο νόημα μόνο για καθέναν ξεχωριστά. Παρ' όλα αυτά, ο Σωκράτης επέμενε ότι οι νέοι δεν πρέπει να δέχονται τίποτα ως δεδομένο και να αμφιβάλλουν για τα πάντα. Είχε πεισθεί πως ήταν λανθασμένος αυτός ο στείρος κυνισμός και εννοιολογικός σχετικισμός. Σκοπός της φιλοσοφίας ήταν η ανακάλυψη της αλήθειας και όχι η «νίκη» στις συζητήσεις.

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΕΧΕΙ ΜΙΑ
ΣΟΒΑΡΟΤΑΤΗ ΗΘΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ.
ΑΦΟΥ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΣΕ ΘΕΣΗ ΝΑ ΠΑΡΕΧΕΙ ΣΟΦΙΑ,
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΟ ΑΝΑΛΑΒΕΙ
Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

Ο ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΑΜΕΡΟΛΗΠΤΟΣ
ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ
Η ΟΠΟΙΑ, ΑΝ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΔΥΣΚΟΛΟ
ΝΑ ΒΡΕΘΕΙ, ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΥΠΑΡΧΕΙ.

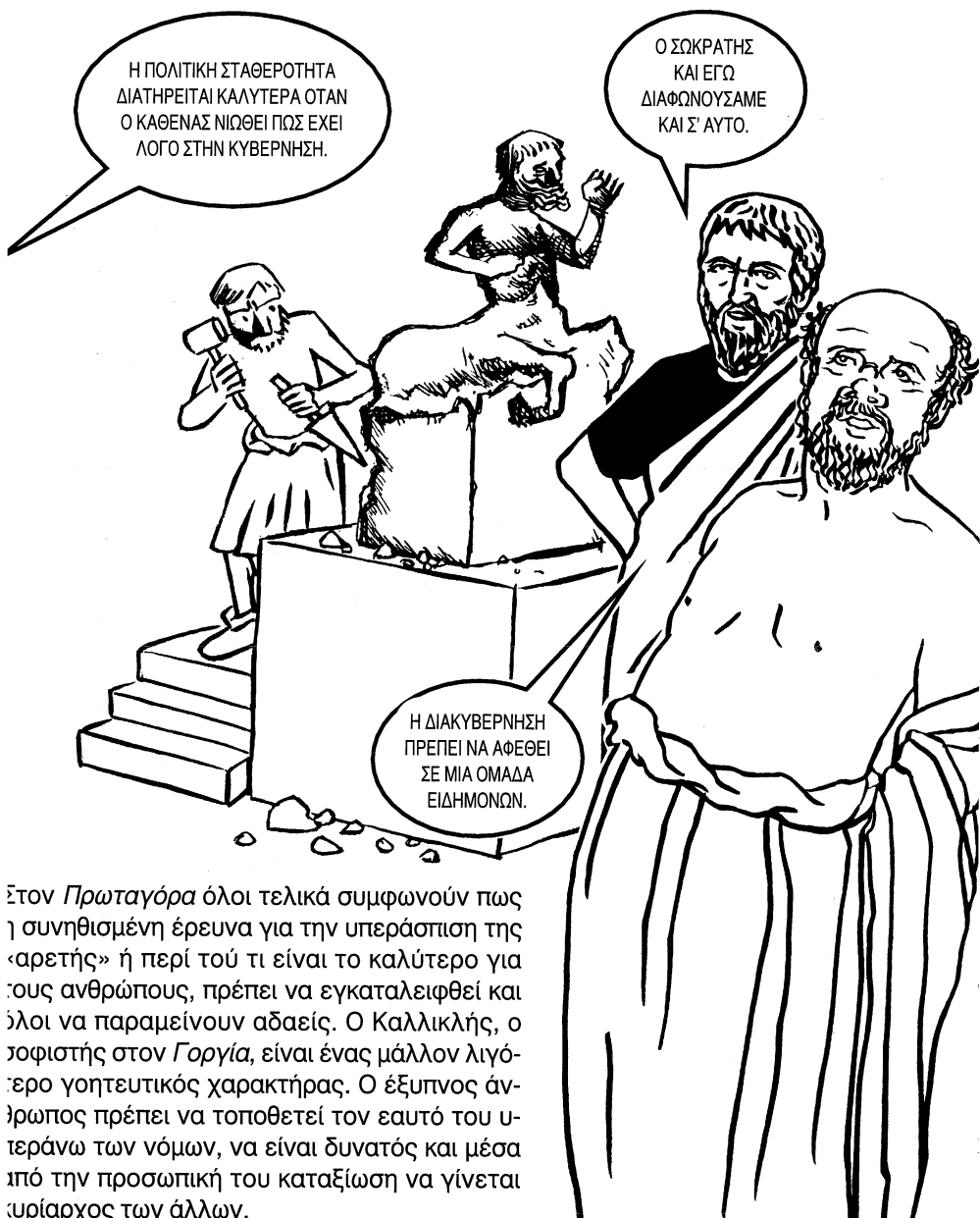
Ο Πλάτων συνέχιζε τη «σταυροφορία» του εναντίον των σοφιστικών δογμάτων του ηθικού κυνισμού και της ιδιοτέλειας, όπως στην επιρροή που είχαν αυτά τα δόγματα στους νέους. Η Αθήνα θα είχε σοβαρά προβλήματα αν δεν είχε ένα κεντρικό και αξιόπιστο σύνολο ηθικών αξιών.

Ο Πρωταγόρας

Μερικές από τις επιθέσεις του Πλάτωνος στους Σοφιστές συναντώνται στον *Πρωταγόρα* και στον *Γοργία*. Ο **Πρωταγόρας** (π. 490-420 π.Χ.) ήταν ένας ήδη διάσημος φιλόσοφος που τον εκτιμούσαν και ο Σωκράτης και ο Πλάτων. Ο Πρωταγόρας ήταν αυτός που είπε: *Ο άνθρωπος είναι το μέτρο όλων των πραγμάτων, για όσα υπάρχουν ότι υπάρχουν και για όσα δεν υπάρχουν ότι δεν υπάρχουν*. (Ερμηνεία: οι ανθρώπινες πεποιθήσεις είναι συμβάσεις των ανθρώπων και σχετικές σύμφωνα με αυτόν που γνωρίζει. Συνεπώς, κανείς άνθρωπος δεν μπορεί να αποκαλέσει τον άλλον άδικο).

Για τον Πρωταγόρα όλες οι ηθικές αξίες ήταν σχετικές. Τα μοναδικά κριτήρια μίας πράξης βασίζονται σε στοιχεία όπως η αυτοσυντήρηση και η σκοπιμότητα. Υπήρξε όμως ένας από τους υποστηρικτές της δημοκρατικής ιδέας.

Ετον Πρωταγόρα όλοι τελικά συμφωνούν πως η συνηθισμένη έρευνα για την υπεράσπιση της «αρετής» ή περί τού τι είναι το καλύτερο για τους ανθρώπους, πρέπει να εγκαταλειφθεί και όλοι να παραμείνουν αδαείς. Ο Καλλικλής, ο σοφιστής στον Γοργία, είναι ένας μάλλον λιγότερο γοητευτικός χαρακτήρας. Ο έξυπνος άνθρωπος πρέπει να τοποθετεί τον εαυτό του υπεράνω των νόμων, να είναι δυνατός και μέσα από την προσωπική του καταξίωση να γίνεται κυρίαρχος των άλλων.

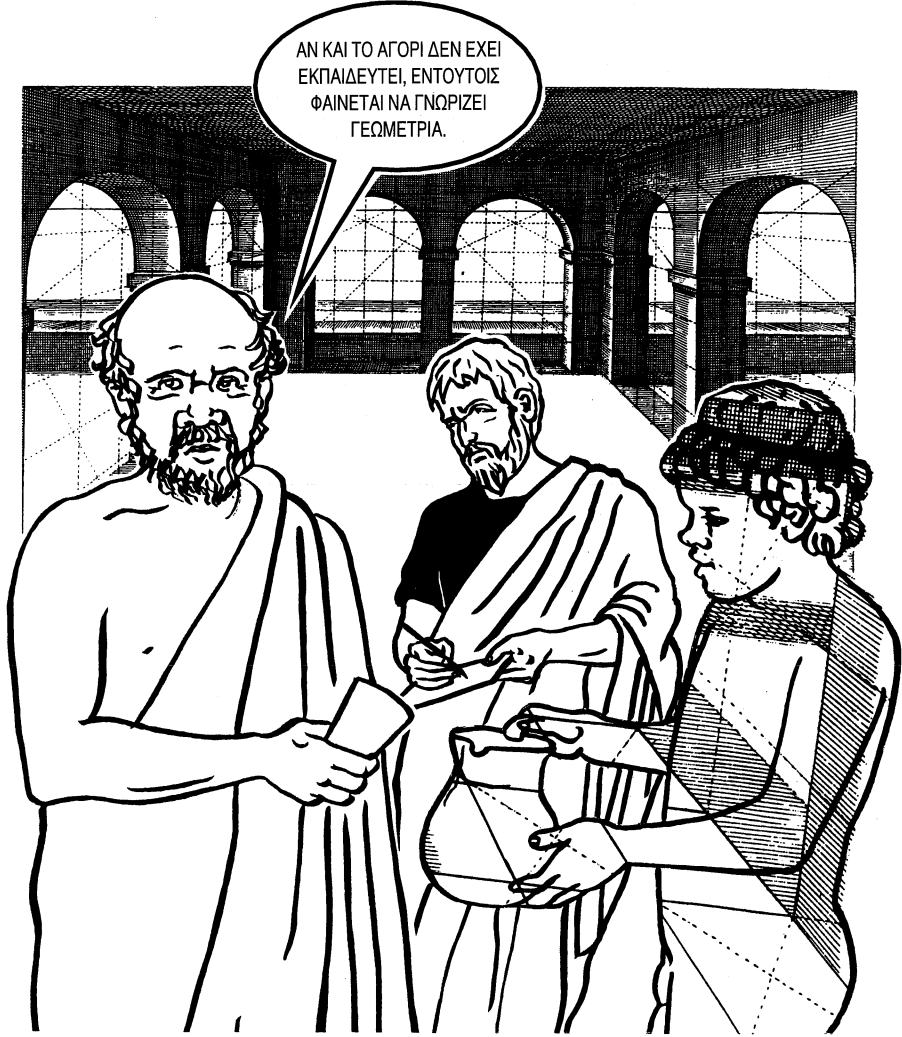
Ο Μένων

Στον διάλογο *Μένων* γίνεται ακόμη μία προσπάθεια να δοθεί ένας ικανοποιητικός ορισμός της «αρετής». Το τελικό συμπέρασμα του Σωκράτη είναι πως η αρετή δεν μπορεί να διδαχθεί. Η αρετή είναι ένα θεϊκό σύστημα κανόνων που απονέμεται σε όλους, αν και πολλοί λίγοι είναι σε θέση να τον «επαναφέρουν στη μνήμη τους». Ο Μένωνας στη συνέχεια ζητάει από τον Σωκράτη να του εξηγήσει κάτι.

Αυτήν τη φορά, ίσως, ακούμε τις ιδέες του ιδίου Πλάτωνος παρά του Σωκράτη. Για τον Πλάτωνα, αφού η γνώση είναι κάτι με το οποίο γεννιόμαστε, η μάθηση έχει ως σκοπό απλώς να προκαλέσει την ανάδυση αυτής της γνώσης στην επιφάνεια της συνείδησης. Ο Σωκράτης διευκρινίζει τη θέση του, ρωτώντας με απλό τρόπο για ένα θέμα γεωμετρίας έναν από τους απαίδευτους νεαρούς δούλους του Μένωνα.

Μετά μία μικρή καθοδήγηση, το αγόρι είναι σε θέση να εκτελέσει σύνθετους γεωμετρικούς υπολογισμούς.

Βάσει αυτού του γεγονότος, ο Σωκράτης καταλήγει σε μερικά αξιοσημείωτα συμπεράσματα. Αφού ξέρουμε πως σ' αυτήν τη ζωή το αγόρι δε γνώριζε γεωμετρία, άρα πρέπει να την έμαθε πριν γεννηθεί, σε μια κατάσταση ασώματης ύπαρξης. Συμπερασματικά, το αγόρι έχει μία αθάνατη ψυχή όπως και οποιοσδήποτε άλλος. Η μάθηση είναι συνεπώς μία διαδικασία **ανάμνησης**: η **ανάμνηση** της προγενέθλιας κατάστασης της ψυχής.

Τα προβλήματα της Ανάμνησης

Θα ήταν πολύ καλό να αποδεικνυόταν η αθανασία της ψυχής μέσα από ένα μάθημα γεωμετρίας, αλλά δυστυχώς υπήρχαν πολλά βιαστικά συμπεράσματα στο επιχείρημα του Πλάτωνος.

Τα κύριο πρόβλημα είναι πως ο Πλάτων δε μας παρέδωσε ποτέ μία πραγματικά πειστική απόδειξη για το πώς ο νεαρός δούλος κατείχε μια έμφυτη γνώση της γεωμετρίας.

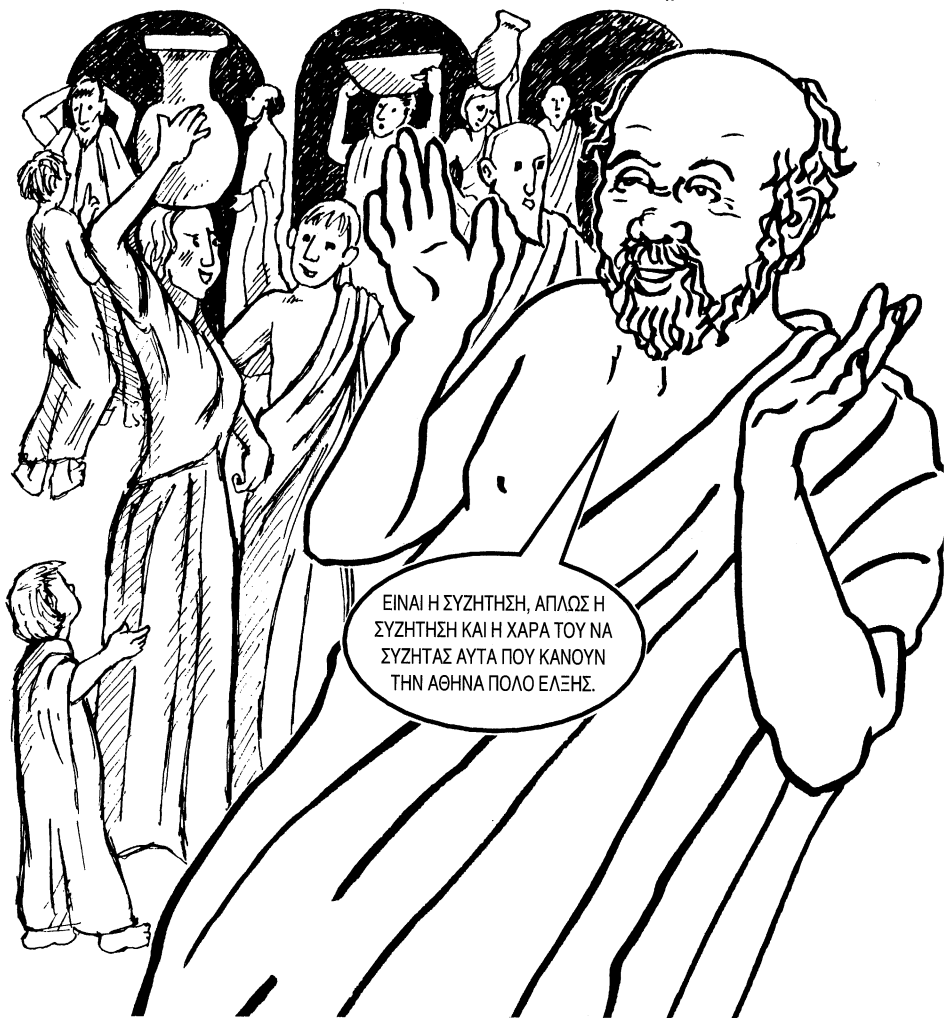
Ο Σωκράτης κατεύθυνε το αγόρι με «κλειστά καθορισμένες» ερωτήσεις (αυτές που απαιτούν ένα «ναι» ή «όχι») και το αγόρι πιθανότατα μάντευε τη σωστή απάντηση από τον τόνο της φωνής του φιλοσόφου.

Ο Μένων ξεκίνησε τη διαμάχη σχετικά με την έκταση των *έμφυτων ικανοτήτων* του ανθρώπινου νου, μια διαμάχη που συνεχίζεται μέχρι σήμερα μεταξύ γλωσσολόγων, μαθηματικών, ψυχολόγων και φιλοσόφων. Υπάρχουν βάσιμες αποδείξεις που δείχνουν πως στην πραγματικότητα ο ανθρώπινος νους είναι ειδικά σχεδιασμένος στο να μαθαίνει μαθηματικά και γλώσσες. Έτσι, παρ' όλο που οι μέθοδοι του Πλάτωνος φαίνονται εσφαλμένες, τα αρχικά του συμπεράσματα μπορεί να είναι σωστά.

Εισαγωγή στην Πολιτεία του Πλάτωνος

Η *Πολιτεία* είναι το σημαντικότερο φιλοσοφικό έργο του Πλάτωνος – είναι μια προσπάθεια να παρουσιάσει σε όλους πώς πρέπει να είναι μία ιδανική πολιτεία. Είναι ένα εντυπωσιακό βιβλίο, γεμάτο από ιδέες και επιχειρήματα σχετικά με τη γνώση, τη θρησκεία, την ψυχή, την ηθική, την πολιτική, την εκπαίδευση, τον φεμινισμό, τον πόλεμο, την τέχνη και πολλά άλλα ζητήματα. Η *Πολιτεία* είναι ένα «κλειστό» κείμενο που προσπαθεί να δώσει οριστικές και φορμαλιστικές απαντήσεις στα περισσότερα από τα προβλήματα και τις ερωτήσεις που τέθηκαν από φίλους και συγχρόνους του Πλάτωνος. Όλες σχεδόν οι ιδέες αλληλοσχετίζονται. Αυτό ενισχύει την τάξη και τη συνοχή του έργου. Εντούτοις, αυτό σημαίνει ότι, αν ο κεντρικός άξονας του φιλοσοφικού οικοδομήματος αμφισβητηθεί, τότε ολόκληρο το σύστημα θα καταρρεύσει. Όμως, πάνω απ' όλα, το περιεχόμενο της συζήτησης –δηλαδή η Αθήνα– είναι το πιο σημαντικό.

ΕΙΝΑΙ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ, ΑΠΛΩΣ Η
ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΝΑ
ΣΥΖΗΤΑΣ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΚΑΝΟΥΝ
ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΠΟΛΟ ΕΛΕΞ.

Η Αθήνα και η τέλεια πολιτεία

Γνωρίζουμε πως η Αθήνα ήταν ένας ασυνήθιστος τόπος. Πουθενά αλλού στον κόσμο δεν επιτρεπόταν σε τέτοιο βαθμό η ελεύθερη και ανοικτή συζήτηση. Η Αθήνα προσέλκυε διανοούμενους από όλη τη Μεσόγειο, πολλοί από τους οποίους παρουσιάζονται σ' αυτό το βιβλίο. Οι πόλεις-κράτη υπήρχαν ήδη για πολλά χρόνια, χωρίς να αποτελούν πλέον καινοτομία. Όμως, οι ελληνικές αποικίες συνέχιζαν να επεκτείνονται παντού και να διοικούνται με κάθε λογής διαφορετικούς τρόπους. Αυτό σημαίνει πως ο διάλογος σχετικά με το πώς θα πρέπει να είναι η «τέλεια» πολιτεία ήταν ζήτημα πρακτικού ενδιαφέροντος και όχι μόνον ακαδημαϊκής άσκησης. Τα περισσότερα από τα ερωτήματα που ο Πλάτων ερευνούσε αφορούσαν τη σχέση ατόμου και πολιτείας. Όλα αυτά τα ερωτήματα αποτελούσαν το αντικείμενο συζήτησης στην *Πολιτεία*.

Τι είναι αυτό που ενώνει την πολιτεία και της παρέχει σταθερότητα;
Είναι η πολιτεία κάτι «φυσικό» και αναπόφευκτο ή έχει σχέση με τον πολιτισμό και μεταβάλλεται;
Είναι οι άνθρωποι συνεργάσιμοι ή ανταγωνιστές;
Πώς πρέπει να εκπαιδεύονται οι πολίτες;
Τι είναι γνώση;
Είναι οι άνθρωποι αγαθοί ή φαύλοι;
Είναι οι άνθρωποι ίσοι; Και αν είναι, με ποιον τρόπο;
Έχουν έναν κοινό πολιτισμό;
Είναι απαραίτητοι οι νόμοι; Ποιος αποφασίζει για το πόσο απαραίτητοι είναι;
Γιατί πρέπει να υπακούμε στους νόμους;
Τι συμβαίνει όταν διαφορετικοί άνθρωποι διαφωνούν σε κάποια ζητήματα;
Έχουν διαφορετικοί άνθρωποι διαφορετικούς ρόλους στην κοινωνία;
Πρέπει άραγε ο καθένας να έχει λόγο στην πορεία των πολιτικών πραγμάτων ή πρέπει λίγοι ειδικοί να υποδεικνύουν τι πρέπει να γίνει;
Έχει η πολιτεία κάποιο σκοπό ή συγκεκριμένο προορισμό;
Είναι η πολιτεία κάτι καλό ή κάτι κακό;

Προκαταρκτικές συζητήσεις

Ο Πλάτων ζωντανεύει τη φιλοσοφία αναπαριστώντας τη διαλεκτική αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων με διαφορετικές προσωπικότητες και πεποιθήσεις. Η *Πολιτεία* ξεκινά με την προσπάθεια καθενός από τους ομιλητές να στηρίξει έναν ορισμό της «καλής διαγωγής» ή της «σωστής συμπεριφοράς». Ο Κέφαλος, ένας πλούσιος επιχειρηματίας, προτείνει αφελώς πως ένας πολύ καλός ορισμός θα μπορούσε απλώς να είναι «να ξεπληρώνεις τα χρέη σου». Για τον Σωκράτη αυτός ο ορισμός απορρίπτεται εύκολα.

Θρασύμαχος

Ο Κέφαλος και ο Πολέμαρχος ήταν ερασιτέχνες και πήραν εύκολα την απάντησή τους. Ο Θρασύμαχος είναι ένας επαγγελματίας Σοφιστής φιλόσοφος από τη Χαλκηδόνα, επισκέπτης στην Αθήνα, ο οποίος ζούσε διδάσκοντας ρητορική. Για τον Θρασύμαχο όλοι οι ηθικοί και πολιτικοί κώδικες συμπεριφοράς είναι ένα είδος απάτης, η εκμετάλλευση ενός αδύναμου αφελούς από έναν ισχυρό. Αυτό αποτελεί μια περαιτέρω ανάπτυξη των απόψεων του Καλλικλή στον *Γοργία*.

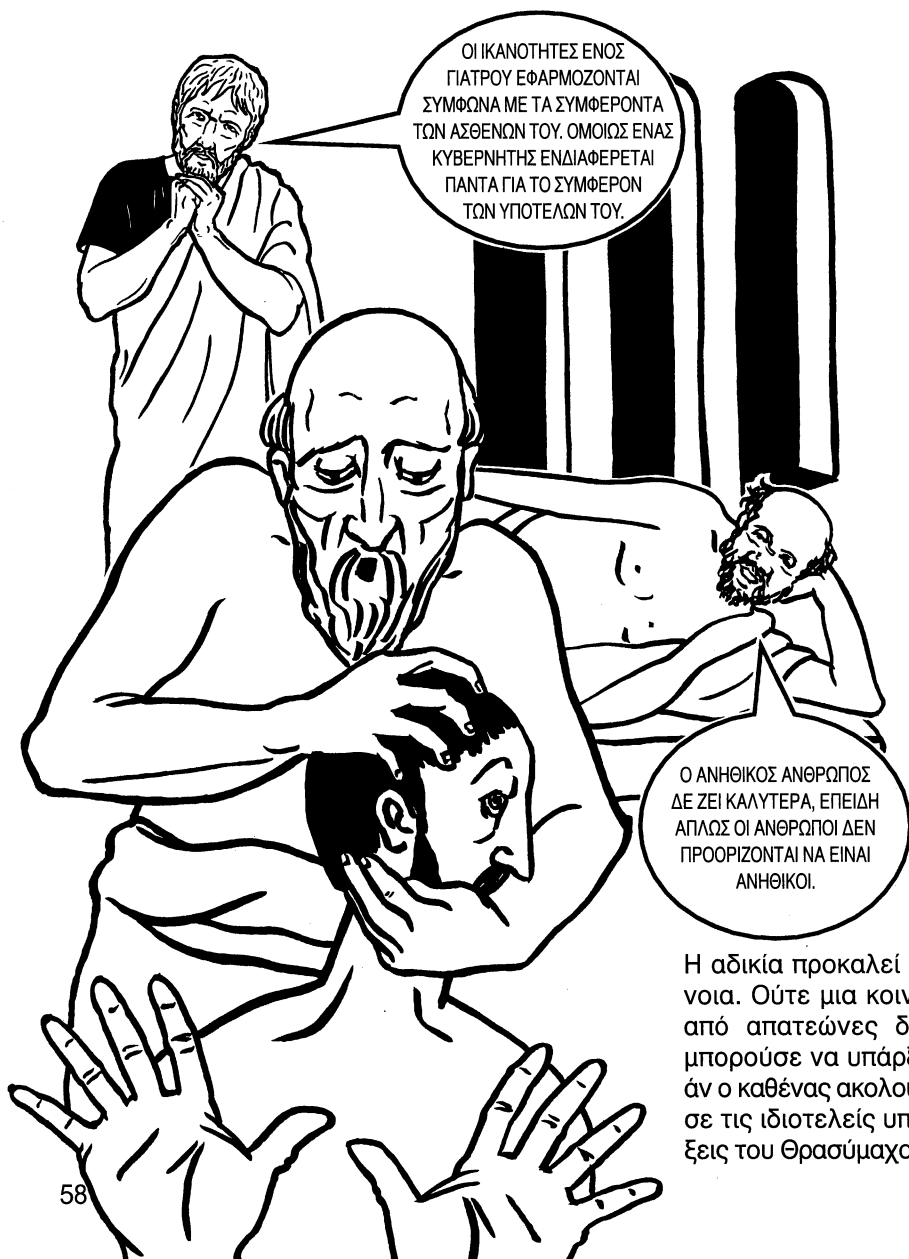
Πολλοί σύγχρονοι Αθηναίοι θα συμφωνούσαν ότι ο Θρασύμαχος «έχει μάλλον δίκιο». Οι ειρηνικοί κάτοικοι της Μήλου, που επιθυμούσαν να μείνουν ουδέτεροι στους πολέμους μεταξύ της Αθήνας και της Σπάρτης, διαμαρτυρήθηκαν στην άδικη απαίτηση της Αθήνας να ενωθούν με τις δυνάμεις της και αρνήθηκαν να πολεμήσουν. Οι Αθηναίοι δεν ενδιαφερόντουσαν και πολύ για το τι ήταν «δίκαιο» και έτσι κατέσφαξαν όλους τους άνδρες της πόλης. Ο Θρασύμαχος ολοκληρώνει το επιχείρημά του αντιπροτείνοντας μια ζωή με ιδιοτελείς στόχους.

ΝΑ ΥΠΑΚΟΥΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΟΤΑΝ ΕΙΣΑΙ
ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΣ, ΑΛΛΑ ΝΑ ΤΟΥΣ
ΠΑΡΑΒΑΙΝΕΙΣ ΟΤΑΝ ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ
ΤΟΥΣ ΑΠΟΦΥΓΕΙΣ. ΑΝ ΤΟ ΚΑΝΕΙΣ
ΘΑ ΕΧΕΙΣ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΖΩΗ.

Η ανεπαρκής απάντηση

Τα επιχειρήματα του Πλάτωνος, όπως τίθενται δια στόματος Σωκράτη εναντίου του Θρασύμαχου, είναι τελείως αναποτελεσματικά. Αφού μια δυνατή κυβέρνηση μπορεί να θεσπίσει νόμους που αντιστρατεύονται τα συμφέροντά της, ο ορισμός του Θρασύμαχου για την «ηθική» είναι αβάσιμος.

Η αδικία προκαλεί διχόνοια. Ούτε μια κοινωνία από απατεώνες δε θα μπορούσε να υπάρξει εάν ο καθένας ακολουθούσε τις ιδιοτελείς υποδείξεις του Θρασύμαχου.

Μερικά καλύτερα επιχειρήματα

Κάθε κυβέρνηση θα αποσύρει πολύ γρήγορα ένα νόμο που θέσπισε εναντίον των συμφερόντων της. Μερικοί εύποροι γιατροί είναι λιγότερο αλτρουιστές από αυτό που προτείνει ο Πλάτων. (Ακόμα και αν όλοι οι γιατροί και οι πολιτικοί δεν υποκινούνταν μεμονωμένα από το ατομικό τους συμφέρον όπως προτείνει ο Θρασύμαχος). Επίσης, είναι πολύ δύσκολο να γνωρίζεις αν ο «σκοπός» των ανθρώπων είναι ηθικός, ανήθικος ή πέρα από την ηθική.

Αυτή η άποψη είναι τόσο κυνική όσο και ρομαντική. Εξίσου, όμως, είναι αλήθεια ότι αυτό που κάνει το ανθρώπινο είδος «ανθρώπινο» δεν οφείλεται διόλου στο γεγονός πως είναι πραγματικά «κοινωνικό» και άρα αναπόφευκτα «ηθικό».

Ο ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΣ,
ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ
ΣΟΦΙΣΤΕΣ, ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΣΤΟΝ ΜΥΘΟ
ΤΩΝ ΑΜΟΡΑΛΙΣΤΩΝ ΚΑΙ
ΠΡΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ «ΑΥΘΕΝΤΙΚΩΝ»
ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

ΕΠΙΝΟΕΙ ΑΥΤΗΝ ΤΗ
ΜΥΘΟΠΛΑΣΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ
ΠΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΕΙΝΑΙ
ΤΕΧΝΗΤΟΙ ΚΑΙ ΜΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙ ΤΩΝ
«ΦΥΣΙΚΩΝ» ΜΑΣ ΕΑΥΤΩΝ.

Η ιδεολογική αντίληψη της Ηθικής

Οι ιδέες του Θρασυμάχου αναδύθηκαν ξανά στην ύστερη πολιτική φιλοσοφία. Ο Γερμανός φιλόσοφος **Friedrich Nietzsche** (1844-1900) υποστήριξε, για παράδειγμα, πως τα πολιτικά και ηθικά δόγματα δεν μπορούν ποτέ να είναι αντικειμενικά και αμερόληπτα.

Ο Πλάτων όμως, ίσως με μεγαλύτερη σοφία, επιμένει πως πάντοτε οι άνθρωποι ήταν κοινωνικά όντα. Συνεπώς, πάντοτε θα πρέπει να συμφωνούμε στο ποια συμπεριφορά είναι δεκτή και ποια απορριπτέα. Κάποιος ηθικός κανόνας είναι αναπόφευκτος. Ακόμη και ο φτωχότερος άνθρωπος στη στοιχειωδέστερη μορφή κοινωνίας έχει μια περιουσία που θέλει να προστατέψει. Χωρίς αυτήν τη σύμβαση οι ανθρώπινες κοινωνίες χάνουν την ουσία τους, ακόμη και αν ο πλούσιος και ο ισχυρός συνήθως πετυχαίνουν τον καλύτερο διακανονισμό στη σύμβαση.

Γλαύκων και Αδείμαντος

Η διαμάχη για τη «σωστή συμπεριφορά» συνεχίζεται από τους δύο αδελφούς του Πλάτωνος – τον Αδείμαντο και τον Γλαύκωνα. Ο Γλαύκων είναι εξαιρετικά κυνικός με την ανθρώπινη φύση. Φαντάσου να είχες το μαγικό δακτυλίδι του Γύ-γη, αυτό που, όταν το επιθυμήσεις, σε κάνει αόρατο. Τι θα έκανες;

Τελικά, όμως, ακόμη και οι «ανελέη-
τοι εγωιστές» του Γλαύκωνα είναι αρ-
κετά λογικοί για να αντιληφθούν πως
επωφελούνται όταν ακολουθούν κά-
ποιους αναγκαστικούς ηθικούς κανό-
νες. Οι κανόνες προσφέρουν προστα-
σία αναμεταξύ τους. Συνεπώς, η «ηθι-
κή» επινοήθηκε μόνο ως μία *συμβατι-
κή πράξη* ανάμεσα σε αχρείους.

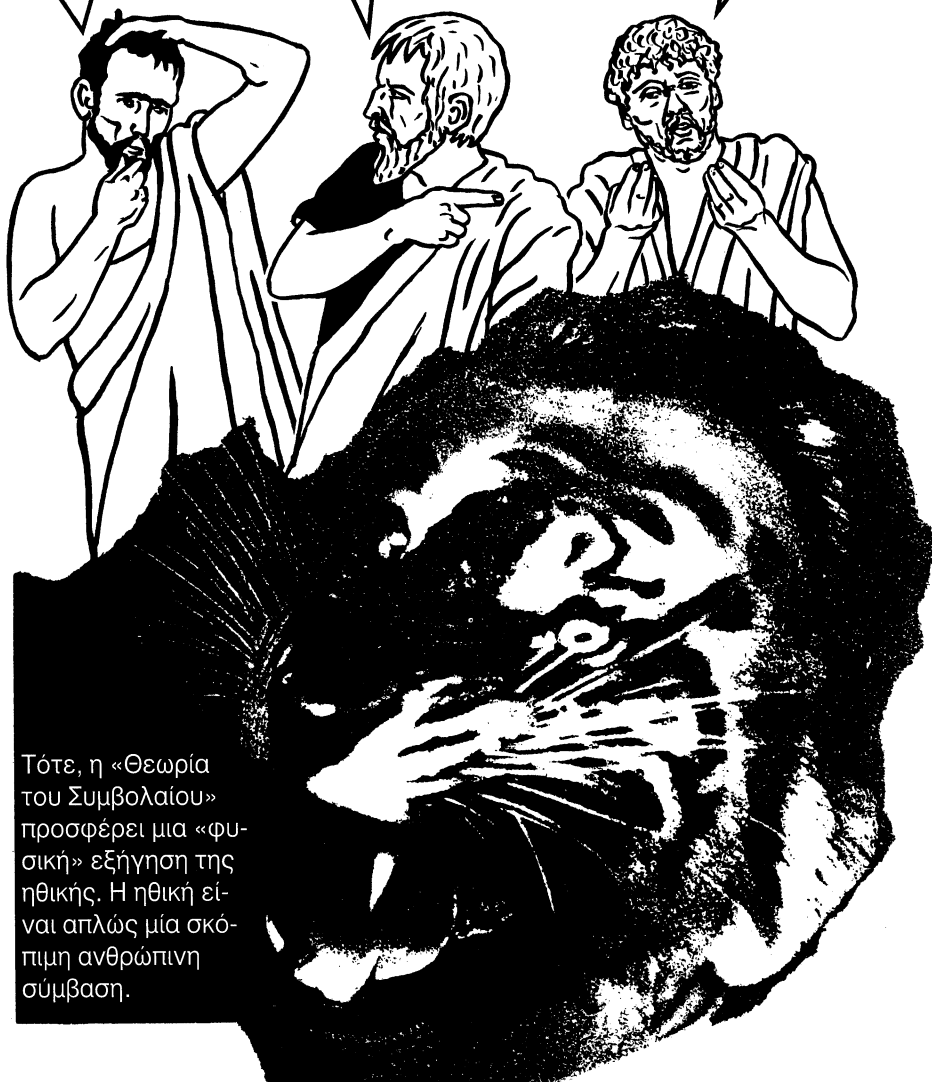
Ψυχολογικός εγωισμός

Η άποψη του Γλαύκωνα είναι ταπεινωτική για την ανθρώπινη φύση και συνήθως ονομάζεται «ψυχολογικός εγωισμός».

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΣΟ
ΑΓΡΙΟΙ ΚΑΙ ΑΣΠΛΑΧΝΟΙ
ΟΣΟ ΤΑ ΑΡΠΑΚΤΙΚΑ ΚΤΗΝΗ.
ΕΠΟΜΕΝΩΣ Η ΗΘΙΚΗ ΕΙΝΑΙ
ΑΠΛΩΣ ΜΙΑ «ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ».

Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΜΟΥ
ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ
ΣΥΜΦΩΝΕΙ Μ' ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ
ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ
ΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ
ΤΟΥ ΘΡΑΣΥΜΑΧΟΥ.

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΕΙΝΑΙ
ΝΑ «ΠΑΡΑΝΟΜΕΙΣ
ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΣΕ
ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΥΝ».

Τότε, η «Θεωρία
του Συμβολαίου»
προσφέρει μια «φυ-
σική» εξήγηση της
ηθικής. Η ηθική εί-
ναι απλώς μία σκό-
πιμη ανθρώπινη
σύμβαση.

Η ηθική θεωρία του Κοινωνικού Συμβολαίου

Η κυνική αντίληψη της ανθρώπινης φύσης και της ηθικής γοήτευσε και άλλους φιλοσόφους, ιδιαίτερα τον Άγγλο **Thomas Hobbes** (1588 - 1679). Συνήθιζε να εξηγεί πως χρειαζόμαστε ισχυρές απολυταρχικές κυβερνήσεις για να **επιβάλουμε** τους συμβατικούς ηθικούς κανόνες που έχουν συμφωνηθεί.

Μία ζωή χωρίς διακυβέρνηση σύντομα γίνεται «πρόστυχη, κτηνώδης και ανεπαρκής». Έτσι δεν προκαλεί έκπληξη ότι οι άνθρωποι που επιθυμούν ισχυρές κυβερνήσεις τείνουν συνήθως προς μια απαισιόδοξη αντίληψη της ανθρώπινης φύσης.

Είναι όμως αλήθεια;

Τον Πλάτωνα, σοφά ίσως, δεν τον απασχολούσε να διαφωνήσει μ' αυτές τις κυνικές αντιλήψεις. Απλώς προχώρησε με τις δικές του προσωπικές θεωρίες σχετικά με την ανθρώπινη φύση, την κοινωνία, την ηθική και την πολιτική. Οι εξηγήσεις του ψυχολογικού εγωισμού σχετικά με το σύνολο της ανθρώπινης συμπεριφοράς τείνουν συνήθως προς την αυτοεπιβεβαίωση και είναι δύσκολο να αναιρεθούν.

ΑΦΟΥ ΟΛΟΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΕΙΝΑΙ ΦΑΥΛΟΙ, ΓΙΑΤΙ ΤΟΤΕ
ΜΕΡΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ
ΧΡΗΜΑΤΑ ΣΕ ΔΩΡΕΕΣ;

ΓΙΑ ΝΑ
ΑΥΞΗΣΟΥΝ ΤΗΝ
ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ
ΤΟΥΣ.

ΓΙΑΤΙ ΚΑΝΟΥΝ
ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΕΙΣ
ΠΡΑΞΕΙΣ ΗΡΩΙΣΜΟΥ;

ΓΙΑ ΝΑ ΚΕΡΔΙΣΟΥΝ
ΤΗΝ ΕΠΙΔΟΚΙΜΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

...ΚΑΙ ΟΥΤΩ
ΚΑΘΕΞΗΣ.

Οι συμβατικές αντιλήψεις για την κοινωνία, την ηθική και τη διακυβέρνηση βασίζονται, επίσης, σε μία παράξενη ιστορία. Σύμφωνα με αυτήν την ιστορία οι άνθρωποι, ενώ αρχικά περιπλανιόντουσαν απομονωμένοι σε μία μη κοινωνική κατάσταση, στη συνέχεια συναντιόντουσαν και καθόριζαν μεταξύ τους ηθικές κοινωνικές «συμβάσεις».

Η επιστημολογία του Πλάτωνος

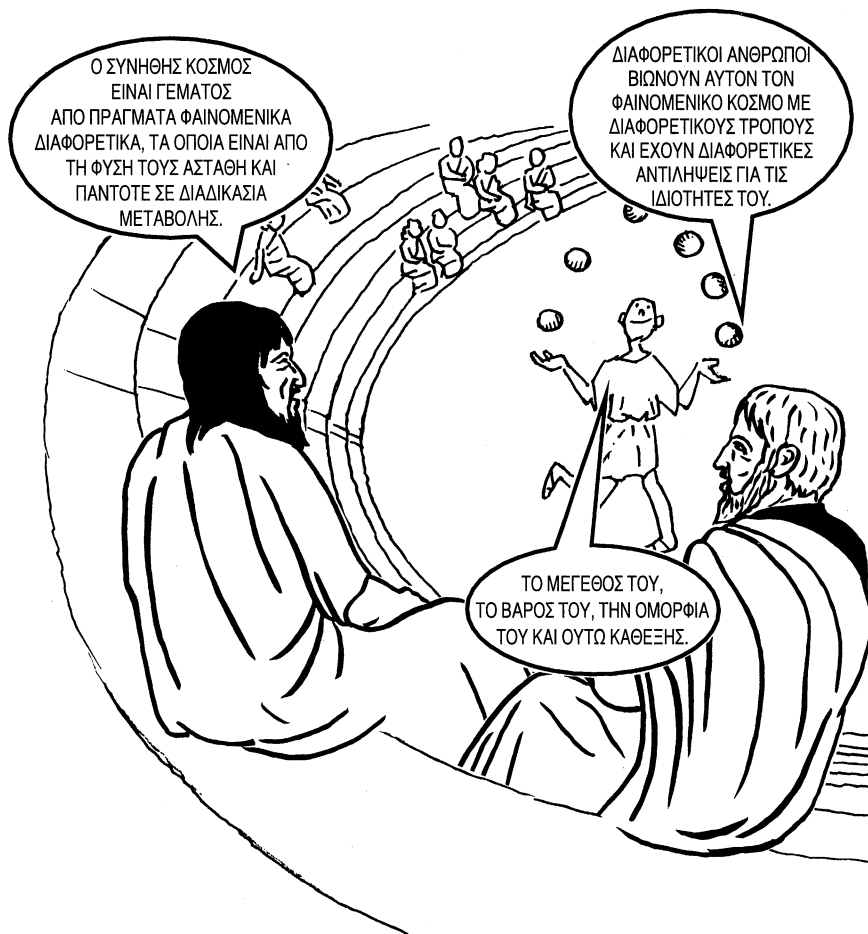
Ο Πλάτων στην *Πολιτεία*, μέχρι στιγμής, επιτρέπει σε ένα μεγάλο εύρος διαφορετικών και συχνά ανατρεπτικών φιλοσόφων να εκφράσουν την άποψή τους. Πολλοί απ' αυτούς τους φιλοσόφους σήμερα ακούγονται αρκετά σύγχρονοι στις αντιλήψεις τους. Στη συνέχεια, όμως, η *Πολιτεία* εκφυλίζεται σε έναν κατ' ουσίαν μονόλογο, στον οποίο οι σύντροφοι του Σωκράτη μάλλον υποχωρητικά συμφωνούν με τα λεγόμενά του. Έτσι τελειώνει όλος αυτός ζωντανός διάλογος.

Εν τούτοις, πριν προχωρήσουμε στην πολιτική και ηθική θεωρία του Πλάτωνος, πρέπει απαραίτητα να έχουμε μια σωστή κατανόηση της γνωσιοθεωρίας του (της «επιστημολογίας» του), αφού όλα τ' άλλα προκύπτουν απ' αυτήν. Η γνωσιοθεωρία του Πλάτωνος είναι αυτή που τον έκανε διάσημο, ακόμη και αν κανείς δεν την καταλαβαίνει πλήρως, αφού το «κλειδί» της εξήγησής της το πήρε τελικά μαζί του.

Τι είναι γνώση;

Υπάρχουν δύο είδη γνώσης. Το ένα είδος αφορά την καθημερινή γνώση που έχουμε για τον κόσμο. Αυτήν τη γνώση την αποκτούμε μέσω των αισθήσεών μας και συνήθως ονομάζεται «εμπειρική». Ο Πλάτων πίστευε πως αυτό το είδος γνώσης ήταν αρκετά χρήσιμο στους κοινούς ανθρώπους για να προχωρήσουν στην καθημερινή τους ζωή. Αυτή, όμως, η γνώση δεν ήταν η αληθινή. Όπως ο Ηράκλειτος, ο Πυθαγόρας και πιθανότατα ο Σωκράτης, έτσι και Πλάτων πίστευε πως ο αισθητός κόσμος είναι ένα είδος ψευδαίσθησης, ένα πέπλο που μας κρύβει την πραγματική αλήθεια.

Αυτό σημαίνει πως οι άνθρωποι μπορούν να έχουν μόνο «γνώμες» για τον κόσμο και όχι γνώση. Οποιαδήποτε σταθερή και αξιόπιστη γνώση για τον αισθητό κόσμο είναι αδύνατη. Όλοι ζούμε περιτριγυρισμένοι από σκιές, όνειρα, είδωλα και κατώτερα αντίγραφα ενός καλύτερου κόσμου.

Καθολικές και επιμέρους έννοιες

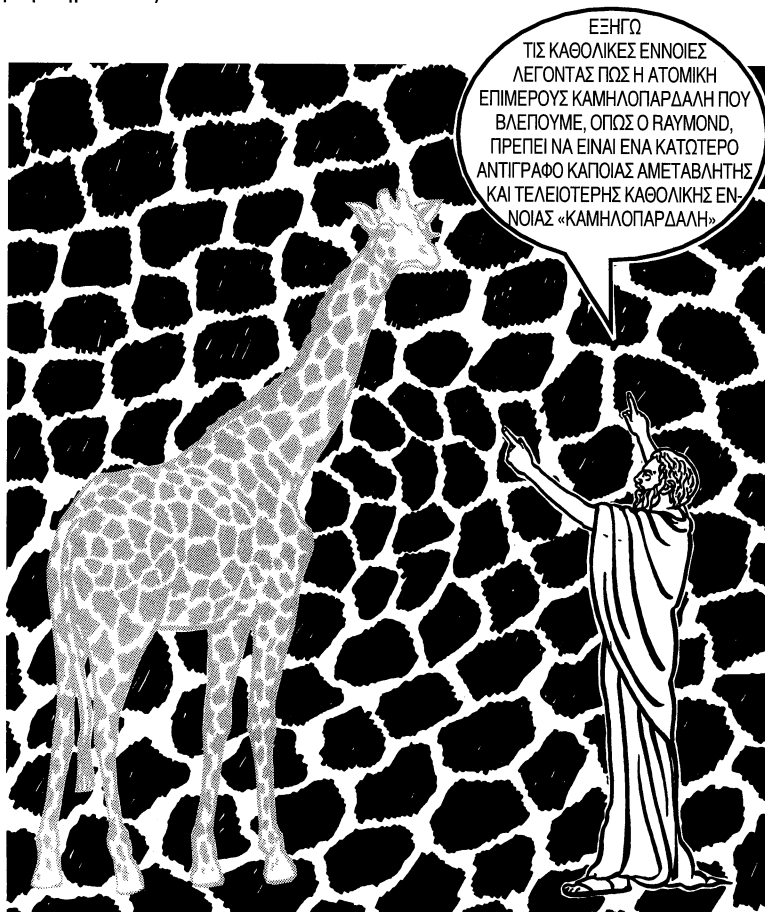
Ο κόσμος που βλέπουμε είναι γεμάτος από «επιμέρους πράγματα» – ατομικά παραδείγματα πραγμάτων: καμηλοπαρδάλεις, δημοκρατίες, φίλους, κόκκινες πόρτες, τραπέζια. Επίσης, όλα αυτά υπάρχουν «κατά συμβεβηκός» – μπορούν να υπάρξουν μόνο μέσα σε έναν καθορισμένο τόπο και χρόνο. Για να κατανοήσουμε αυτόν τον κόσμο με τα εκατομμύρια επιμέρους πράγματα, τα κατατάσσουμε λογικά σε ομάδες και κατηγορίες. Με αυτόν τον τρόπο ο κόσμος γίνεται πιο απλός και επιτυγχάνουμε μια σαφέστερη αντίληψή του.

Όταν κοιτάμε ένα λήμμα στο λεξικό, όπως «καμηλοπαρδαλη» ή «μολύβι», παίρνουμε έναν ορισμό για τις **καθολικές έννοιες** ή τις κατηγορίες. Το λεξικό μάς παρέχει έναν ορισμό βασισμένο σ' αυτό που οι καμηλοπαρδάλεις έχουν κοινό. Δεν αναφέρεται σε κάποια επιμέρους καμηλοπαρδαλη που ζει στον Ζωολογικό Κήπο του Λονδίνου και ονομάζεται «Raymond».

Αρχέτυπα και αντίγραφα

Ο κόσμος είναι γεμάτος από επιμέρους ατομικές καμηλοπαρδάλεις που «ανήκουν» στην καθολική έννοια ή κλάση που ονομάζεται «καμηλοπαρδαλή». Το τι **είναι** πραγματικά οι καθολικές έννοιες αποτελεί έναν από τους γρίφους που πολλοί άνθρωποι λογικά αγνοούν και πάντα απασχολούσε τους φιλοσόφους. Ο Πλάτων ήταν ο πρώτος φιλόσοφος που διέβλεψε πως οι καθολικές έννοιες είναι προβληματικές.

ΕΞΗΓΩ
ΤΙΣ ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ
ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΠΩΣ Η ΑΤΟΜΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΑΜΗΛΟΠΑΡΔΑΛΗ ΠΟΥ
ΒΛΕΠΟΥΜΕ, ΟΠΩΣ Ο RAYMOND,
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΑΤΩΤΕΡΟ
ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΚΑΠΟΙΑΣ ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ
ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΝ-
ΝΟΙΑΣ «ΚΑΜΗΛΟΠΑΡΔΑΛΗ»

Το πώς ακριβώς η «τέλεια καμηλοπαρδαλή» υπάρχει, ποια μορφή πραγματικότητας κατέχει και ποιος μπορεί να τη βιώσει αυτήν την πραγματικότητα είναι ερωτήματα στα οποία ο Πλάτων προσπαθεί να απαντήσει, αλλά όχι πάντοτε πετυχημένα. Ο Πλάτων προωθεί το επιστημολογικό σύστημα των «δύο κόσμων» – **τέλειες μορφές και ατελή αντίγραφα**.

Ο αινιγματικός κόσμος των Μορφών

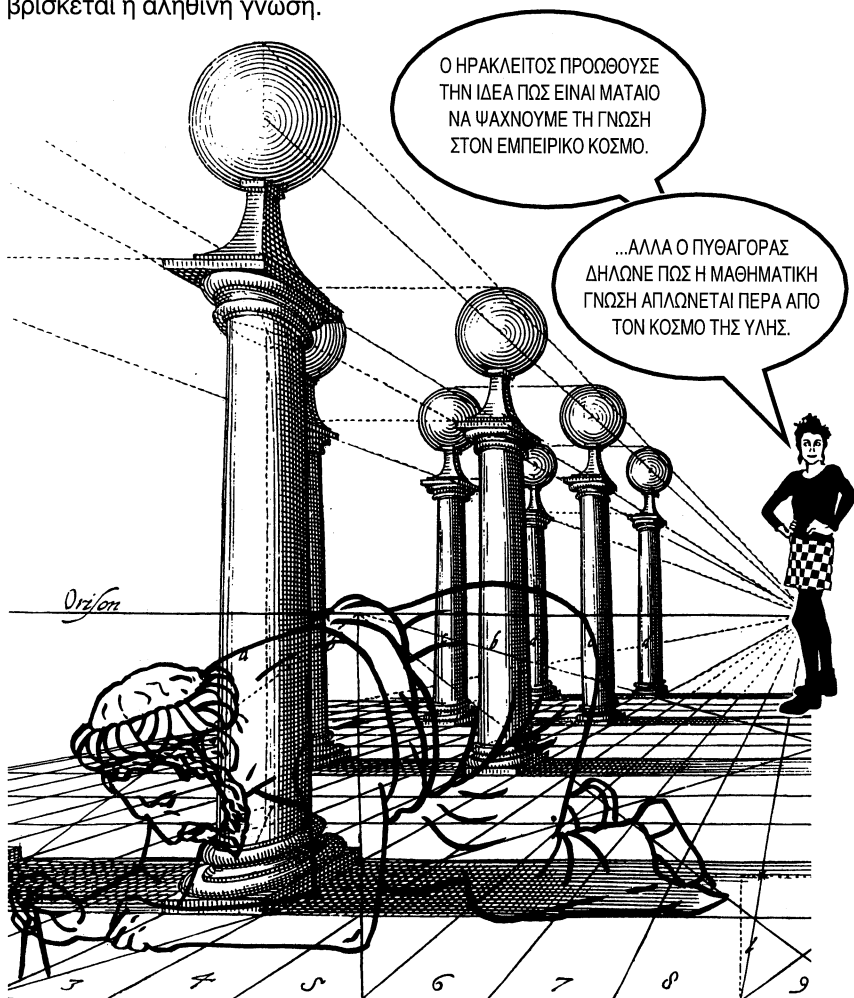
Αυτός ο κόσμος των τέλειων υποδειγμάτων ή πρωτοτύπων ονομάζεται συνήθως ο κόσμος των πλατωνικών τέλειων «Μορφών» ή, πιο συγκεχυμένα, ο κόσμος των «Ιδεών». Ο Πλάτων μάς παραδίδει διαφορετικές και συχνά αντικρουόμενες απόψεις γι' αυτόν τον κόσμο και δε φαίνεται να τον έχει επεξεργαστεί συνολικά. Οι Μορφές του είναι αιώνιες και αμετάβλητες. Είναι τα τέλεια πρότυπα των υποδεέστερων επιμέρους τμημάτων του κοινότοπου κόσμου μας.

Οι Μορφές είναι διατεταγμένες ιεραρχικά σύμφωνα με κάποια δομή. Η Μορφή της «καρέκλας» είναι σχετικά ασήμαντη και ευτελής, ενώ η Μορφή της «δίκαιης κοινωνίας» είναι ανώτερη και πολύ σπουδαία Μορφή. Είναι μια παράξενη και αινιγματική επιστημολογία, συχνά μυστηριώδης, η οποία είναι δύσκολο να κατανοηθεί και να συλληφθεί. Αυτό, ως ένα μέρος, συμβαίνει γιατί η επιστημολογία του Πλάτωνος έχει κατανοηθεί ως ένα είδος εσωτερικής «ενατένισης», χωρίς συνεπώς να είναι άμεσα προσβάσιμη.

Γιατί ο Πλάτων χρειαζόταν τις Μορφές;

Γνωρίζουμε με ποιον τρόπο ο Ηράκλειτος εντυπωσίασε πολλούς Έλληνες φιλοσόφους με τη θεωρία ενός ασταθούς υλικού κόσμου σε διαρκή μεταβολή. Μία απάντηση σ' αυτήν τη φιλοσοφία ήταν η άποψη των σκεπτικιστών. Σύμφωνα με τους σκεπτικιστές καμία γνώση δεν είναι δυνατή. Η λύση που προτείνει ο Πλάτων είναι πως υπάρχει ένας **εναλλακτικός** κόσμος αμετάβλητων ιδεών, όπου **ε-κεί** βρίσκεται η αληθινή γνώση.

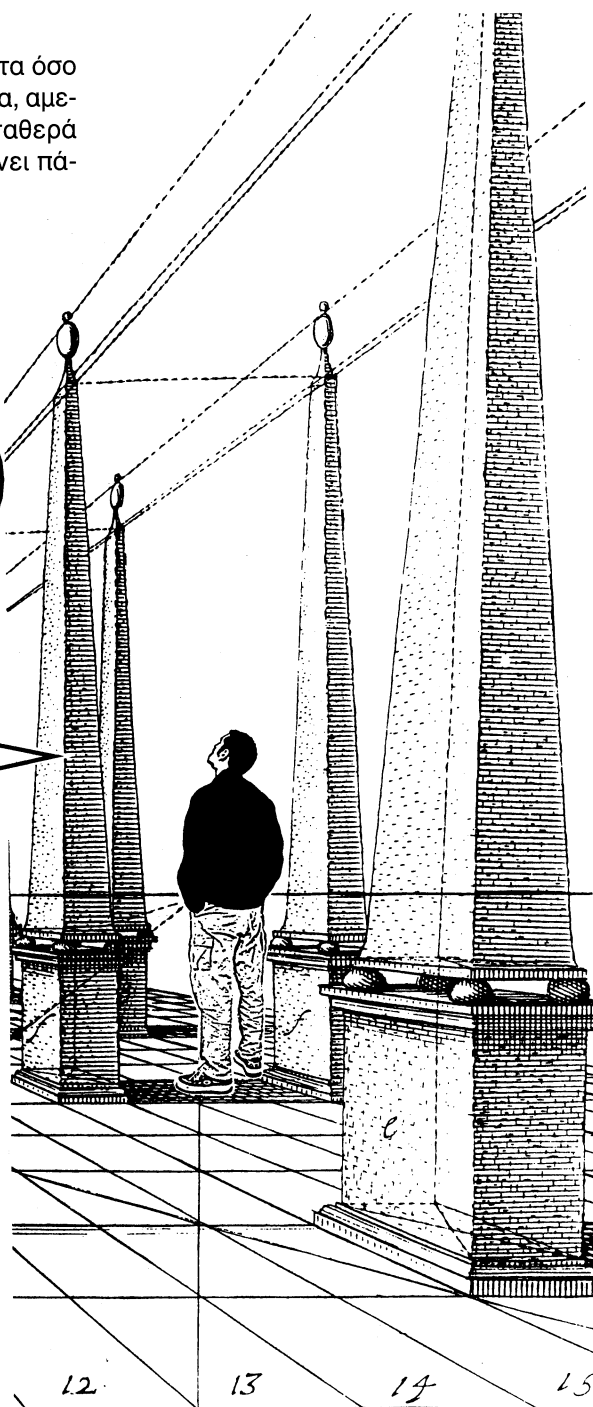
Μπορείς να φτιάξεις το κατώτερο αντίγραφο ενός κύκλου σχεδιάζοντας έναν κύκλο στην άμμο. Η «κυκλικότητα» όμως είναι μια έννοια που μόνον ο νους μπορεί να κατανοήσει. Μπορείς να αγοράσεις έξι αβγά, αλλά δεν μπορείς να βρεις τον αριθμό «6» πάρα μόνο στον νου.

Τόσο τα γεωμετρικά σχήματα όσο και οι αριθμοί είναι ξεκάθαρα, αμετάβλητοι, άφθαρτα και σταθερά δεδομένα. Δύο και δύο κάνει πάντοτε τέσσερα.

ΠΟΛΛΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ ΠΙΣΤΕΥΑΝ
ΠΩΣ Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΗΤΑΝ ΣΑΝ
ΕΝΑ ΕΙΔΟΣ ΗΘΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

...ΔΙΟΤΙ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΑΡΙΘΜΟΥΣ ΕΡΧΕΣΑΙ ΚΟΝΤΑ
ΣΕ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΤΕΛΙΚΑ ΕΙΝΑΙ
«ΑΛΗΘΙΝΟ».

Ο Πλάτων μαγεύτηκε από τα μαθηματικά και πίστεψε πως όλη η γνώση θα έπρεπε να αντιστοιχεί σε αυτά. Μια γνώση θα «μετρούσε» ως αληθινή μόνον αν ήταν αμετάβλητη.

Μια μικρή παρέκβαση

Φυσικά, κατά πόσον το σύνολο της γνώσης πρέπει να είναι όπως τα μαθηματικά είναι αρκετά συζητήσιμο. Ο Πλάτων δε φαίνεται να είχε μεγάλο ενδιαφέρον να γνωρίσει τον τρόπο με τον οποίο μεταβάλλονται τα πράγματα. Φαίνεται ότι μπερδεύει τη «γνώση» με τη «σταθερότητα». Οι σύγχρονοι επιστήμονες δεν ασπάζονται την περιφρόνηση που έδειχνε ο Πλάτων στον αισθητό κόσμο.

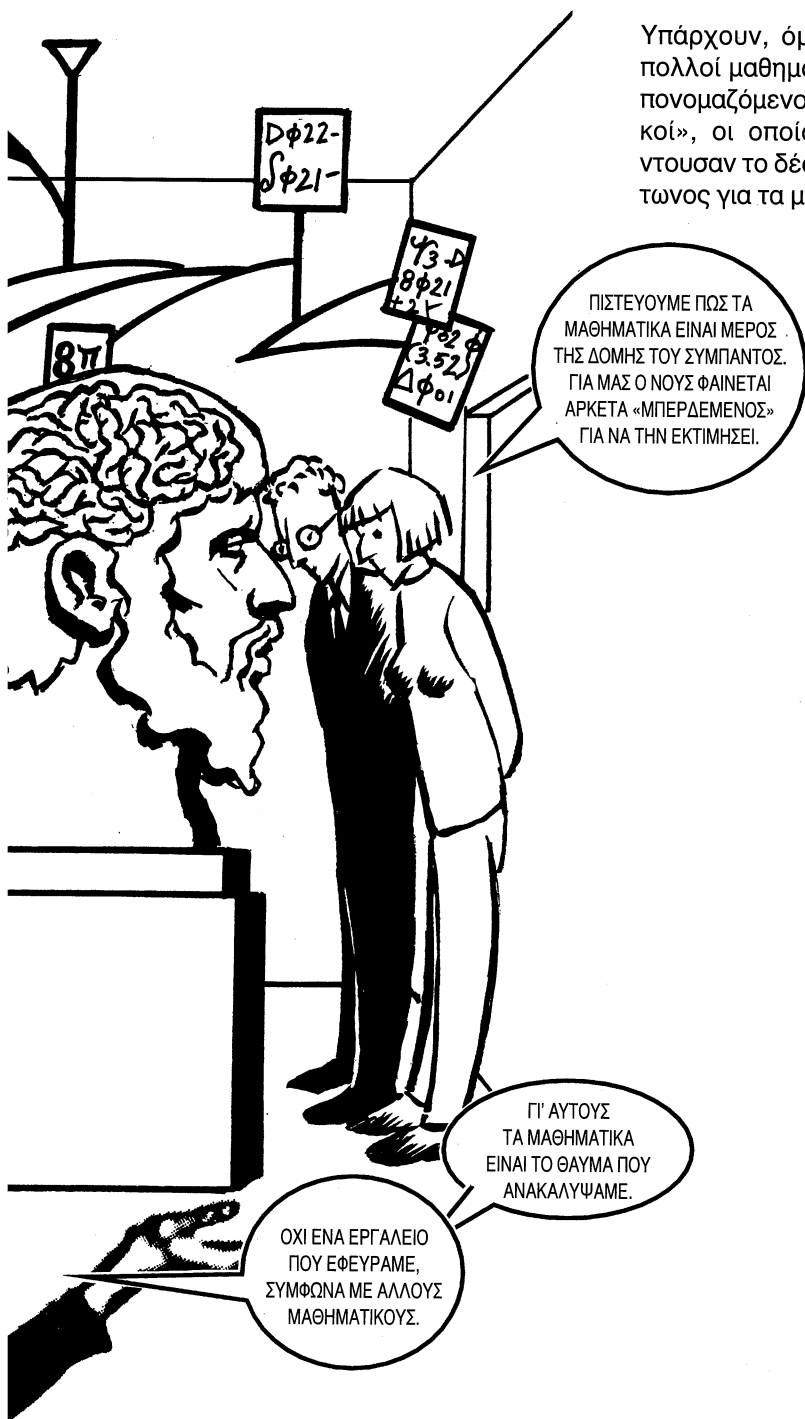
ΟΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΕΣ
ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΠΑΝ
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ
ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ
«ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ
ΜΟΝΤΕΛΩΝ».

...ΜΕΧΡΙ ΑΥΤΑ
ΤΑ ΜΟΝΤΕΛΑ
ΝΑ ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΛΗΘΟΥΝ
ΣΤΗ ΦΥΣΗ ΜΕ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΑ,
ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΑ ΚΑΙ «ΕΞΥΓΝΑ»
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ
ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ.

Τα μαθηματικά μπορούν, επίσης, να δείξουν τον δρόμο για καινούργιες και διαφορετικές μορφές εμπειρικής έρευνας. Οι δύο μορφές γνώσης είναι διαφορετικές όχι κατά βαθμίδα, αλλά κατά είδος. Τα μαθηματικά δεν είναι «καλύτερα», απλώς αλλά «διαφορετικά».

Υπάρχουν, όμως, ακόμη πολλοί μαθηματικοί, οι ε-
πονομαζόμενοι «πλατωνι-
κοί», οι οποίοι ασπαζό-
ντουσαν το δέος του Πλά-
τωνος για τα μαθηματικά.

Οι σωκρατικοί ορισμοί

Όπως είδαμε, ο Σωκράτης πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του προσπαθώντας ανεπιτυχώς να καταλήξει σε ορισμούς μέσα από την υποβολή ερωτήσεων. Όταν ο Σωκράτης ρωτάει «τι είναι θάρρος;», δεν ψάχνει μία σειρά από παραδείγματα, αλλά έναν ορισμό για «το ίδιο το θάρρος». Θεωρεί πως, αφού γνωρίσει τι **είναι** πραγματικά το θάρρος, θα μπορεί σε κάθε περίπτωση να εφαρμόζει αυτήν την αρχή στις επιμέρους ατομικές έννοιες.

Ένα καλό μαχαίρι, ένας καλός στρατιώτης, ένα καλό σκυλί, έχουν όλα μεταξύ τους ένα κοινό στοιχείο. Άρα, εξετάζοντας προσεκτικά αυτά τα διαφορετικά παραδείγματα, είναι πιθανόν να ανακαλύψεις τι είναι πραγματικά το «καλό καθαυτό». Θα έχεις τότε ένα λογικά λειτουργικό ορισμό της λέξης «καλός», αλλά πιο ουσιαστικά, θα έχεις μια βαθιά εσωτερική γνώση μέσα στην ουσία του «ιδίου του καλού».

Λέξεις, ιδέες και πράγματα

Συνήθως ο Σωκράτης ήταν αρκετά σαφής όταν μιλούσε για λέξεις, ιδέες ή πράγματα (η αρχαία ελληνική γλώσσα δε διέθετε μια συγκεκριμένη σημειολογία, κάτι που πιθανότατα βοηθούσε στη σύγχυση των πραγμάτων). Είναι συχνά πολύ πιθανό να φτάσεις σε εφαρμόσιμους ορισμούς *λέξεων*, συχνά όμως δεν υπάρχουν «πραγματικοί ορισμοί» *πραγμάτων*.

Ορισμοί και Μορφές

Μολονότι ο Σωκράτης πίστευε στην ύπαρξη των απόλυτων ορισμών, η έρευνα αυτή πρέπει τελικά να εγκαταλείφθηκε. Ο Σωκράτης ήθελε να επανακτήσει τη σταθερότητα της γλώσσας, έτσι ώστε να υπάρχει κάποιο νόημα στη φιλοσοφική συζήτηση.

Σε διαλόγους του όπως ο *Φαίδων* και ο *Μένων*, ο Πλάτων σκοντάφτει μπροστά σε μία εντυπωσιακή νέα θεωρία, η οποία τελικά ολοκληρώνει τη σταυροφορία του για τους έσχατους ορισμούς.

Μορφές και επιμέρους έννοιες

Ο Πλάτων εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο μπορείς να ανακαλύψεις τους τέλει-ους ορισμούς. Κάνει μια ξεκαθαρή διάκριση μεταξύ όλων των επίγειων επιμέ-ρους εννοιών που αποτελούν παραδείγματα του «κάλλους» και της ιδέας του «κάλλους καθατού». Στην πραγματικότητα είναι το «κάλλος καθαυτό» που θέ-λουμε να γνωρίσουμε.

Το «κάλλος καθαυτό» υπάρχει ξεχωριστά απ' τα όμορφα πράγματα. Αφού δεν έχουμε μια ξεκάθαρη αντίληψη στο μυαλό μας για τη «Μορφή του Κάλλους», αυτά τα πράγματα γίνονται γνωστά μόνον ως «όμορφα».

Η σχέση μεταξύ Μορφών και επιμέρους εννοιών

Ο Πλάτων προσπάθησε να εξηγήσει τη σχέση μεταξύ Μορφών και επιμέρους εννοιών, αλλά ποτέ δεν τα κατάφερε. Η θεωρία του εξελισσόταν, άλλαζε στον χρόνο και συχνά ήταν αντιφατική. Μερικές φορές ο Πλάτων πρότεινε πως οι Μορφές «μοιράζονται» από τα επιμέρους πράγματα και άλλες φορές πρότεινε πως τα επιμέρους πράγματα «μιμούνται» τις Μορφές.

Η γνώση των Μορφών γίνεται εφικτή μόνο μέσω του νου μέσα από μια διαδικασία διανοητικής έρευνας. Ο Πλάτων, μυστηριωδώς, συγκρίνει αυτήν τη διαδικασία με την «όραση», δηλαδή με ένα είδος «εσωτερικής θέασης».

Επειδή έχουμε συναντήσει τις Μορφές σε προηγούμενες ζωές, έχουμε όλοι γεννηθεί με τη γνώση τους. Αυτός είναι ο λόγος που είμαστε ικανοί να ερμηνεύουμε όλες τις πληροφορίες που μας παρέχουν οι αισθήσεις.

ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ
ΤΟΝ RAYMOND ΩΣ ΜΙΑ
ΚΑΜΗΛΟΠΑΡΔΑΛΗ, ΕΠΕΙΔΗ ΕΙΝΑΙ
ΕΝΑ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ
«ΚΑΜΗΛΟΠΑΡΔΑΛΗ» ΠΟΥ
ΕΧΟΥΜΕ ΗΔΗ ΓΝΩΡΙΣΕΙ.

ΜΕ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ
Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΕΞΗΓΕΙ ΓΙΑΤΙ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ.

Τα όμορφα πράγματα είναι όμορφα επειδή μετέχουν στη Μορφή του κάλλους. Αναγνωρίζουμε τα κίτρινα πράγματα επειδή όλα συμμετέχουν στο «τέλειο κίτρινο» και ούτω καθεξής. Όσο περισσότερο προσπαθείς να το εξηγήσεις τόσο πιο αλλόκοτο φαίνεται. Πρέπει όμως να ήταν λογικό στους Έλληνες του 5ου αιώνα π.Χ., κατά κύρια αιτία λόγω της γλώσσας με την οποία μιλούσαν και σκεφτόντουσαν.

Γλωσσική αιτιοκρατία

Η αρχαία ελληνική γλώσσα ήταν ζωντανή, πλούσια, ποιητική και ευέλικτη. Ήταν όμως έτσι διαμορφωμένη, που ήταν σχεδόν αναπόφευκτο στον Πλάτωνα να δημιουργήσει την ιδεαλιστική του θεωρία. Οι αφηρημένες λέξεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας ήταν με τέτοιο τρόπο διαμορφωμένες, ώστε να νομίζεις πως λέξεις όπως το «κάλλος» ήταν κατά κάποιον τρόπο υπαρκτές. Το ελληνικό ρήμα «γνωρίζω» χρησιμοποιείται πάντοτε σε αναφορά με ένα αντικείμενο. Έτσι ο Πλάτων θα έλεγε «γνωρίζω πως ο Μένωνας είναι πλούσιος».

Για τον Πλάτωνα η κατάκτηση της γνώσης μοιάζει με το να συναντάς κάποιον ή κάτι, δηλαδή να σχετίζεσαι μαζί του. Έτσι, αν γνωρίζεις μία ιδέα όπως το «κάλλος καθαυτό», τότε έχεις «συναντηθεί» μαζί της. Η ελληνική λέξη για το «αληθινό» —η λέξη **αλήθεια**— ήταν η ίδια όπως και για το «πραγματικό». Επομένως, ό,τι ήταν αληθινό πρέπει να ήταν και πραγματικό.

Αν οι λέξεις λειτουργούσαν κατά τέτοιον τρόπο στη σκέψη του Πλάτωνα, δεν προκαλεί έκπληξη ότι πίστευε πως οι καθολικές έννοιες ήταν σαν μεγάλα, υπερφυσικά, άυλα επιμέρους.

Όλα είναι ελληνικά

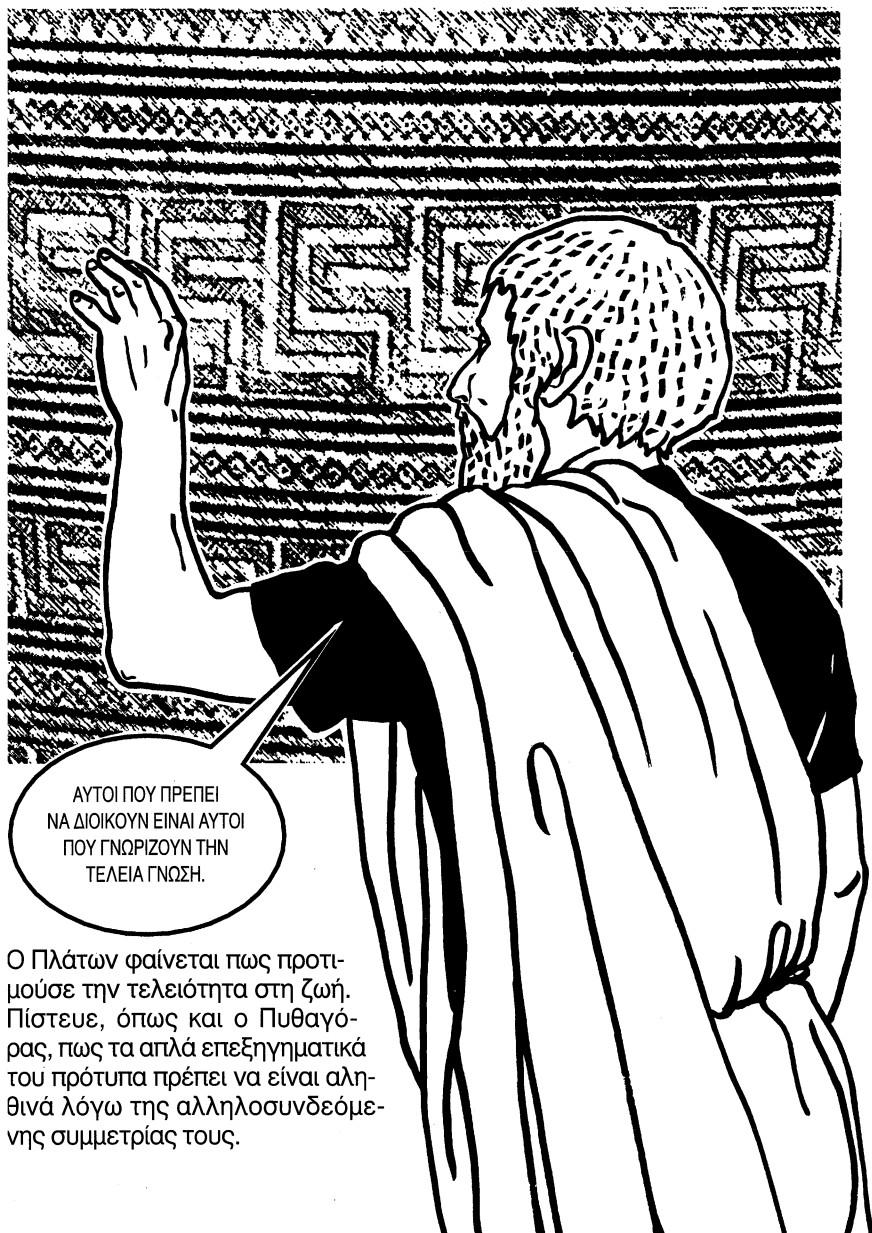
Δε θα συμφωνούσαν όλοι πως τα αρχαία ελληνικά είναι δύσκολα στη φιλοσοφία. Για τον Γερμανό φιλόσοφο Martin Heidegger (1889-1976) τα ελληνικά ήταν η «αυθεντική κατοικία του όντος». Τα ελληνικά δεν ήταν βέβαια η πρώτη γλώσσα, αλλά η θεμελιώδης, πάνω στην οποία στηρίχτηκε όλη η μετέπειτα φιλοσοφία. Στη γερμανική γλώσσα, όπως και στην ελληνική, τα ουσιαστικά προσδιορίζονται από άρθρα αρσενικού, θηλυκού και ουδέτερου γένους. Αυτό επιτρέπει στον Heidegger να σκέφτεται «περίεργα» για «την ανυπαρξία», *Das Nichts*.

Ο Ludwig Wittgenstein (1889-1951) έγραφε και σκεφτόταν στα γερμανικά όπως και ο Heidegger. Είχε όμως έναν τελείως διαφορετικό σκοπό. Να καταπολεμήσει τις «παγίδες» και τη «μαγεία» της γλώσσας.

Τέλεια γνώση: τέλεια πολιτεία

Ο Πλάτων ήθελε απεγνωσμένα να βρει ένα απρόσβλητο φιλοσοφικό σύστημα που θα κρατούσε για πάντα και θα καταπολεμούσε την... αβεβαιότητα των Σοφιστών και τον καταστρεπτικό ηθικό και πολιτικό τους κυνισμό. Ο Πλάτων πίστευε πως βρίσκοντας αυτήν την «αδιάσειστη» επιστημολογία, θα μπορούσε να εδραιώσει μία σταθερή ηθική και πολιτική δομή στην πολιτεία του.

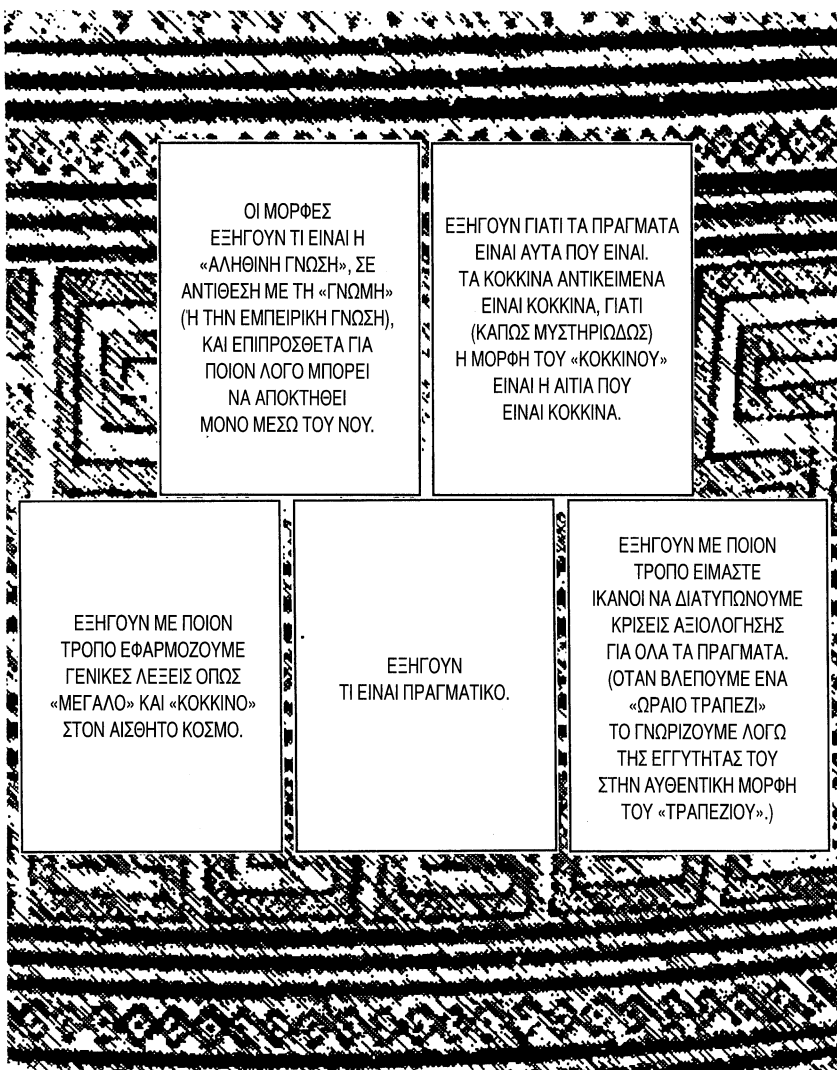

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΙ
ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ
ΤΕΛΕΙΑ ΓΝΩΣΗ.

Ο Πλάτων φαίνεται πως προτιμούσε την τελειότητα στη ζωή. Πίστευε, όπως και ο Πυθαγόρας, πως τα απλά επεξηγηματικά του πρότυπα πρέπει να είναι αληθινά λόγω της αλληλοσυνδεόμενης συμμετρίας τους.

Εύστοχες απαντήσεις

Οι πλατωνικές Μορφές έπρεπε να είναι αυθεντικές, γιατί έδιναν σωστές απαντήσεις σε τόσο πολλές φιλοσοφικές ερωτήσεις.

Οι Μορφές ήταν όμως κάτι περισσότερο από έναν κατάλογο ειδών. Προσέφεραν τις ηθικές και πολιτικές βάσεις που επέτρεπαν σε λίγους και χαρισματικούς ειδήμονες να σώσουν την Αθήνα από κάθε ηθική και πολιτική αβεβαιότητα και συνεπώς μπορούσαν να την προστατεύσουν για πάντα.

Επικρίσεις στη Θεωρία των Μορφών

Τελικά, ο Πλάτων συνειδητοποίησε πως υπήρχαν διάφορα προβλήματα στη θεωρία του, προβλήματα που εκφράστηκαν στον διάλογο *Παρμενίδης*. Αυτό έκανε πολλούς μελετητές να σκεφτούν πως ο Πλάτων τελικά εγκατέλειψε εντελώς τη θεωρία των Μορφών. Όλα τα προβλήματα επικεντρώνονται στην αινιγματική σχέση μεταξύ Μορφών και επιμέρους εννοιών.

Αυτό το επιχείρημα, γνωστό ως «επιχείρημα του τρίτου ανθρώπου», είναι ένα παράδειγμα εκείνου που οι φιλόσοφοι ονομάζουν «ατέρμονη επαναφορά». Αυτό δεν αποδεικνύει πως η Θεωρία των Μορφών είναι λάθος, αλλά επισημαίνει κάτι πολύ παράξενο γι' αυτήν.

Περισσότερα προβλήματα

Ο Πλάτων συνειδητοποίησε, επίσης, πως, αν τα επιμέρους πράγματα «μοιράζονται» με κάποιον τρόπο μια Μορφή, τότε είναι πιθανόν όλα τα επιμέρους να κατέχουν ένα **μέρος** αυτής της Μορφής. Αυτό σημαίνει πως οι Μορφές είναι και «ένα» και «πολλά», κάτι που δεν είναι και πολύ λογικό. Ο Πλάτων δεν ήταν σίγουρος για το αν υπήρχαν Μορφές για τα ανθρώπινα κατασκευάσματα.

Επίσης, αν όλα τα επιμέρους στον κόσμο είναι αντίγραφα των Μορφών, τότε πρέπει πιθανότατα να υπάρχουν Μορφές για βλαβερά και δυσάρεστα πράγματα, για την ακαθαρσία και την πιτυρίδα, τον πόλεμο και τη χολέρα. Άρα δεν είναι δυνατόν για τις Μορφές να είναι πάντοτε απόλυτα τέλειες **και** καθολικές.

Συνέπειες

Η Θεωρία των Μορφών προκαλεί φοβερή σύγχυση μεταξύ των πραγμάτων, των σκέψεων, των ιδεών και των λέξεων. Είναι η οντολογία (ή η «πραγματικότητα») των Μορφών που είναι το κεντρικό πρόβλημα. Ο Πλάτων συχνά αναφέρεται σ' αυτές σαν να είναι απλώς κάποια ιδιαίτερα ασώματα επιμέρους πράγματα που υπάρχουν σε έναν απροσδιόριστο τόπο και στον ανθρώπινο νου. Αυτό οδηγεί σε κάθε λογής παράξενες ερωτήσεις.

ΠΩΣ ΜΟΙΑΖΕΙ
Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΚΑΡΕΚΛΑΣ;

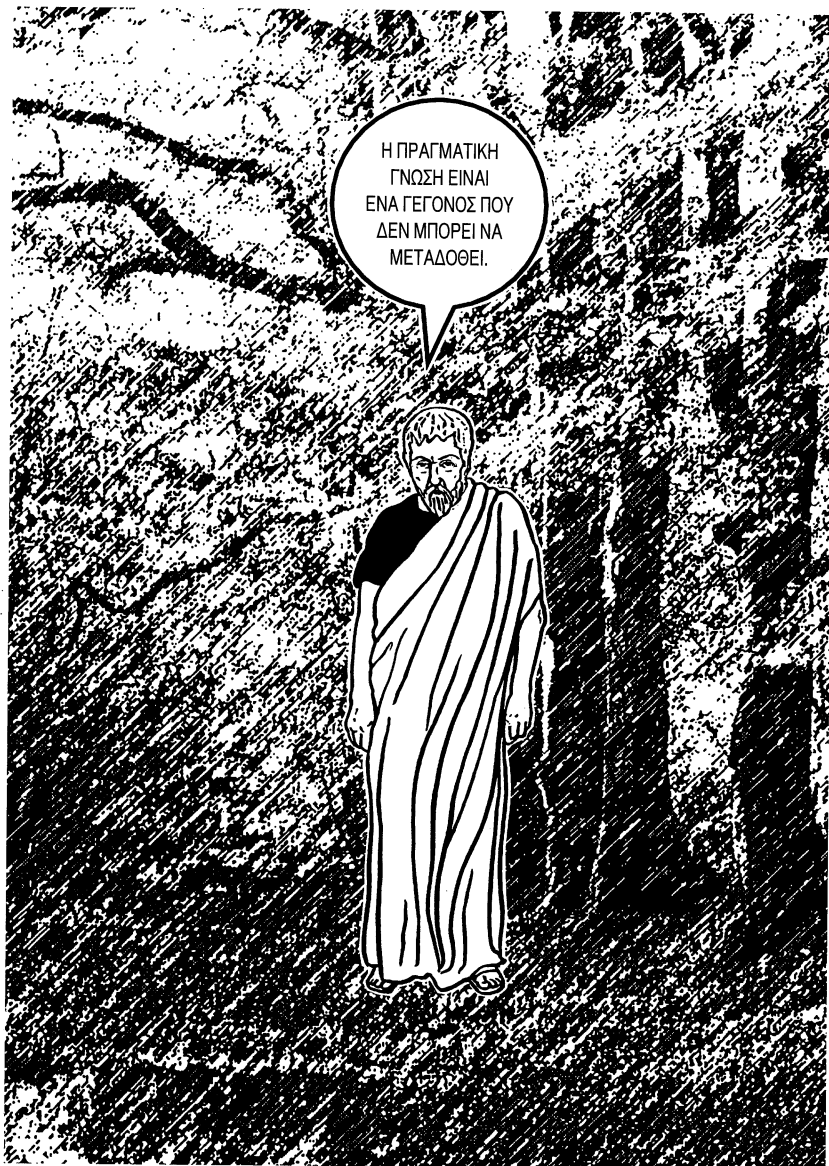
ΕΙΝΑΙ Η ΜΟΡΦΗ
ΤΟΥ «ΚΑΛΛΟΥΣ»,
ΟΜΟΡΦΗ ΚΑΘΑΥΤΗ;

Ο Πλάτων ισχυρίζεται πως μόνον οι Μορφές είναι «πραγματικές» και πως κατά κάποιον τρόπο τα επιμέρους είναι «λιγότερο πραγματικά», λες και η πραγματικότητα είναι υπόθεση βαθμίδων. Αυτή είναι μια αλλόκοτη ιδέα, την οποία ο Lewis Carroll (1832-98) διακωμωδούσε με τη φαντασιόπληκτη γάτα Cheshire, η οποία βαθμιαία ταλαντευόταν μεταξύ πραγματικού, ημι-πραγματικού και ανύπαρκτου.

Αληθινή και βέβαιη γνώση

Ο Πλάτων αντιλαμβάνεται τη γνώση σαν κάτι που μόνο λίγοι ειδήμονες μπορούν να κατέχουν. Υποστηρίζει πως η πραγματική γνώση πρέπει να είναι ένα είδος προσωπικής και μυστικής συνάντησης, επειδή πιστεύει πως η «γνώση» και η «συνάντηση» είναι στην ουσία το ίδιο πράγμα.

Στις μέρες μας θα δείχναμε ιδιαίτερη καχυποψία σ' αυτόν τον ισχυρισμό. Θέ-
λουμε να σκεφτόμαστε τη γνώση σαν ένα αγαθό που μπορεί να μεταδοθεί, που
μπορεί να αποθηκεύεται σε βιβλιοθήκες και οπτικούς δίσκους, να είναι διαθέσι-
μο σε όλους και να μοιράζεται από διαφορετικές κοινότητες.

Πιστεύουμε πως η γνώση είναι κάτι πιο προσωρινό – κάτι που μπορεί να αλλάξει
και είμαστε λιγότερο βέβαιοι, παρά απόλυτα σίγουροι, γι' αυτό που γνωρίζουμε.

Τι είναι τελικά οι καθολικές έννοιες;

Ο Αριστοτέλης, ο φημισμένος μαθητής του Πλάτωνος, πίστευε πως οι καθολικές έννοιες ήταν μεν «πραγματικές», όμως δεν υπήρχαν ξεχωριστά από τις ατομικές επιμέρους έννοιες. Άλλοι, όπως οι Βρετανοί Εμπειριστές, ισχυρίζονταν πως οι καθολικές έννοιες είναι ένα είδος νοητικής αναπαράστασης στην οποία φτάνουμε διαμέσου της διαδικασίας της αφαίρεσης. Βλέπουμε τόσο πολλά δέντρα που τα γενικεύουμε στη μία νοητική αναπαράσταση του «δέντρου». Αυτό μας επιτρέπει να χρησιμοποιούμε κατάλληλα τον γενικό όρο «δέντρο». Αλλά με το τι μοιάζει πραγματικά η «έννοια του δέντρου» αποτέλεσε κύριο πρόβλημα για τον φιλόσοφο **John Locke** (1632-1704).

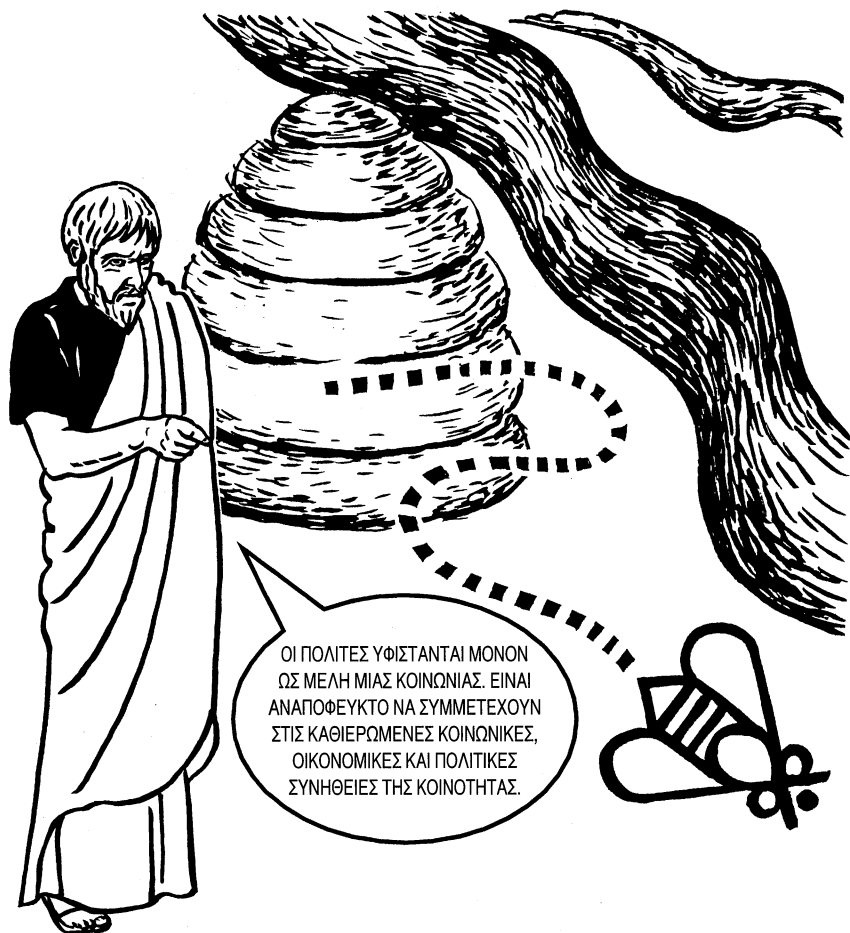
Οι νομιναλιστές, οι οποίοι ισχυρίζονται πως οι καθολικές έννοιες είναι απλές λέξεις, φαίνονται περισσότερο λογικοί. Αυτό σημαίνει πως το μόνο κοινό πράγμα που έχουν τα δέντρα είναι αυτό που εμείς ως γενικό όρο «δέντρο» εφαρμόζουμε σ' αυτά. Αυτή όμως η θεωρία προτείνει πως δεν υπάρχει καμία συμφωνία μεταξύ του κόσμου αυτού καθαυτού και της γλωσσικής μας πρακτικής, μία σύμπτωση που είναι αρκετά δύσκολο να γίνει αποδεκτή.

Ο Wittgenstein πρότεινε πως το «πάθος» μας για κατηγορηματικές γενικεύσεις δεν μπορεί ποτέ να ικανοποιηθεί σε έσχατο βαθμό, γι' αυτό και είναι μάλλον «νοσηρό». Θα ήταν όμως λάθος να πιστέψουμε πως «το πρόβλημα των καθολικών εννοιών» ερμηνεύθηκε ικανοποιητικά. Ο Πλάτων ξεκίνησε ένα φιλοσοφικό προβληματισμό που συνεχίζει να προκαλεί διαμάχες και συζητήσεις, χωρίς να έχει πλήρως «επιλυθεί».

Η πολιτική φιλοσοφία του Πλάτωνος

Κεντρικό ζήτημα της πολιτικής φιλοσοφίας είναι η δύσκολη σχέση μεταξύ πολιτή και πολιτείας. Σύμφωνα με τη «φιλελεύθερη» άποψη, η πολιτεία υπάρχει απλώς για να υπηρετεί τις ανάγκες και τις απαιτήσεις των ελεύθερων πολιτών. Αυτή η άποψη άρεσε στον σοφιστή και φιλόσοφο Θρασύμαχο. Η «κοινωνικοπολιτική» αντίληψη του Πλάτωνος τονίζει την κοινωνική φύση των πολιτών. Αυτό που πρωταρχικά μάς κάνει ανθρώπινους είναι η συγκέντρωσή μας σε ομάδες.

Συνεπώς, οι πολίτες κρίνονται κυρίως βάσει της συμμετοχής τους στην πολιτεία. Κάποιοι ριζοσπαστικοί υποστηρικτές της κοινοπολιτείας, όπως ο Πλάτων, τονίζουν την προτεραιότητα της κοινωνικής ζωής, ακόμη και αν αυτή μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την απεμπόληση των ατομικών ελευθεριών.

Κατ' αναλογίαν επιχείρημα

Αυτό εξηγεί γιατί ο Πλάτων ξεκινά τη διασάφηση της «σωστής συμπεριφοράς», λέγοντας πως με τον ίδιο τρόπο που είναι ευκολότερο να διαβάζεις τα μεγαλύτερα γράμματα από τα μικρότερα, έτσι θα είναι πιο εύκολο να καταλάβεις τους ανθρώπους ως ξεχωριστά άτομα εξετάζοντας πρώτα τις κοινωνίες τους. Η αναλογία του Πλάτωνος υποδηλώνει πως η πολιτεία μοιάζει με ένα μεγάλο πολίτη. Ο Πλάτων αγαπούσε αυτό το ασαφές επιχείρημα, που ήταν γνωστό ως «επιχείρημα κατ' αναλογίαν». Αυτό το επιχείρημα είναι για τους φιλοσόφους «αντιφατικό».

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΟΔΗΓΕΙΣ
ΚΑΠΟΙΟΝ ΝΑ ΣΥΜΦΩΝΗΣΕΙ
ΜΕ ΚΑΤΙ ΕΥΝΟΗΤΟ...

... ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΙ
ΠΙΟ ΕΥΚΟΛΑ

...ΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΟΔΗΓΕΙ ΝΑ
ΣΥΜΦΩΝΗΣΟΥΝ ΜΕ ΚΑΤΙ
ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΕΥΝΟΗΤΟ ΠΟΥ
ΔΗΘΕΝ «ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΕΙ».

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΕΧΕΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ.

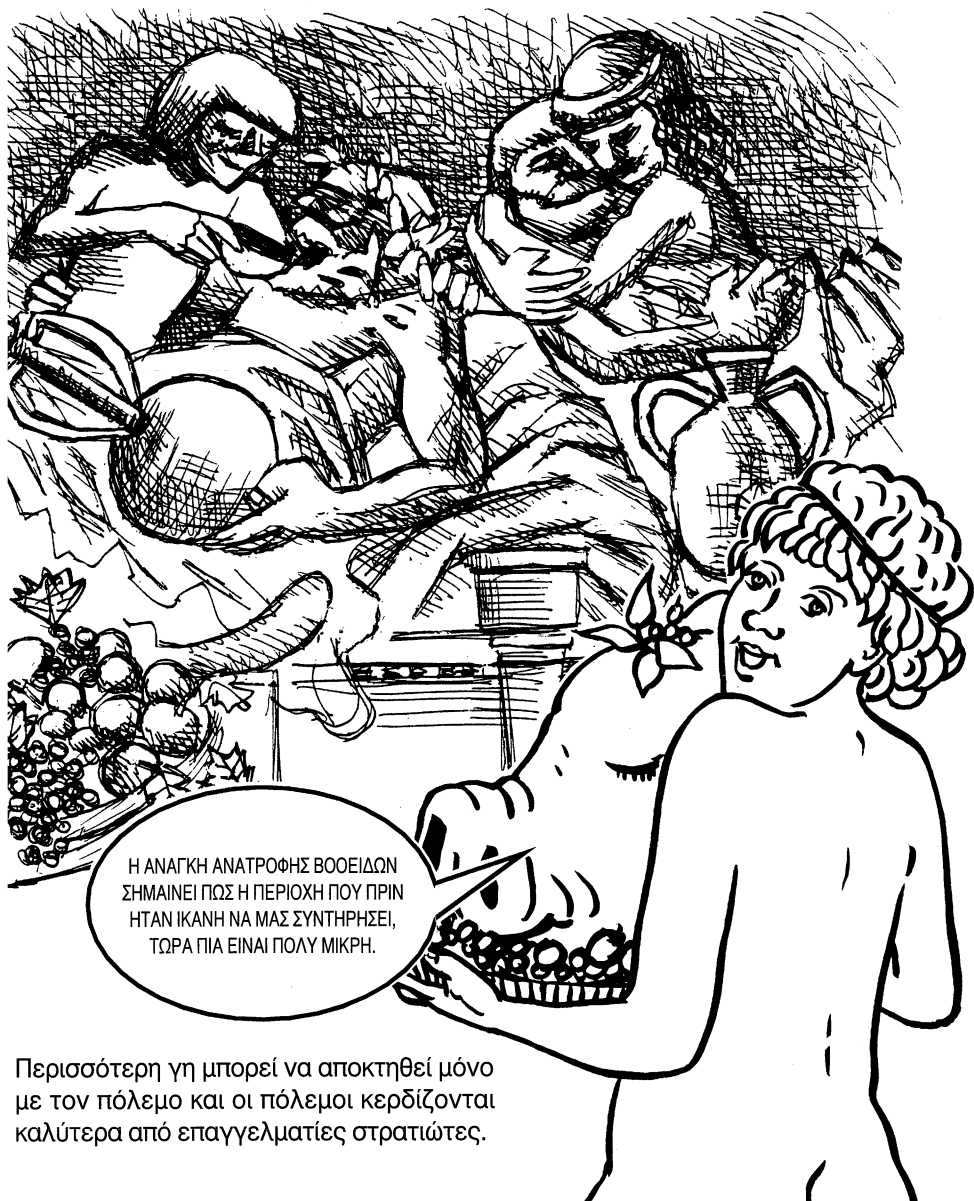
Πώς ξεκίνησαν οι κοινωνίες

Ο Πλάτων πρέπει αρχικά να εξηγήσει τον τρόπο με τον οποία ανεξάρτητα άτομα δημιουργούν κάτι τόσο πολύπλοκο όπως η πολιτεία. Προτείνει πως αρχικά οι άνθρωποι ζούσαν έναν ανέμελο «φυσικό» βίο και είχαν μόνο λίγες απλές ανάγκες που εύκολα ικανοποιούσαν. Δεν υπήρχαν προβλήματα εσωτερικής τάξης και άρα καμία ανάγκη για κυβερνήσεις. Δυστυχώς, σύντομα οι άνθρωποι εκδήλωσαν μια προτίμηση στην πολυτέλεια.

Ο καταμερισμός εργασίας

Οι απαιτήσεις μπορούν να ικανοποιηθούν μέσα από τον «καταμερισμό εργασίας» ή μέσα από την ανάπτυξη ειδικών επαγγελματιών, των οποίων οι ανάγκες εξασφαλίζονται από πολυπλοκότερες κοινωνίες. Η διατροφή των ανθρώπων, επίσης, θα αλλάξει. Οι άνθρωποι θα ζητήσουν κρέας, ψωμί και κρασί.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗΣ ΒΟΟΕΙΔΩΝ
ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΩΣ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΟΥ ΠΡΙΝ
ΗΤΑΝ ΙΚΑΝΗ ΝΑ ΜΑΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΙ,
ΤΩΡΑ ΠΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΗ.

Περισσότερη γη μπορεί να αποκτηθεί μόνο με τον πόλεμο και οι πόλεμοι κερδίζονται καλύτερα από επαγγελματίες στρατιώτες.

Εκπαιδύοντας τους στρατιώτες της πολιτείας

Ο Πλάτων ήταν πλήρως ενημερωμένος για τους εσωτερικούς κινδύνους στη συγκρότηση τακτικού επαγγελματικού στρατού. Οι «σκληροί φύλακες» μπορεί εύκολα να αποφασίσουν να πάρουν τη διακυβέρνηση στα χέρια τους. Η λύση που προτείνει ο Πλάτων είναι η εκπαίδευση των στρατιωτών στις αστικές ευθύνες.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών του Πλάτωνος στην *Πολιτεία* βασίζεται στις σπαρτιατικές μεθόδους. Μ' αυτές δημιουργήθηκε ένας στρατός που κέρδιζε μάχες και διατηρούσε μία σταθερή και αποδοτική κοινωνία.

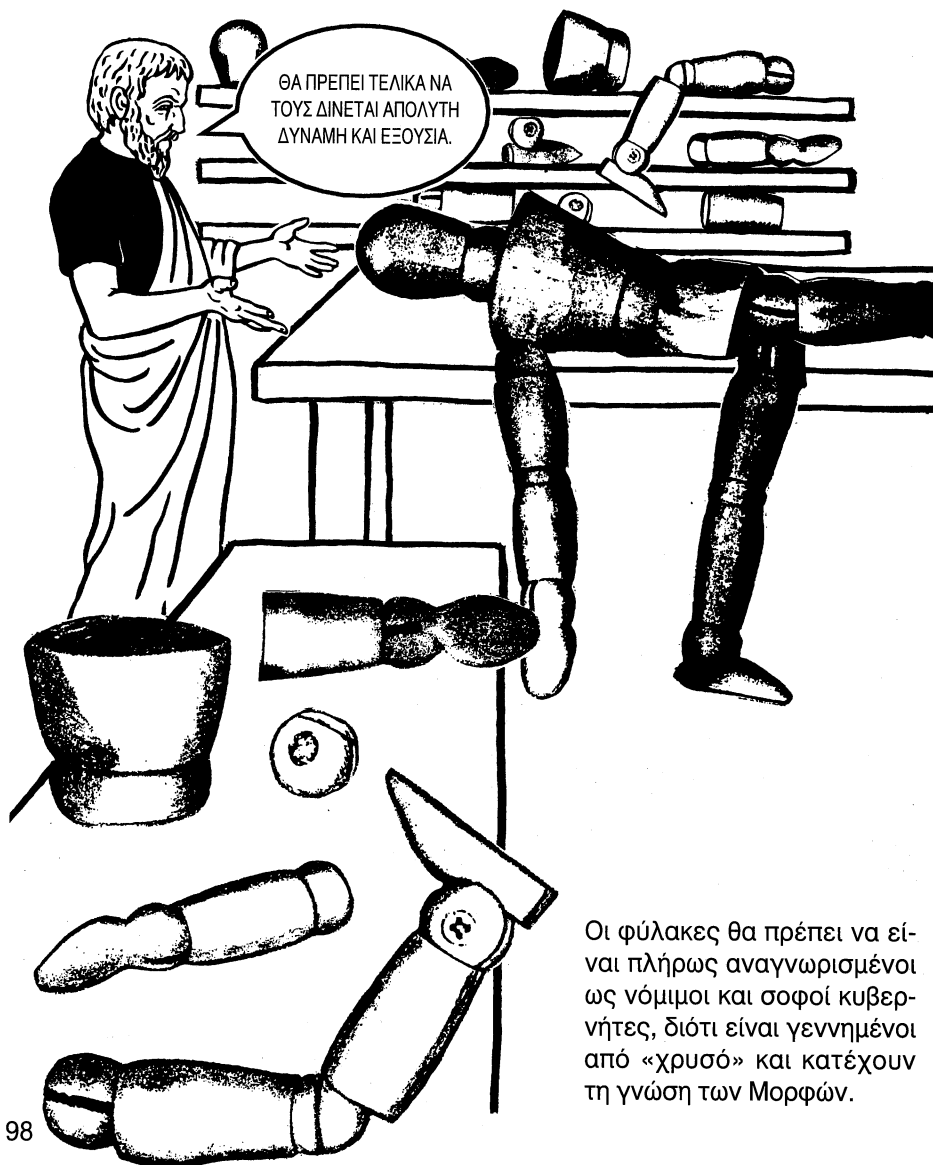
Η αθηναϊκή εκπαίδευση βασιζόταν παραδοσιακά στη μελέτη των ελληνικών μύθων. Οι εκπαιδευόμενοι στον νέο στρατό και τη διοικητική τάξη του Πλάτωνος έπρεπε να αγνοούν τις ανήθικες ιστορίες για τους Έλληνες θεούς.

Φαίνεται μεν σαν μία αυστηρή και ανιαρή ζωή. Όμως, μία τέτοια εκπαίδευση είναι ζωτικά σημαντική. Αν πρόκειται να δώσεις σε λίγα άτομα πλήρη πολιτική δύναμη, τότε είναι απαραίτητη η ανιδιοτελής τους αφοσίωση στην ευημερία της πολιτείας.

Ο μύθος των τεσσάρων μετάλλων

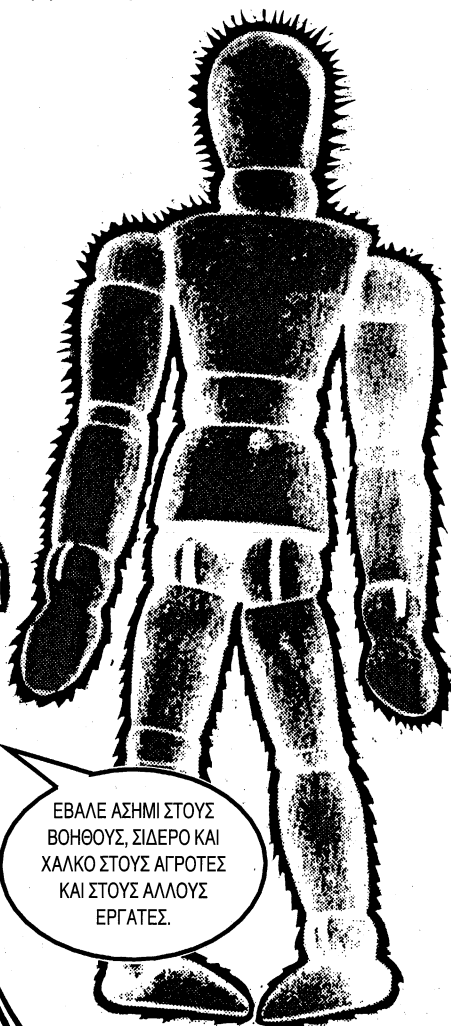
Μέσα από το έργο του *Πολιτεία*, ο Πλάτων τονίζει την ανάγκη ειδημόνων σε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής –την ιατρική, την υποδηματοποιία, τη ναυτική τέχνη– και σε κάθε άλλη ειδικότητα. Πιστεύει πως το να είσαι κυβερνήτης είναι, επίσης, μία δεξιότητα που μπορεί να διδαχθεί σε λίγους ταλαντούχους και αυτοπαιθαρχημένους πολίτες που έχουν κλίση προς τις σπουδές. Αυτοί οι πολίτες θα επιλέγονται από τον στρατό και θα προάγονται στην τάξη των «Φυλάκων».

Όλοι οι πολίτες της πολιτείας πρέπει να κοινωνικοποιούνται σε νεαρή ηλικία και να δέχονται τις κρατικές ευθύνες ως φυσικές.

ΕΤΣΙ ΜΑΣ
ΕΦΤΙΑΞΕ Ο ΘΕΟΣ...

...ΠΡΟΣΕΘΕΞΕ ΧΡΥΣΟ ΣΤΗ
ΔΟΜΗ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ
ΚΥΒΕΡΝΟΥΝ.

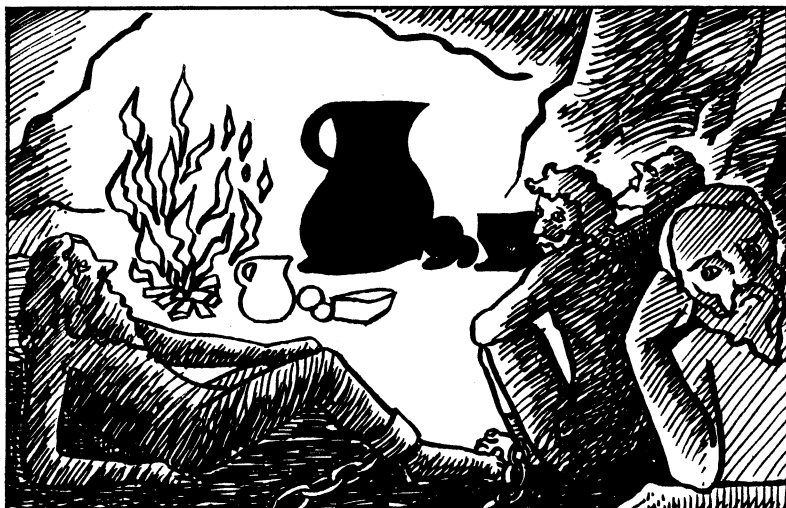

ΕΒΑΛΕ ΑΣΗΜΙ ΣΤΟΥΣ
ΒΟΗΘΟΥΣ, ΣΙΔΕΡΟ ΚΑΙ
ΧΑΛΚΟ ΣΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΕΣ
ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ
ΕΡΓΑΤΕΣ.

Πρέπει όλοι να πιστέψουν
στον μύθο πως όλοι οι πολί-
τες, από τη γέννησή τους,
είναι χρυσοί, ασημένιοι, σι-
δερένιοι ή χάλκινοι.

Ο μύθος του σπηλαίου

Στη συνέχεια, ο Πλάτων εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο οι Φύλακες πρέπει να εκπαιδεύονται στη γνώση των Μορφών, με την περίφημη αλληγορία **του φυλακισμένου και της σπηλιάς**. Μία φορά κι έναν καιρό υπήρχαν κάποιοι φυλακισμένοι που από τη γέννησή τους ήταν αλυσοδεμένοι σε μία σπηλιά. Η μόνη τους πραγματικότητα αποτελούνταν από σκιές που δημιουργούσε στον τοίχο της σπηλιάς η αντανάκλαση των αντικειμένων μπροστά από μια φωτιά. Ένας φυλακισμένος καταφέρνει να ελευθερωθεί. Γυρίζει το βλέμμα του και καταλαβαίνει τι συμβαίνει.

Τελικά, ο φυλακισμένος σέρνεται έξω από τη σκοτεινή σπηλιά στο φως της ημέρας. Τότε βλέπει τον αληθινό κόσμο και τελικά τον ήλιο αυτόν καθαυτόν, την πηγή του φωτός. Ο φυλακισμένος επιστρέφει στη σπηλιά με τα καλά νέα, αλλά οι υπόλοιποι φυλακισμένοι όχι μόνο δεν τον πιστεύουν, αλλά και τον απειλούν με σωματική βία αν συνεχίσει να τους επαναλαμβάνει την περιπέτειά του.

Ποιο είναι το νόημα του μύθου

Οι άνθρωποι είναι όπως οι φυλακισμένοι. Όταν κοιτούν τον κόσμο της ύλης, το μόνο που βλέπουν είναι παραπλανητικά απεικασματα σκιών και αντιγράφων. Οι λίγοι που έχουν «δραπετεύσει» από αυτό το αφελές θέαμα είναι αυτοί που τα κατάφεραν λόγω των γνώσεών τους στα θεωρητικά μαθηματικά και τη γεωμετρία.

Αυτός είναι και ο λόγος που τα μαθηματικά αποτελούν απαραίτητη προκατάρτιση σε κάθε είδος ηθικής ή πολιτικής σοφίας.

Η δουλειά τους είναι να μπαίνουν στον πρακτικό κόσμο της πολιτικής και να χρησιμοποιούν την ιδιαίτερη γνώση τους στην υπηρεσία της πολιτείας. Συνεπώς, αφού υπάρχουν *δύο* είδη γνώσης, θα πρέπει να υπάρχουν και *δύο* είδη ανθρώπων, εκ των οποίων το ένα είδος προορίζεται να διοικεί το άλλο.

Η αρμονική «κυψέλη» και η ψυχή

Η ουτοπική πολιτεία του Πλάτωνος είναι ιεραρχικά δομημένη με τη μορφή πυραμίδας. Λίγοι «χρυσοί» άνθρωποι (ή οι «φυλακισμένοι δραπέτες») θα γίνονται αλάνθαστοι Φύλακες-κυβερνήτες. Οι «ασημένιοι» άνθρωποι θα γίνονται στρατιώτες και κρατικοί υπάλληλοι. Στην πλειοψηφία ανήκουν ο «σιδερένιος» και ο «χάλκινος» λαός – οι παραγωγοί της υλικής ευημερίας. Αυτή η αρμονική «κυψέλη» βουίζει από ευτυχία, γιατί όλοι ξέρουν τη θέση τους και εκτελούν τα κατανεμημένα τους καθήκοντα χωρίς αντίρρηση. Η τριμερής αυτή κοινωνία είναι, επίσης, «φυσική», διότι παραλληλίζεται με τη σύνθεση της ανθρώπινης ψυχής.

Οι ιδιότητες της ψυχής παρουσιάζονται με διαφορετικές ισοδύναμες αναλογίες στους πλήρως λογικούς χρυσούς «Φύλακες», στους δυναμικούς ασημένιους «Βοηθούς», στους σιδερένιους και χάλκινους «Εργάτες» που καθοδηγούνται από τις υλικές επιθυμίες τους. Ένας άνθρωπος που κυριαρχείται από απληστία είναι όπως μια πολιτεία που εξουσιάζεται από κατώτερες αρχές. Ένας άνθρωπος που είναι θαρραλέος, αλλά αδαής, είναι όπως μια κοινωνία από πρωτόγονους πολεμιστές. Ένας τέλειος άνθρωπος και μια τέλεια πολιτεία κυβερνούνται σοφά από τη γνώση και τη λογική. Η «δικαιοσύνη» στην πολιτεία είναι όπως το δίκαιο σε κάθε άτομο. Ο Πλάτων φαίνεται να είχε πειστεί πως αυτές οι ιδέες θα ήταν αληθινές αν όλοι ακολουθούσαν επακριβώς και με συνέπεια τα πρότυπα αυτά.

Το μεγάλο ψέμα

Στην επόμενη γενιά όλοι θα πίστευαν πως ο μύθος για τις ιεραρχικά δομημένες κάστες ήταν φυσικός και αναπόφευκτος. Ο Πλάτων ομολογεί, σχεδόν με ικανοποίηση, πως η ιεραρχικά δομημένη του κοινωνία πρέπει να βασίζεται σε ένα ψέμα.

Ο Πλάτων, αν και απέφευγε να αναφέρει την ύπαρξη κάποιας «εσωτερικής ομάδας» που θα γνώριζε την πραγματική φύση αυτού του ψέματος, φαίνεται να μην είχε ηθικές αναστολές να επιβάλει το «μεγάλο ψέμα» σε όλους τους πολίτες.

Η εκκεντρική ζωή ενός Φύλακα

Ο Πλάτων αναγνώριζε πλήρως την πολιτική σημασία της εκπαίδευσης. Οι «χρυσοί» Φύλακες κατηχούσαν τους μελλοντικούς Φύλακες, για να διασφαλίσουν τη σταθερότητα της τέλει πολιτείας. Ο ατομικός βίος των Φυλάκων ήταν απόλυτα ελεγχόμενος.

Ο Πλάτων ενέκρινε τη σπαρτιατική ευγονική. Αυτό σημαίνει πως η τυχαία κατανομή των σεξουαλικών συντρόφων κατά τη διάρκεια «ερωτικών εορτών» εξασφάλιζε πάντα με βεβαιότητα τη διασταύρωσή τους με υγιή αντιπροσωπευτικά δείγματα γόνων. Τους «ατελείς γόνους» τούς ξεφορτώνονταν «ήσυχα και μυστικά».

Στους Φύλακες του Πλάτωνος δεν επιτρεπόταν καμία ανεξαρτησία ή προσωπική ελευθερία. Ο βίος τους ήταν προγραμματισμένος και μοναστικός, κοινός και απρόσωπος, βαρετός και ενάρετος. Είχαν όμως την απόλυτη δύναμη.

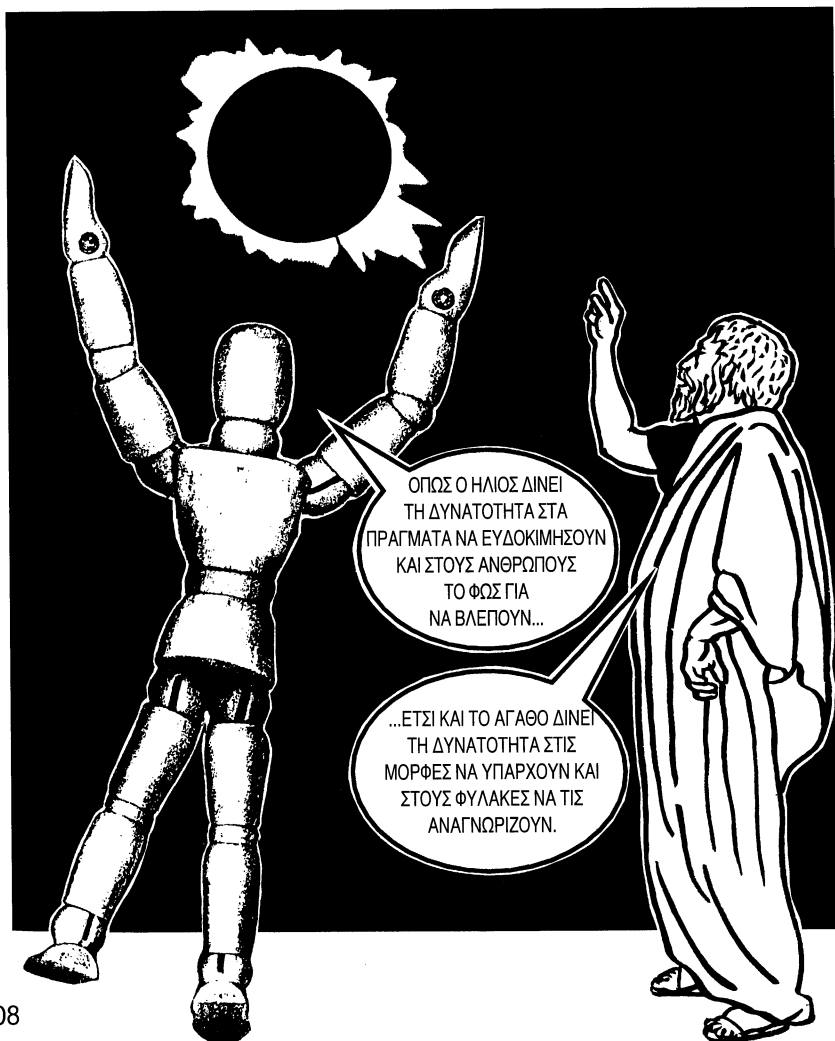

Οι Φύλακες είναι μια ασκητική και ιερατική κάστα από ειδήμονες της πολιτικής, στους οποίους ο λόγος ισχύει όπως ο νόμος. Ο Πλάτων ξεκάθαρα πίστευε πως με το πέρασμα του χρόνου κάθε πολιτειακός και κοινωνικός κανονισμός, όσο αλλόκοτος και αν είναι, μπορεί τελικά να κερδίσει την αποδοχή και να θεωρηθεί «φυσικός». Διαπιστώνει πως η ανθρώπινη φύση είναι εξαιρετικά εύπλαστη. Επομένως, είναι απολύτως εφικτό να δημιουργήσεις θηλυκούς Φύλακες που δε θα δείχνουν καμία ευσπλαχνία κατά την απαιτούμενη εγκατάλειψη των νεογέννητων παιδιών τους και αρσενικούς Φύλακες που ποτέ δε θα δωροδοκούνται.

Οι Φύλακες και οι Μορφές

Ο απόλυτος νόμος των Φυλάκων θα είναι γραφειοκρατικός. Δε θα υπάρχει κάποιος «νομικός κανόνας». Κάθε ξεχωριστός πολίτης και κάθε κατάσταση θα κρίνονται από τους Φύλακες σύμφωνα με την αλάνθαστη γνώση των Μορφών. Η Δημοκρατία είναι μάταιη, γιατί αυτό που επιθυμεί η πλειοψηφία δεν είναι απαραίτητα σωστό και αληθινό.

Όταν ο δραπέτης τελικά βλέπει τον κόσμο έξω από τη σπηλιά, κάνει ένα ταξίδι από το σκοτάδι της μη ηθικής στο ηθικό φως του ήλιου, ένα σύμβολο του «Αγαθού» ή της «Αγαθότητας αυτής καθαυτής».

Όπως όλοι χρειαζόμαστε τα μάτια μας για να βλέπουμε, έτσι και οι Φύλακες έχουν ένα ξεχωριστό «εσωτερικό μάτι» (ή «λόγο») με το οποίο «βλέπουν» τις Μορφές.

Όμως, αυτήν τη στιγμή φαίνεται πως έχουμε αφήσει πίσω τη φιλοσοφία και έχουμε διεισδύσει στον κόσμο του πολιτικού μυστικισμού.

Ηθικός ολοκληρωτισμός

Ο Σωκράτης ισχυριζόταν πως η ηθική αποτελούσε ένα ιδιαίτερο είδος γνώσης, το οποίο, εφόσον γίνει κατανοητό, είναι πάντοτε αρεστό. Ο Πλάτων φαίνεται να συμφωνούσε, όμως επιχειρηματολογούσε ότι μια τέτοια γνώση έπρεπε να ανήκει περιορισμένα στους ειδήμονες Φύλακες που πάντοτε γνωρίζουν τις «σωστές» απαντήσεις σε όλα τα ηθικά προβλήματα.

Κανένας τόπος για την τέχνη

Θα πρέπει να τονιστεί πως ξέρουμε πολύ λίγα για τους Προσωκρατικούς και τους Σοφιστές. Όμως, μερικά απ' αυτά που γνωρίζουμε προέρχονται από την «αρνητική κριτική» του Πλάτωνος. Ένα πράγμα φαίνεται ξεκάθαρα, υποστήριξαν την Τέχνη που με τα «κόλπα» της και την ασταθή της φύση προκαλούσε ερωτηματικά για τη βεβαιότητα της πραγματικότητας. Μαντεύουμε ότι ο Πλάτων δεν ενέκρινε καμία μορφή τέχνης, λογοτεχνική ή εικαστική. Ρωτάει: «Τι είναι τέχνη;». Τι κάνει ένας καλλιτέχνης όταν ζωγραφίζει ένα λουλούδι;

Οι καλλιτέχνες είναι σαν τους εμπνευσμένους τρελούς. Οι καλλιτέχνες εξοβελίζονται από την ουτοπική πολιτεία του Πλάτωνος. Ωστόσο, φαίνεται ότι επισημως θα επιτρεπόταν ένα αποδεκτό «ανώτατο επίπεδο τέχνης».

Το ανώτατο επίπεδο τέχνης

Τα συμπεράσματα του Πλάτωνος για την τέχνη είναι αποθαρρυντικά. Μπορούμε να τα διαβάσουμε σαν μία θλιβερή προαναγγελία αυτού που έχουμε δει ως συνέπεια της εγκεκριμένης πολιτειακής τέχνης του 20ού αιώνα. Οι ναζί δογματίζαν πάνω στην τέχνη της χιτλερικής Γερμανίας, το ίδιο γινόταν από άλλους και κατά τον «σοσιαλιστικό ρεαλισμό» της σταλινικής Ρωσίας και τον πουριτανικό τρόπο κατά την «πολιτιστική επανάσταση» στην Κίνα του Μάο Τσε-Τουνγκ. Είναι άραγε, όλα τα παραπάνω, παραδείγματα για το τι συμβαίνει όταν οι ιδέες του Πλάτωνος εφαρμόζονται στην πραγματικότητα;

Το παράδοξο

Επίσης, για κάποιον αλλόκοτο και παράδοξο λόγο –ή είναι μία βασική παρεξήγηση;– ο Πλάτων υπήρξε πάντοτε ο αγαπημένος φιλόσοφος των καλλιτεχνών, ιδιαίτερα της «νεοπλατωνικής» εκδοχής που υιοθετήθηκε κατά την ιταλική Αναγέννηση. Ο Πλάτων που καταδίκασε και εξοβέλισε την τέχνη ανακηρύχθηκε ο πρώτος ιδρυτής της αισθητικής. Πώς είναι λογικό; Πιθανότατα, την πιο σύντομη απάντηση μας την παρέχει η νεοπλατωνική απόκριση του αναγεννησιακού γλύπτη, ζωγράφου και αρχιτέκτονα **Michelangelo Buonarroti** (1475-1564).

Η ΤΕΧΝΗ ΔΕ ΜΙΜΕΙΤΑΙ
ΤΟ «ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΜΙΑΣ
ΤΕΛΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ» ...

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΙ ΤΗΝ ΤΕΛΕΙΑ
ΜΟΡΦΗ ΠΟΥ ΚΡΥΒΕΤΑΙ
ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΗ «ΣΙΩΠΗΛΗ» ΥΛΗ.

Επικρίσεις

Ο Πλάτων φαίνεται πως στήριζε τις απόψεις του σε μία «ηθική γεωμετρία» που θα αποδεικνυόταν τόσο σίγουρη και αναμφίβολη όσο και τα μαθηματικά. Αυτή θα παρείχε στην πολιτεία πλήρη ασφάλεια και σταθερότητα.

Όμως, οι περισσότεροι από εμάς σήμερα πιστεύουν πως οι ηθικές αποφάσεις και οι κανόνες μοιάζουν περισσότερο με χρήσιμες γενικεύσεις. Είναι **συνήθως** κακό να λες ψέματα και να κλέβεις, αλλά όχι **πάντοτε** (όπως τόνιζε και ο Σωκράτης). Ούτε είναι ξεκάθαρο με ποιον τρόπο ένας κώδικας ηθικής συμπεριφοράς μπορεί κάποτε να γίνει κλάδος της γνώσης και να αποδειχτεί αληθής. Τι λογής στοιχεία ή δηλώσεις μπορούν να **αποδείξουν** την αλήθεια ενός ηθικού κανόνα όπως το «να κλέβεις είναι κακό»;

Σήμερα, λίγοι φιλόσοφοι πιστεύουν πως υπάρχουν ηθικές «πράξεις». Οι ηθικές αξίες είναι τελείως διαφορετικές από τις πράξεις και μεταξύ τους φαίνεται να υπάρχει το «χάσμα της κοινωνικής υποχρέωσης». Οι ηθικοί κώδικες είναι λογικότερο να περιγραφούν ως τα ισχυρά **πιστεύω**, τα συναισθήματα και οι γενικοί κανόνες τούς οποίους κατέχουμε. Επίσης φαίνεται να είναι όλο και λιγότερο πιθανό να «στηρίζουμε» τους ανθρώπινους ηθικούς κανόνες με το να επικαλούμαστε υπερβατές μη ανθρώπινες οντότητες όπως οι Μορφές. Όλα αυτά υποδηλώνουν πως είναι σχεδόν απίθανο να επιβεβαιωθούν οι απόψεις του Πλάτωνος για τους περι ηθικής «ειδήμονες».

Είναι δυσκολότερο να είσαι ένα ηθικό άτομο, παρά απλώς να ακολουθείς τις «εκ των άνωθεν» εντολές. Κυρίως στον αιώνα μας είμαστε αρκετά καχύποπτοι για την «πολιτειακή ηθική».

Το πλοίο της πολιτείας

Στην **Πολιτεία** ο Πλάτων εξηγεί –με τη μορφή ακόμα δύο μύθων– τον λόγο για τον οποίον η Δημοκρατία είναι μια ανεπαρκής μορφή διακυβέρνησης. Ο δημοφιλέστερος μύθος είναι η ιστορία του «Πλοίου της Πολιτείας». Μία φορά κι έναν καιρό ένα πλήρωμα στασιαστών κατέλαβε ένα πλοίο και αποφάσισε να φύγει για ένα ευχάριστο ταξίδι. Φιλονικούσαν αρκετά και ακολουθούσαν έναν ανόητο ηγέτη με έντονη πειθώ.

Αυτή η αλληγορία φαινομενικά ξεκαθαρίζει γιατί τα δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης συνοδεύονται πάντοτε από απερίσκεψια και καταστροφή.

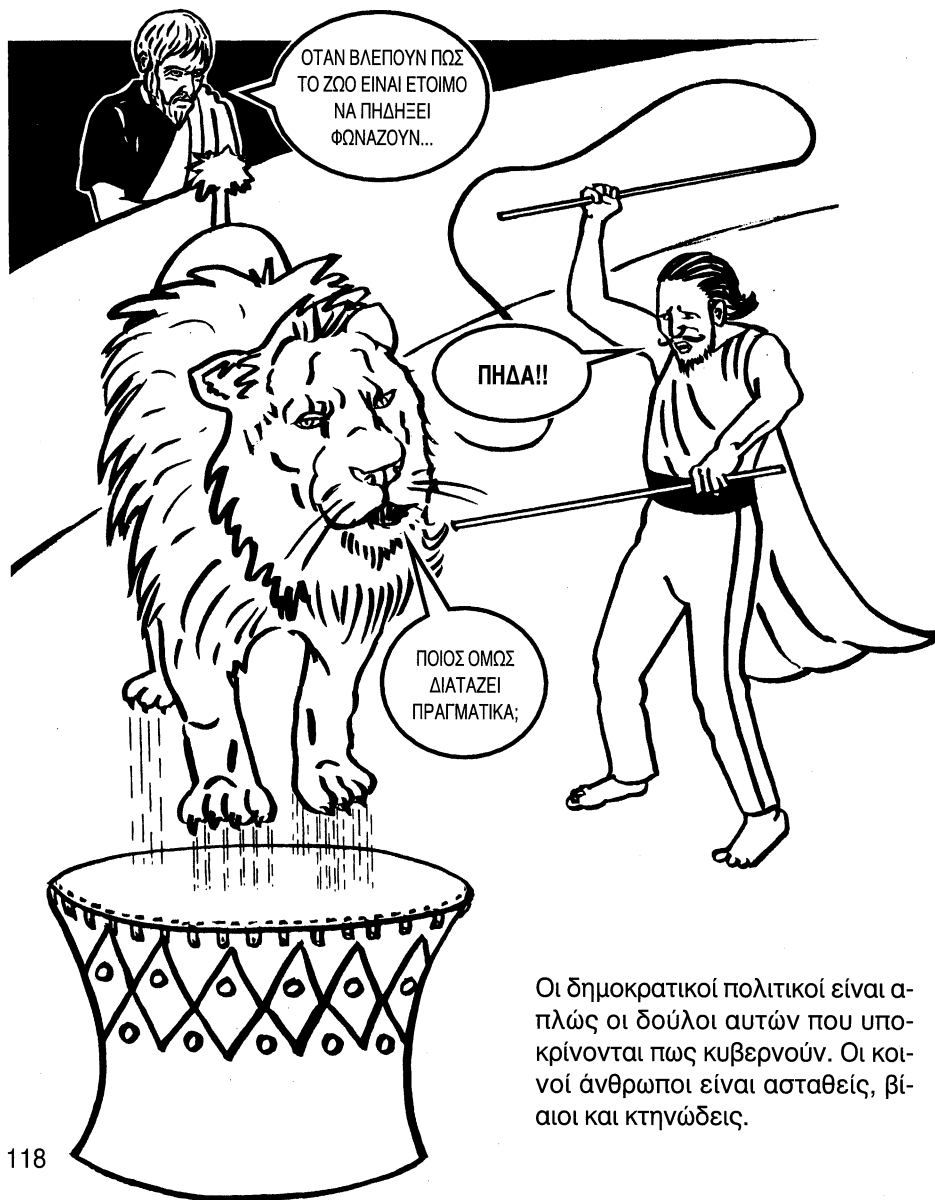
Οι δημοκρατικές κυβερνήσεις πρέπει να παίρνουν βραχυπρόθεσμες αποφάσεις, και συνεπώς, γι' αυτό είναι και αποπροσανατολιστικές.

Είναι τραγικό λάθος να αγνοείς τους ειδικούς πλοηγούς που οδηγούν το πλοίο σύμφωνα με τα άστρα ή, φυσικά, να αποδέχεσαι μια κυβέρνηση από Φύλακες που κυβερνούν υπό το φως των Μορφών.

Το άγριο θηρίο

Ο Πλάτων πίστευε πως ήταν πολύ εύκολο για τους δημοκρατικούς πολιτικούς να υποκρίνονται τους σοφούς και πνευματικά ανεξάρτητους, ενώ στην πραγματικότητα ήταν καταφανέστατα λαϊκιστές. Είναι σαν τους απατεώνες εκπαιδευτές ζώων που υποκρίνονται πως δίνουν προσαγές σε ένα άγριο και ανεκπαιδευτο θηρίο.

Μύθοι, όμως, όπως αυτοί δε δίνουν αληθινές αποδείξεις ή πραγματικά στοιχεία. Η κοινωνία δεν είναι πλοίο, οι κυβερνήτες δεν είναι πλοηγοί και ο λαός δεν είναι άγρια ζώα. Αυτό είναι καταφανές λάθος για τις κοινωνίες. Πώς γίνεται να γνωρίζουμε ποιος είναι ο προορισμός μιας κοινωνίας;

ΤΟ ΠΛΗΡΩΜΑ ΣΥΜΦΩΝΕΙ ΝΑ
ΥΠΑΚΟΥΕΙ ΣΕ ΕΝΤΟΛΕΣ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΟΜΩΣ ΠΟΥ
ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΑΝ
ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ ΠΛΟΙΟΥ ΠΑΡΑ ΣΑΝ
ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ.

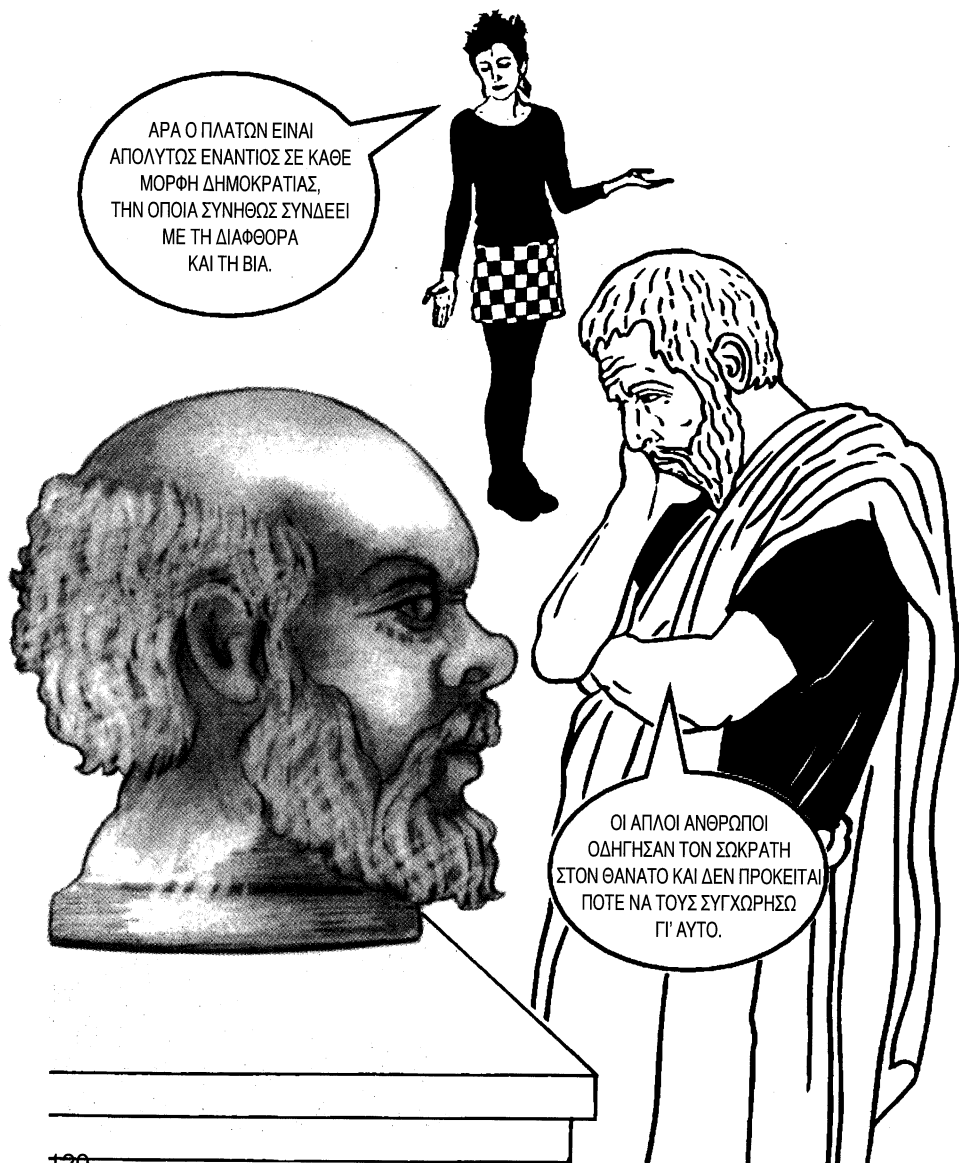
ΑΡΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΦΕΡΟΥΜΕ
ΣΟΒΑΡΟ ΛΟΓΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΠΟΥ
ΘΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ ΤΟ ΠΛΟΙΟ,
ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΧΥΤΗΤΑ
ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΙ.

Είναι αλήθεια πως οι Αθηναίοι τιμονιέρηδες ήταν διάσημοι για τη γνώση τους περί των άστρων και για την ικανότητά τους να ταξιδεύουν γύρω από τη Μεσόγειο. Αν όμως οι Μορφές δεν υπάρχουν, τότε δεν είναι καθόλου ξεκάθαρο πως οι Φύλακες μπορούν να «καθοδηγήσουν» την πολιτεία.

Ο Πλάτων και οι άνθρωποι

Η πολιτική φιλοσοφία του Πλάτωνος είναι ξεκάθαρη. Πιστεύει σε ένα είδος απόλυτης «ευγενούς» δικτατορίας των πολλών από λίγους ειδήμονες. Οι φύλακες είναι οι γνήσιοι ηγέτες που γνωρίζουν τη Μορφή της «τέλειας πολιτείας». Οι κοινοί άνθρωποι πρέπει να παραχωρήσουν πολιτικά δικαιώματα και ελευθερίες σε αντάλλαγμα της αρμονικής ευταξίας και σταθερότητας.

Ο Πλάτων αντιπαθούσε τους συνηθισμένους ανθρώπους, επειδή πίστευε πως ήταν αδαείς, αφελείς που εύκολα εξηγείρονταν και μετατρέπονταν σε μαινόμενη μάζα.

ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΟΜΩΣ ΑΔΑΕΙΣ, ΤΟΤΕ
ΕΙΝΑΙ ΙΣΩΣ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΝΑ ΤΟΥΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ ΠΑΡΑ ΝΑ
ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΣΕΙΣ.

Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑΝΟΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ **JOHN STUART MILL** (1806-73)
ΕΠΙΣΗΜΑΝΕ ΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

Επιχειρηματολογούσε, ίσως αισιόδοξα, πως, εάν στους πολίτες επιτρέπεται να διαφωνούν και να συζητούν για την πολιτική, τότε αυτομάτως γίνονται καλύτερα πληροφορημένοι και σοφότεροι άνθρωποι απ' ό,τι τα συνηθισμένα υπόδικα «υποκείμενα». Και αν ακόμη αντιπροσωπεύουν εκατοντάδες διαφορετικές πολιτικές απόψεις, οι σοφότερες και οι πιο πρακτικότερες θα επιβιώνουν.

Δεν υπάρχει κάποια ολοκληρωμένη ένδειξη από την πρόσφατη ιστορία που να αποδεικνύει αν ο Πλάτων ή ο Mill είχαν δίκιο.

ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΑΝ ΟΙ
ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΑΝΟΥΝ
ΤΡΟΜΑΚΤΙΚΑ ΛΑΘΗ;

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΔΕΝ ΚΑΝΕΙ
ΚΑΜΙΑ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΓΙΑ
ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ
ΕΞΙΣΟΡΡΟΠΗΣΗΣ...

...ΟΠΩΣ ΕΝΑ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ
Η ΕΝΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ
ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ.

ΟΙ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΕΣ ΠΟΥ
ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΝ ΤΗ ΓΡΗΓΟΡΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΩΔΥΝΗ ΑΛΛΑΓΗ
ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ.

Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΝΑ ΔΙΩΧΝΕΙΣ ΜΙΑ
ΚΑΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΦΑΙΝΕΤΑΙ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΑΠΟ
ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΝΑ ΕΠΙΛΕΓΕΙΣ
ΜΙΑ ΚΑΛΗ.

Ενάντια στον ουτοπισμό

Ο Πλάτων στην *Πολιτεία* υποστηρίζει πως, αν τα πράγματα πρόκειται να αλλάξουν προς το καλύτερο, τέτοια κριτήρια και ιδεώδη είναι απολύτως απαραίτητα. Ο **Karl Popper** (1902-94), στο βιβλίο του *Η Ανοιχτή Κοινωνία και οι Εχθροί της*, επιτέθηκε στην πολιτική φιλοσοφία του Πλάτωνος για τον ουτοπισμό της, έναν ουτοπισμό που εμπεριέχει κινδύνους για την «ανοιχτή κοινωνία» των δημοκρατικών ελευθεριών.

Οι κοινωνίες είναι πάντοτε ατελείς και εξελικτικές. Αποτελούνται από ανθρώπινα όντα που δεν είναι ποτέ τέλεια και δεν έχουν ξεκάθαρο «τελικό προορισμό».

Ουτοπιστές όπως ο Πλάτων συχνά μιλούν για ένα «νέο ξεκίνημα» και για «απά-
λειψη των περασμένων αναμνήσεων». Αυτό συνεπάγεται ότι οι υπάρχουσες κοι-
νωνίες θα έπρεπε να καταστραφούν προτού κτιστεί μια «Νέα Ιερουσαλήμ».

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
ΓΙΑ ΑΠΙΑΣΤΑ «ΙΔΕΩΔΗ» ΣΥΝΗΘΟΣ
ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΜΙΖΕΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΕΡΗΣΗ
ΣΤΟΥΣ ΑΠΛΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ.

ΟΙ ΦΑΝΤΑΣΙΟΠΛΗΚΤΟΙ ΟΥΤΟΠΙΣΤΕΣ,
ΑΜΗΧΑΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΑΤΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΑΠΛΩΝ
ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΝ ΤΟ ΟΥΤΟΠΙΚΟ
ΤΟΥΣ ΟΝΕΙΡΟ ΜΕ ΣΙΔΗΡΑ ΘΕΛΗΣΗ.

ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ ΠΩΣ ΟΙ
ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΕΙΤΕ
ΑΔΥΝΑΜΟΙ ΕΙΤΕ ΑΝΟΗΤΟΙ!

Η ιστορία δείχνει πως οι επαναστάσεις
συνήθως γεννούν κοινωνίες που είναι
πιο καταπιεστικές και άδικες από αυτές
που αντικαθιστούν. Ο Πλάτων πίστευε
πως μια τέτοια ιδέα ήταν τόσο πειστική
ώστε οι άνθρωποι θα την αποδεχόντου-
σαν αδιαμαρτύρητα.

Ποια διακυβέρνηση είναι η «σωστή»;

Προτού κρίνουμε σκληρά τον Πλάτωνα, θα πρέπει να θυμηθούμε ότι η φανταστική του Πολιτεία μάς υπηρέτησε πνευματικά για δύο χιλιάδες χρόνια και μας έμαθε να κρίνουμε πολιτικά ποια μορφή διακυβέρνησης είναι τελικά η καλύτερη. Η Πολιτεία τελειώνει με μια ανάλυση των διαφορετικών μορφών διακυβέρνησης. Η **τιμοκρατική** κυβέρνηση, η οποία βασίζεται στην εκμετάλλευση της περιουσίας ή του «πλούτου», όπως αυτή της Σπάρτης, κατατράχεται από την έμμενη ιδέα της στρατιωτικής τιμής.

Αυτό δηλώνει πως ο Πλάτων ίσως να αποδοκίμαζε τις ανισότητες και τις υπερβολές του σημερινού δυτικού καπιταλισμού.

Οι δημοκρατικές κυβερνήσεις είναι αποπροσανατολισμένες και ασταθείς, επειδή η λαϊκή μάζα δεν έχει την απαιτούμενη ευφυΐα ή αρετή για να ελέγξει τον εαυτό της. Επιπρόσθετα, οι δημοκρατίες ανέχονται πολλές διαφορετικές γνώμες – μια αδυναμία που οδηγεί στην αβεβαιότητα και στο πολιτικό χάος.

Η ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΥΧΝΑ
ΕΚΦΥΛΙΖΕΤΑΙ ΣΕ
ΑΝΟΜΙΑ.

ΑΥΤΟ ΟΔΗΓΕΙ ΣΕ
ΑΚΟΜΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ
ΤΥΡΑΝΝΙΑ.

ΠΑΝΤΟΤΕ ΘΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ
ΕΝ ΔΥΝΑΜΕΙ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑΣ ΠΟΥ
ΘΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΝΑ ΕΠΑΝΑΦΕΡΕΙ
ΤΟΝ «ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΑΞΗ».

Η απόλυτη δύναμη που παραχωρείτε σε κάποιους τύραννους οδηγεί πάντοτε σε μια παθολογική υπερβολή. Αν δεν υπάρχουν νόμοι, οι δικτάτορες είναι ελεύθεροι να εφαρμόσουν στον λαό τις σκοτεινότερες φαντασιώσεις τους. Έτσι, δεν είναι πια λογικοί και ανθρωπinoι κι άρα όλοι είναι ανασφαλείς.

Οι Νόμοι

Εν μέρει, είναι ο ίδιος ο φόβος του δεσποτισμού που έκανε τον Πλάτωνα να αναγνωρίσει τη σημασία του νόμου και του κανόνα. Αυτό ισχύει, παρά το γεγονός ότι νωρίτερα συνηγόρησε υπέρ της δικτατορικής εξουσίας των αλάνθαστων «Φυλάκων». Μετά συνειδητοποίησε πως κανένας δεν πρέπει να είναι υπεράνω του νόμου – ιδιαίτερα οι ισχυροί κυβερνήτες. Οι άνθρωποι είναι αδύναμοι και συνεπώς επιρρεπείς σε κάθε μορφή πειρασμών.

Ο Πλάτων έγραψε το τελευταίο του βιβλίο, *τους Νόμους*, σε γεροντική ηλικία. Είναι ένα μεγάλο, επαναλαμβανόμενο και συχνά βαρετό βιβλίο. Ήταν, όμως, η τελευταία του προσπάθεια να δημιουργήσει το «πρότυπο» της τέλει κοινωνίας.

Η δεύτερη «πολιτεία» του Πλάτωνος

Η δεύτερη «πολιτεία» του Πλάτωνος –η πόλη-κράτος της Μαγνησίας– είναι απομονωμένη και αυτάρκης. Αποτελείται από 5.040 ευγονικά επιλεγμένους πολίτες-γαιοκτήμονες που τους υπηρετεί ένας μεγαλύτερος πληθυσμός εργατών (χωρίς πολιτικά δικαιώματα).

ΟΛΟΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ,
ΩΣ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ,
ΕΧΟΥΝ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΓΗΘΕΙ ΑΠΟ ΤΟ
ΚΡΑΤΟΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ
ΣΚΕΠΤΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ
ΥΠΑΚΟΥΟΙ.

ΑΡΑ ΕΙΜΑΣΤΕ ΙΚΑΝΟΙ
ΝΑ ΕΚΦΡΑΣΟΥΜΕ ΤΗ
ΓΝΩΜΗ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ
ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΜΑΣ.

ΟΙ ΝΟΜΟΙ
ΕΠΙΝΟΗΘΗΚΑΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΚΑΛΟ.

ΟΛΟΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ
ΤΗ ΦΥΣΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ
ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ ΤΙΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ
ΠΙΣΩ ΑΠ' ΑΥΤΟΥΣ.

Η πολιτική ζωή ενός ανεξάρτητου πολίτη στους Νόμους φαίνεται περισσότερο ελεύθερη και δίκαιη. Περισσότεροι πολίτες έχουν γνώμη στα πράγματα και οι ελευθερίες τους προστατεύονται από τον νόμο.

Η θεοκρατία

Δυστυχώς, η ζωή του πολίτη στη νέα και βελτιωμένη πολιτεία της Μαγνησίας δεν είναι και πολύ ευχάριστη. Οι νόμοι της είναι «πάγιοι», αιώνιοι και αδιαπραγμάτευτοι.

Η πολιτεία διευθύνεται από ένα συμβούλιο που έχει το κακόηχο όνομα «Νυχτερινό Συμβούλιο», το οποίο αποτελείται από «αυτούς που γνωρίζουν» – τους ερμηνευτές του θείου (άρα και του κοσμικού) νόμου.

Οι διαφωνούντες κρατούνται σε αυστηρή απομόνωση για πέντε χρόνια, τους δίνονται οδηγίες και, αν αυτές οι οδηγίες δεν ακολουθηθούν, τελικά θανατώνονται. Συγκριτικά, το παλιότερο αρμονικό μελίσσι με το χρυσό, το ασήμι και το μέταλλο φαίνεται μάλλον ελκυστικότερο.

Τι θα έκανε ο Πλάτων με τον Σωκράτη;

Οι σύγχρονοι του Πλάτωνος Αθηναίοι πίστευαν ότι όλοι οι πολίτες έπρεπε εμφανώς να συμμετέχουν στις δημόσιες τελετές και τις ιερές τελετουργίες. Συνήθως όμως επέτρεπαν στους πολίτες να έχουν τις προσωπικές τους θρησκευτικές απόψεις. Πολλοί απ' αυτούς θα αποδοκίμαζαν την απόλυτη και ανελεύθερη θεοκρατία του Πλάτωνος. Είναι σχεδόν απίθανο πως ακόμη και πέντε χρόνια περιορισμού, απομόνωσης και υποχρεωτικής καθοδήγησης θα μπορούσαν ποτέ να πείσουν τον Σωκράτη να δεχτεί μια τέτοια θρησκευτική και πολιτική μισαλλοδοξία.

Οι Νόμοι τελειώνουν μάλλον απογοητευτικά για ένα φιλοσοφικό έργο που ξεκίνησε με μία ολοκληρωτική προσήλωση στις σωκρατικές αρετές της ελευθερίας λόγου και σκέψης.

ΑΦΟΥ
Ο ΠΛΑΤΩΝ
ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ
ΤΕΛΕΙΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ,
ΕΠΙΜΕΝΕΙ ΣΕ ΤΕΛΕΙΟΥΣ
ΝΟΜΟΥΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΕΚΤΕΛΟΥΝΤΑΙ
ΜΕ ΥΠΑΚΟΗ...

ΕΠΕΙΔΗ
ΕΙΝΑΙ... ΤΕΛΕΙΟΙ.

Σύμφωνα με αυτά που μαρτυρεί ο δικός μας αιώνας, φαίνεται ξεκάθαρα πως το όνειρο μιας τέλει κοινωνίας που ορίζεται από τέλει νόμους μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο εφιαλτικά. Ευτυχώς η φιλοσοφία του Πλάτωνος δεν ασχολείται αποκλειστικά με την πολιτική και την εξουσία. Ασχολείται και με πολλά άλλα θέματα.

Το Συμπόσιο

Το Συμπόσιο γράφτηκε, πιθανότατα, περίπου την ίδια εποχή με την Πολιτεία. Τα «συμπόσια» ήταν συνεστιάσεις κρασιού μετά το φαγητό, οι οποίες συνήθως περιελάμβαναν διαφόρων ειδών παιχνίδια και διασκεδάσεις, όπως και φιλοσοφικές συζητήσεις. Η συζήτηση στο Συμπόσιο είναι για την «αληθινή φύση του έρωτα» και γίνεται μεταξύ του Σωκράτη και διαφόρων διάσημων Αθηναίων, όπως του κωμικού συγγραφέα Αριστοφάνη (π. 448-338 π.Χ.) και του πολιτικού κατεργάρη **Αλκιβιάδη** (π. 450-404 π.Χ.). Ο Αριστόδημος είναι ο αφηγητής αυτών των συζητήσεων.

Ομοφυλοφιλικός και ετεροφυλοφιλικός έρωτας

Ο «έρωτας» για τον οποίο συζητούν είναι ο ομοφυλοφιλικός έρωτας. Για πολλούς άνδρες Αθηναίους ο ετεροφυλοφιλικός έρωτας θεωρούνταν μία κατώτερη αναπαραγωγική ορμή. Οι περισσότερες Αθηναίες είχαν μικρό ρόλο στη δημόσια ζωή και ήταν περιορισμένες στα οικιακά τους καθήκοντα. Ο γάμος δεν είχε κατανηθεί ως μία συνεύρεση ομοίων.

Τι είναι άραγε ο έρωτας;

Ο Αριστοφάνης, ο ευφυής κωμικός συγγραφέας, έχει μια πιο ενδιαφέρουσα πρόταση. Ισχυρίζεται πως αρχικά ο καθένας αποτελούνταν από τρία φύλα: το αρσενικό, το θηλυκό και το ερμαφρόδιτο.

Ο ΔΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΜΩΡΙΑ
ΤΑ ΧΩΡΙΣΕ ΣΤΑ ΤΡΙΑ

ΕΤΣΙ, Ο ΕΡΩΤΑΣ ΕΙΝΑΙ
ΠΑΝΤΟΤΕ Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ
ΝΑ ΒΡΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΤΟ
«ΑΛΛΟ ΤΟΥ ΜΙΣΟ»,
ΕΙΤΕ ΑΡΣΕΝΙΚΟ
ΕΙΤΕ ΘΗΛΥΚΟ.

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΙ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΞΞΟΥΑΛΙΚΗΣ
ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ
– ΕΙΝΑΙ Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ
ΕΝΟΣ ΧΑΜΕΝΟΥ
ΕΑΥΤΟΥ.

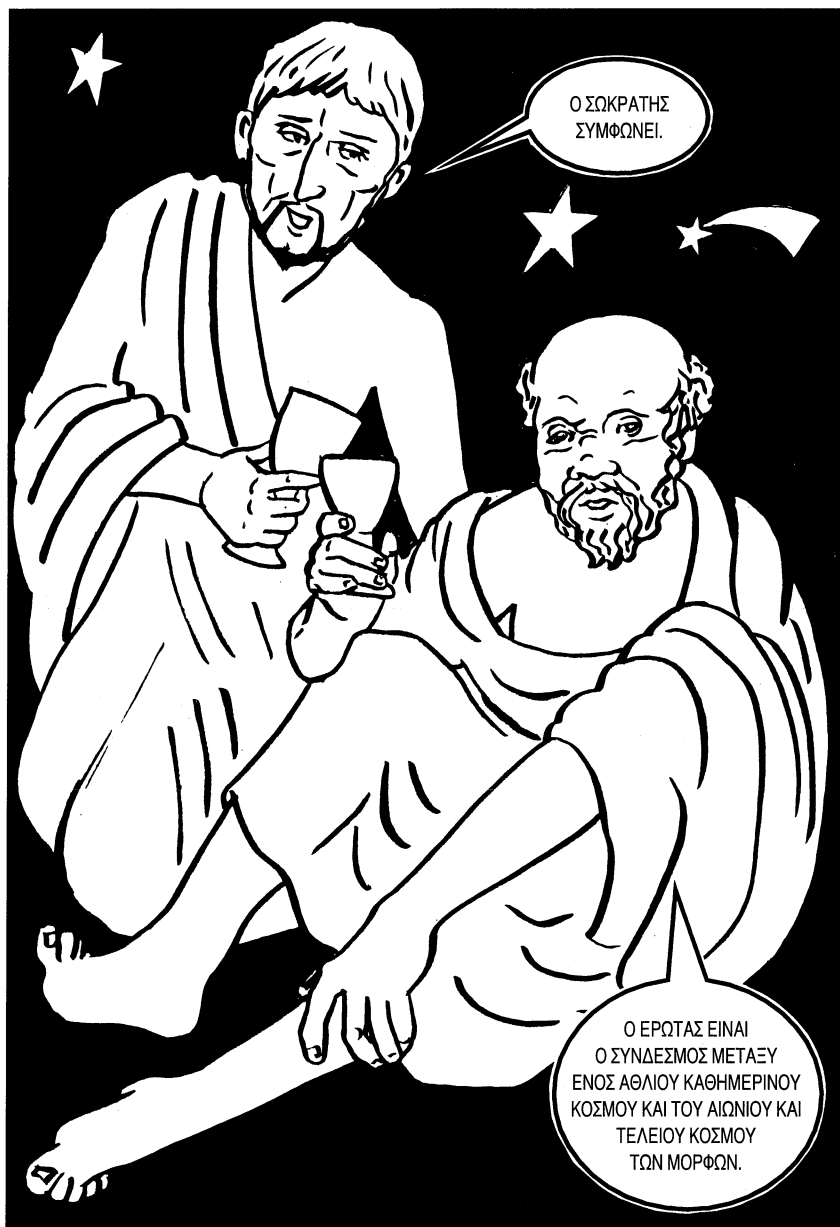

Ο Αγάθων (ο οικοδεσπότης) συμφωνεί πως ο έρωτας είναι ένα είδος λαχτάρας: στρέφεται προς ένα αντικείμενο ομορφιάς που παραμένει μακρινό.

Οι καθαρότερες Μορφές

Μάλλον αιφνιδιαστικά παρουσιάζεται μία γυναίκα, η Διοτίμα, που συνεχίζει τη συζήτηση. Επιμένει πως ο έρωτας είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ αισθητού και πνευματικού κόσμου. Αν ο έρωτας είναι αυτό που κατευθύνεται προς ό,τι είναι όμορφο, και η σοφία είναι όμορφη, τότε ο έρωτας είναι η εκδήλωση της ανθρώπινης ψυχής που ψάχνει την αληθινή ουσία των Μορφών.

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ
ΣΥΜΦΩΝΕΙ.

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΕΙΝΑΙ
Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ
ΕΝΟΣ ΑΘΛΙΟΥ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΥ
ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΙΩΝΙΟΥ ΚΑΙ
ΤΕΛΕΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ.

Ένα ανώτερο και ευγενέστερο είδος ομοφυλοφιλικού έρωτα αφήνει πίσω του τον φυσικό κόσμο των αισθήσεων. Αυτός όμως ο έρωτας δεν είναι «στείρος», αφού «αναπαράγει» ιδέες και ανακαλύψεις και αποτελεί ένα από τα κύρια αίτια του ίδιου του πολιτισμού.

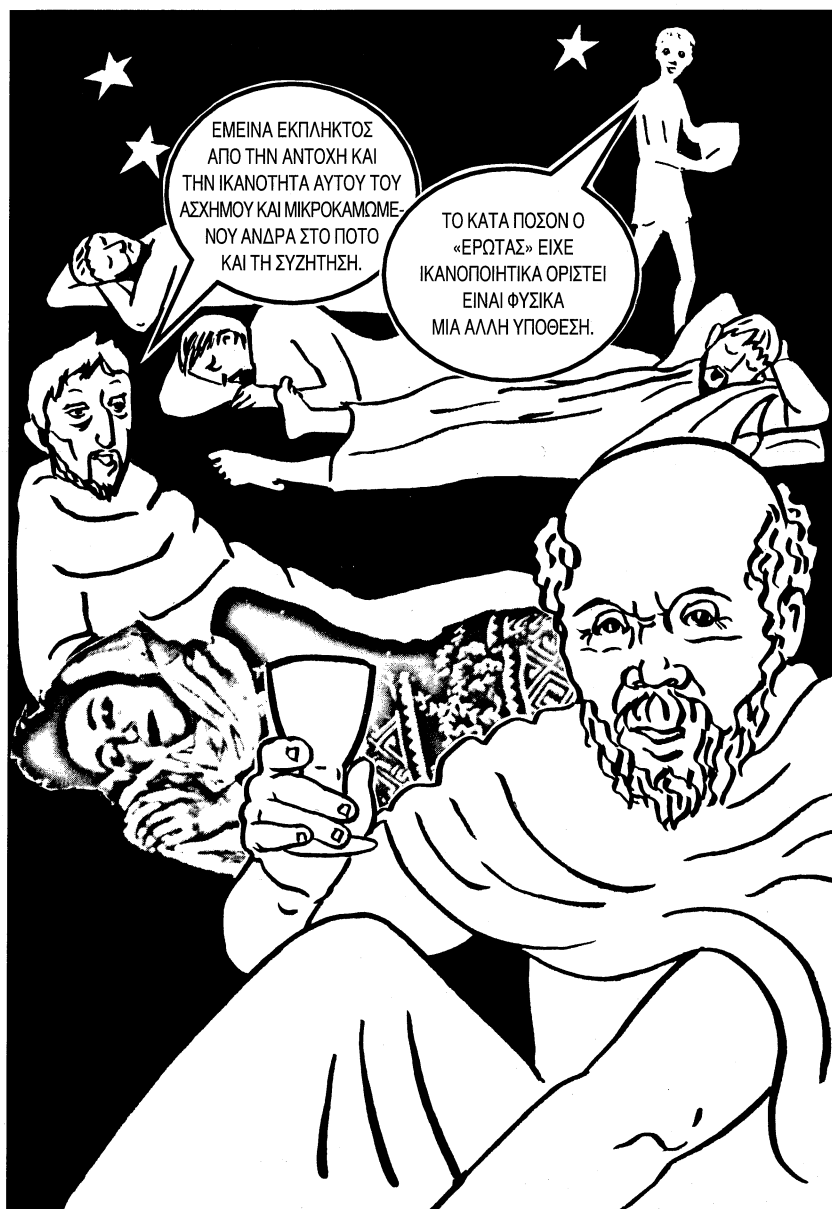
Η είσοδος του Αλκιβιάδη

Ευτυχώς, είναι σ' αυτό το σημείο που μπαίνει στο σκηνικό ο μεθυσμένος και ανυπόληπτος Αλκιβιάδης, για να φέρει τη συζήτηση σε ένα πιο ανάλαφρο επίπεδο. Εμπαίζει τον Σωκράτη που ήταν τόσο αγνός και αυτοελεγχόμενος.

Ύστερα όλοι τελικά αποκοιμήθηκαν ή γύρισαν σπίτι τους.

Ο Αριστόδημος (ο αφηγητής μας σε αυτές τις συζητήσεις) ξυπνά και βλέπει τον Σωκράτη να αγορεύει ακόμα.

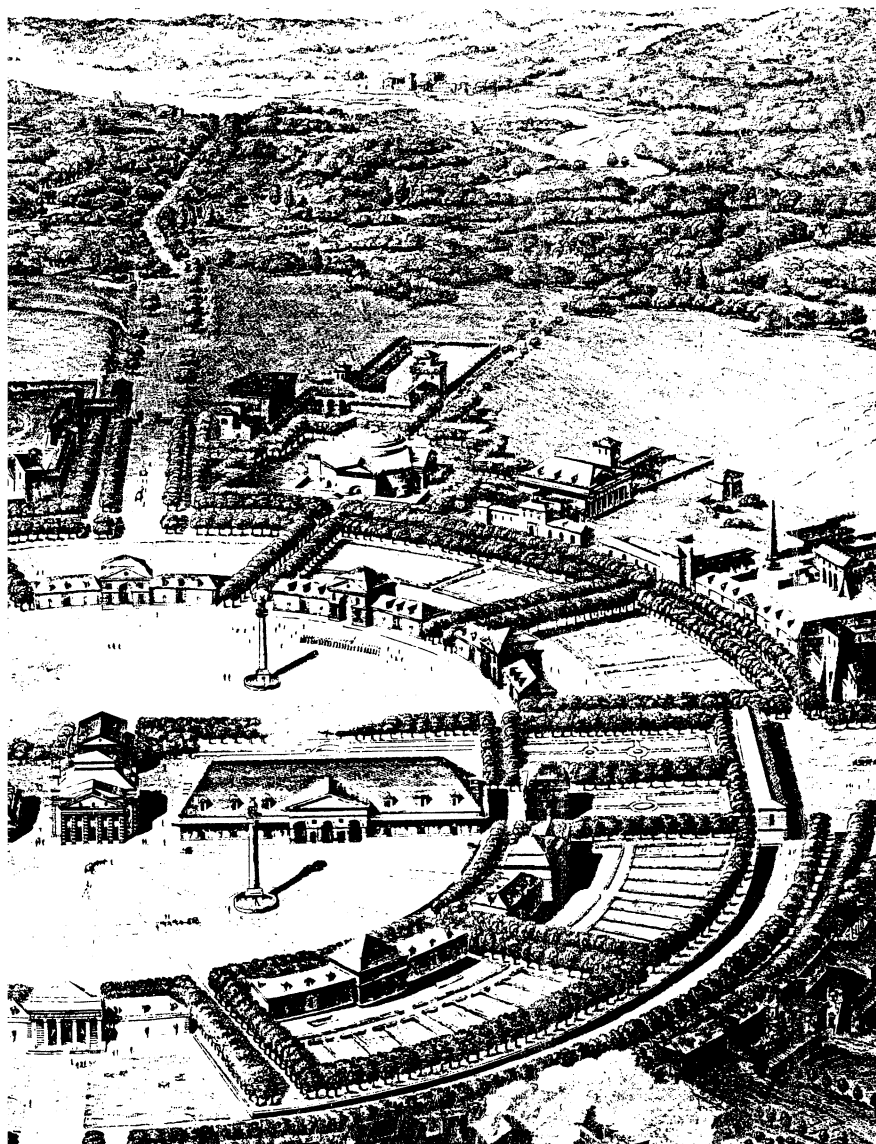
Ο Τίμαιος

Σ' αυτό το βιβλίο ο Τίμαιος, ο κύριος ομιλητής, παροτρύνεται να δώσει τη δική του εξήγηση για την καταγωγή του σύμπαντος. Έπειτα ο Κριτίας συνεχίζει την ιστορία των αθηναϊκών ανδραγαθημάτων υπό την καθοδήγηση της θεάς Αθηνάς κατά την εποχή που η μυθική πόλη της Ατλαντίδας ηττήθηκε και καταστράφηκε.

Ατλαντίδα: ο θρύλος της χαμένης πόλης

Ο Κριτίας μαγεύει τους πάντες με την υποβλητική του ποίηση για την Ατλαντίδα και τις περιγραφές της πόλης. Μεταγενέστερα, αυτές οι περιγραφές «μάγεψαν» τη φαντασία πολλών και οδήγησαν στη δημιουργία αμφίβολων και αναπόδεικτων ισχυρισμών για την «πραγματική» της θέση.

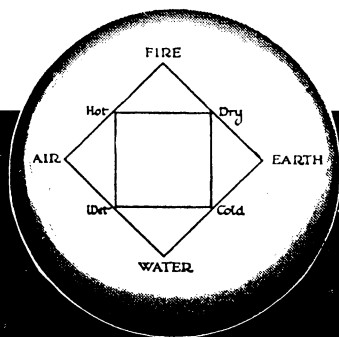

Η κοσμολογία του Τίμαιου

Ο Τίμαιος είναι, όπως αναμενόταν, ένας αντιπροσωπευτικός ομιλητής του ορθόδοξου πλατωνισμού. Ο φυσικός κόσμος που βλέπουμε είναι απλώς ο κόσμος του «γίγνεσθαι» – ένα ασθενές αντίγραφο του «αληθινού» κόσμου των Μορφών, οι οποίες μπορούν να συλληφθούν μόνο μέσω της σκέψης. Αφού το σύμπαν δεν είναι τέλει, τότε θα πρέπει να δημιουργήθηκε από κάποιον «δημιουργό» ή θεϊκό «τεχνίτη», ο οποίος πρέπει να προσάρμοσε τις Μορφές πάνω στην άμορφη ύλη.

Ο Πλάτων συμφωνεί με τον προσωκρατικό φιλόσοφο **Εμπεδοκλή** (π. 490-430 π.Χ.) ότι είναι τα τέσσερα στοιχεία –η γη, ο αέρας, η φωτιά και το νερό– που ενώνονται με διαφορετικούς συνδυασμούς για να παράγουν οτιδήποτε στον κόσμο. Μέσα στον κόσμο υπάρχουν, επίσης, διαφορετικές μορφές ζωντανών όντων. Οι άνθρωποι είναι τα πιο παράξενα, επειδή έχουν αθάνατες ψυχές.

ΚΑΘΕ ΨΥΧΗ ΑΝΑΛΟΓΕΙ
ΣΕ ΕΝΑ ΑΣΤΡΟ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ
ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΑΝ Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΗΣ
ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΑΞΙΟΣ.

72

15

46

Οι ανάξιες ψυχές, ατυχώς, επιστρέφουν σε νέες «ανακυκλωμένες» μορφές για μια επόμενη προσπάθεια αστρικής αθανασίας. Εδώ φαίνεται πως ο Πλάτων, όπως και ο Πυθαγόρας, υπογράφει τη θεωρία της **μετεμψύχωσης** ή της νέας ενσάρκωσης.

Η μοριακή θεωρία των τριγώνων

Ο Τίμαιος εξηγεί στη συνέχεια με σχολαστική λεπτομέρεια τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικά είδη τριγώνων ενώνονται μέσα από ποικίλους τρόπους για να παράγουν τα τέσσερα στοιχεία. Όπως γνωρίζουμε, ο Πλάτων είχε πεισθεί από την πυθαγόρεια άποψη ότι το φυσικό σύμπαν ήταν απόλυτα μαθηματικό. Ήταν εξίσου ενήμερος για την «ατομική» θεωρία του προσωκρατικού σκεπτικού φιλοσόφου **Δημόκριτου** (460-370 π.Χ.).

Ο Πλάτων υποθέτει πως ο Δημιουργός εφήρμοσε μια ατομική φυσική που ήταν μαθηματικά αρμονική. Έτσι, μας δίνει τη δική του εκδοχή: ατομικά τρίγωνα σε διαφορετικούς συνδυασμούς.

Ο Πλάτων και η θεωρία των υπερχορδών

Το σύμπαν, δυστυχώς, δεν αποτελείται από ισοσκελή και σκαληνά τρίγωνα. Είναι επίσης γνωστό πως υπάρχουν περίπου εκατό στοιχεία και όχι μόνον τέσσερα. Αυτός ο συλλογισμός έχει σήμερα μόνον ιστορικό ενδιαφέρον. Όμως, ακόμη και αν οι συγκεκριμένες λεπτομέρειες της φυσικής του Πλάτωνος ήταν λάθος, η βασική του θέση φαίνεται πως παραμένει σωστή. Αν οι άνθρωποι πρόκειται ποτέ να φτάσουν σε μια εις βάθος κατανόηση του σύμπαντος, τότε η μαθηματική και ατομική προσέγγιση τους φαίνεται ακόμη ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί. Σήμερα, έχουμε μια εκτεταμένη γνώση των απειροελάχιστων μικρών «σωματιδίων», τα οποία περιπλανώνται διαρκώς και με τυχαίο τρόπο ανάμεσα στην ύλη και την ενέργεια που σχηματίζει το σύμπαν μας. Πολλά στοιχεία αυτής της κατανόησης προέρχονται από τα μαθηματικά και όχι μόνον από πειράματα πανάκριβων μοριακών επιταχυντών. Η σημερινή κοσμολογική και μαθηματική «πειραματική σκέψη» προτείνει πως ζούμε σε ένα 11-διάστατο ασύμμετρα δημιουργημένο σύμπαν, το οποίο αποτελείται όχι από τρίγωνα, αλλά από πολύ μικρά αντικείμενα που δονούνται όπως οι χορδές του βιολιού και παράγουν «νότες» τις οποίες οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται μόνον ως ενέργεια ή ύλη. Αυτή η απόλυτα μαθηματική «θεωρία Μ» φαίνεται από τη φύση της πως δεν μπορεί να ελεγχθεί, αφού οι «χορδές» είναι απειροελάχιστες. Μια πειραματική μηχανή που θα μπορούσε να αποδείξει αυτήν τη θεωρία θα έπρεπε να είναι τόσο μεγάλη όσο και ο ίδιος ο γαλαξίας.

Η Χώρα

Ο *Τίμαιος* είναι γεμάτος από παράξενες και ενδιαφέρουσες ιδέες σχετικά με την κατάσταση του κόσμου πριν από τη δημιουργία του. Ο Πλάτων ονομάζει «Χώρα» όλη την αδιαμόρφωτη ύλη που υπήρχε πριν μορφοποιηθεί κατηγοριοποιηθεί και περιγραφεί οτιδήποτε. Συνεπώς αν, όπως πολλοί μεταμοντέρνοι, πιστεύεις πως η εμπειρία μας για τον κόσμο είναι πάντοτε μετριοπαθής και νοθευμένη από τις γλωσσικές κατηγορίες, τότε η έννοια της «Χώρας» είναι εξαιρετικά χρήσιμη. Η σημειολόγος και ψυχαναλύτρια **Julia Kristeva** (γεν. 1941) την ανασυντάσσει ως έναν όρο που δηλώνει όλες τις εμπειρίες πέρα από τις σημειολογικές αντιλήψεις...

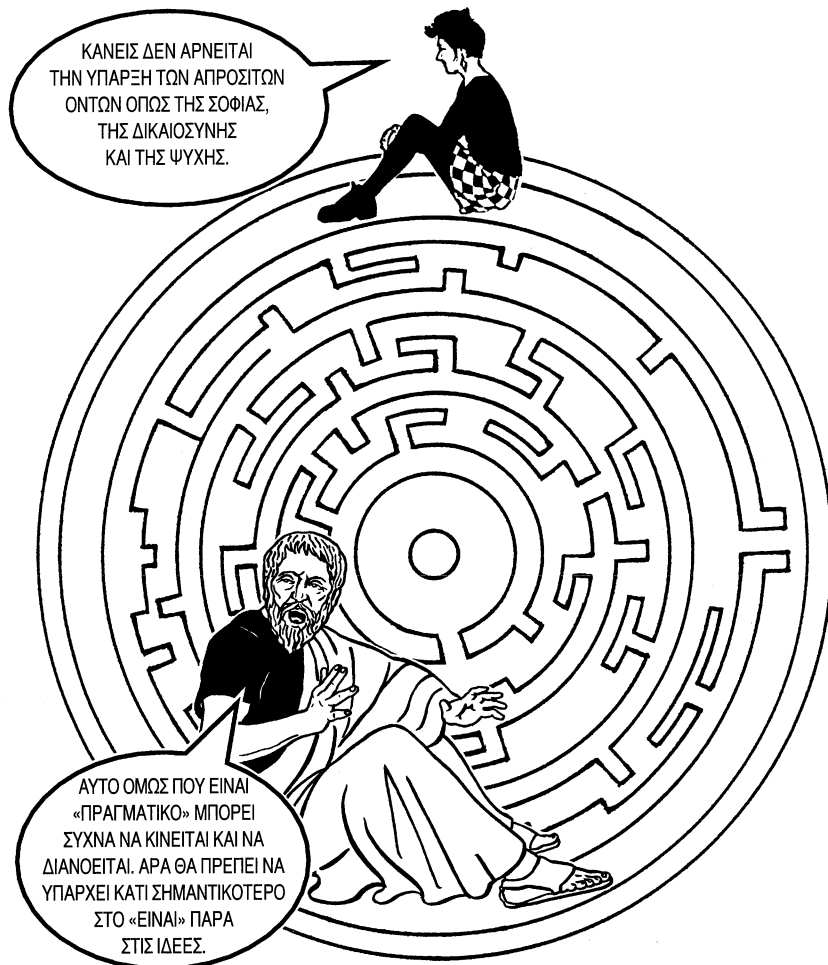

ΟΠΩΣ ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ
ΒΙΩΜΑ ΠΟΥ ΜΟΙΡΑΖΟΝΤΑΙ
ΜΗΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΣΩΜΑ
ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ.

Προσεγγίζοντας την πλατωνική έννοια, η **Julia Kristeva** εξετάζει τη φύση της παραπλανητικής και συχνά ανεπιτυχούς σχέσης των λέξεων με την ανθρώπινη εμπειρία.

Ο Σοφιστής: αινίγματα και συγχύσεις

Ο Σοφιστής είναι η κύρια προσπάθεια του Πλάτωνος να συντάξει μια αναλυτική φιλοσοφία που θα αποκρυπτογραφεί τη φύση του «Όντος». Εξετάζει τις ανεπαρκείς θέσεις των ρεαλιστών όπως και των ιδεαλιστών. Ό,τι «υπάρχει» ή ό,τι είναι «πραγματικό» πρέπει να έχει μεγαλύτερη σημασία από «αυτό που είναι αισθητό».

Ο Σοφιστής είναι ένα δύσκολο, πολύπλοκο και ασαφές βιβλίο, κυρίως εξαιτίας των συγχύσεων της γλώσσας και των σκέψεων του ίδιου του Πλάτωνος. Στον Σοφιστή ο Πλάτων αναρωτιέται κατά πόσον το να «υπάρχεις» είναι το ίδιο με το να «ενεργείς» και καταπιάνεται με φιλοσοφικά προβλήματα περισσότερο τεχνικής φύσεως.

Γλώσσα, σκέψεις και πράγματα

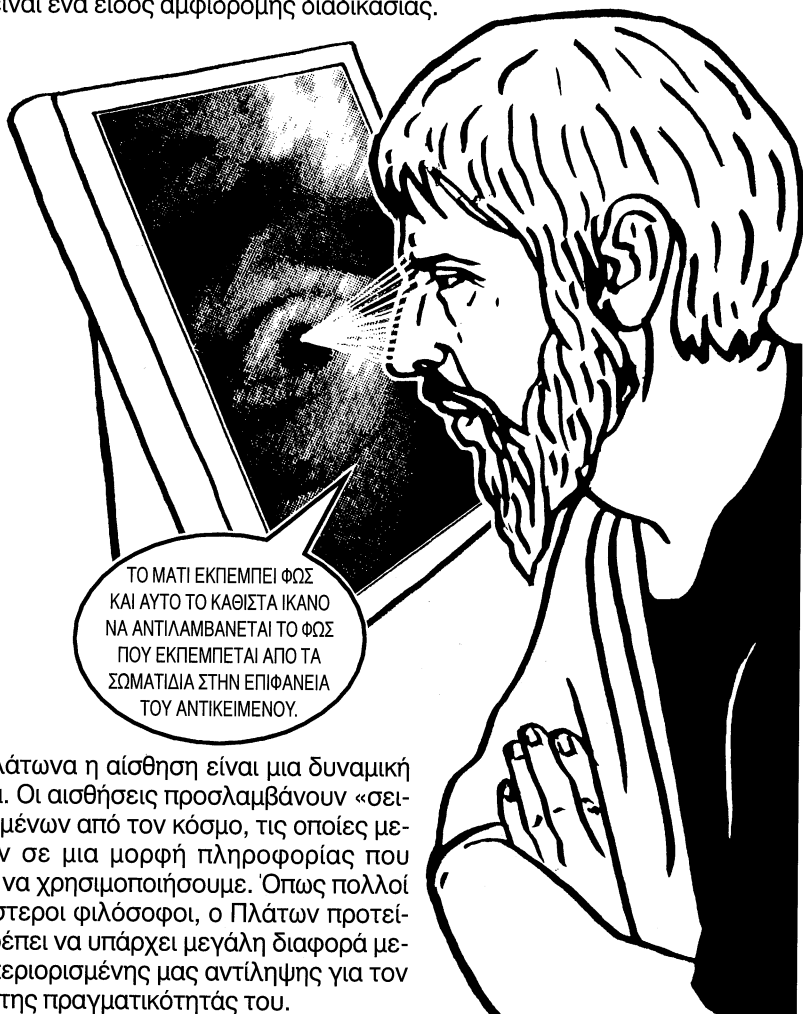
Ο Σοφιστής μάς οδηγεί σε μία μεταφυσική σύγχυση. Το πρόβλημα φαίνεται πως βρίσκεται στη χρήση του ρήματος «είναι». Ο Πλάτων φαίνεται να πιστεύει πως, αν πεις πως το «Χ είναι ζεστό», τότε έχεις δεχτεί, κατά κάποιον τρόπο, πως το «Χ υπάρχει». Αυτός είναι ένας από τους λόγους που ο Πλάτων πίστευε πως οι Μορφές έπρεπε να είχαν κάποια ιδιαίτερη ύπαρξη.

Παρ' όλα αυτά, ο Σοφιστής είναι ένα ενδιαφέρον βιβλίο για τους φιλοσόφους λόγω των ερωτημάτων που δημιουργεί και των γλωσσικών αινιγμάτων που παράγει. Οι φιλόσοφοι συχνά αναμειγνύουν τις λέξεις, τις ιδέες και τα πράγματα. Πολλές από τις αιτίες των γλωσσικών και φιλοσοφικών συγχύσεων του Πλάτωνος διασαφηνίστηκαν και κατανοήθηκαν μόλις πρόσφατα.

Ο Θεαίτητος

Ο Θεαίτητος, όπως και ο Σοφιστής, είναι ένα άλλο τεχνικό βιβλίο, στο οποίο ο Σωκράτης, ο Θεαίτητος και άλλοι φιλόσοφοι επιχειρηματολογούν σχετικά με τις διαφορετικές θεωρίες της γνώσης. Γνωρίζουμε πως ο Πλάτων γενικώς απορρίπτει την εμπειρική γνώση που προέρχεται από τις αισθήσεις. Είναι μόνο μία προσωρινή, υποκειμενική μορφή γνώσης που έχουμε για τα «αισθητά αντίγραφα». Αυτή η γνώση είναι καλύτερη από την άγνοια, αλλά τίποτα δε συγκρίνεται με τη γνώση των «αληθινών όντων». Παρ' όλα αυτά, σ' αυτόν τον διάλογο, ο Πλάτων εξετάζει πώς αντιλαμβανόμαστε τον υλικό κόσμο και προσπαθεί να εξηγήσει πώς αυτή η αισθητηριακή αντίληψη μπορεί να είναι δυνατή. Πιστεύει πως η αισθητηριακή αντίληψη είναι ένα είδος αμφίδρομης διαδικασίας.

Για τον Πλάτωνα η αίσθηση είναι μια δυναμική διαδικασία. Οι αισθήσεις προσλαμβάνουν «σειρές» δεδομένων από τον κόσμο, τις οποίες μετατρέπουν σε μια μορφή πληροφορίας που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε. Όπως πολλοί μεταγενέστεροι φιλόσοφοι, ο Πλάτων προτείνει πως πρέπει να υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ της περιορισμένης μας αντίληψης για τον κόσμο και της πραγματικότητάς του.

Αίσθηση και γνώση

Ο Θεαίτητος, ως ένας καλός εμπειριστής, ισχυρίζεται πως τελικά η ανθρώπινη αίσθηση πρέπει να είναι η μοναδική αληθινή πηγή γνώσης. Ο Σωκράτης αντιτίθεται σε αυτήν την άποψη, υποστηρίζοντας πως, αν αυτό ισχύει, τότε όλες οι ψευδαισθήσεις, όπως π.χ. οι αντικατοπτρισμοί, θα έπρεπε να θεωρηθούν γνώση.

ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΣΠΑΣΤΕΙΣ
ΤΗΝ ΠΑΡΑΛΟΓΗ ΑΠΟΨΗ ΠΩΣ
ΚΑΘΕ ΑΤΟΜΙΚΗ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΟΨΗ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΝΑΙ
ΙΣΟΔΥΝΑΜΑ ΑΛΗΘΙΝΗ.

ΑΝ ΑΥΤΟ ΗΤΑΝ ΤΟ ΘΕΜΑ, ΤΟΤΕ
ΔΕ ΘΑ ΥΠΗΡΧΕ ΠΟΤΕ ΚΑΜΙΑ ΕΓΚΥΡΗ
ΓΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΜΕΣΑ
ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΠΑΡΑ ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ
ΑΠΟ ΑΝΤΙΚΡΟΥΟΜΕΝΕΣ, ΑΤΟΜΙΚΕΣ,
ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ.

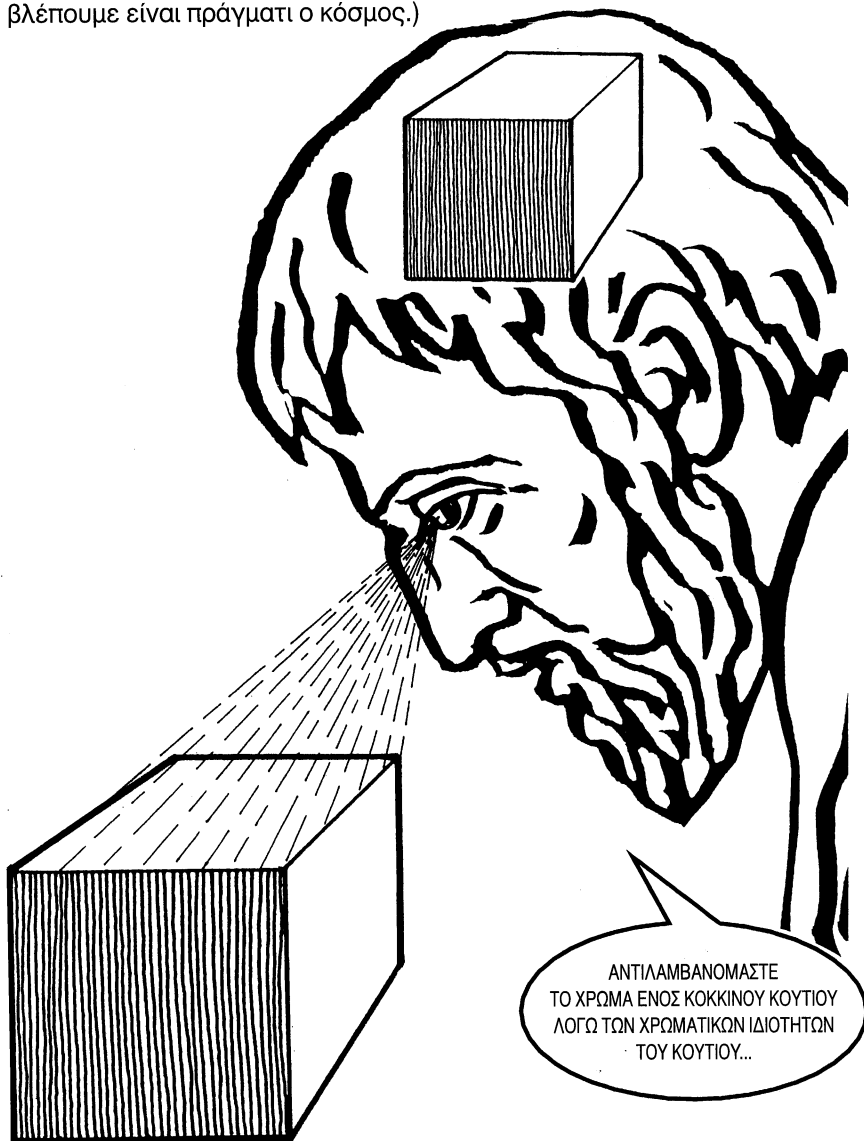

Ο Σωκράτης επισημαίνει με λογικό τρόπο ότι η αληθινή γνώση και η κατανόηση είναι πιο σημαντικές παράμετροι από τις αισθητηριακές εμπειρίες. Ο ηρακλείτειος κόσμος υπόκειται σταθερά στην κίνηση και στη μεταβολή. Όλα αυτά που στην πραγματικότητα αντιλαμβανόμαστε είναι ευμετάβλητα πρότυπα φωτός, σκιάς, συστάσεων και σχημάτων.

Θεωρίες της αίσθησης

Στον *Θεαίτητο*, μερικές φορές, ο Πλάτων φαίνεται να κατευθύνεται προς κάποιο είδος αισθητηριακής θεωρίας «παραστατικού ρεαλισμού» ή ακόμη και «φαινομενισμού». (Αυτό που στην πραγματικότητα βλέπουμε είναι οι εσωτερικές νοητικές αναπαραστάσεις του κόσμου, παρά οι εξωτερικός κόσμος καθαυτός.) Άλλες φορές φαίνεται περισσότερο να είναι ένας απλός ρεαλιστής. (Ό,τι βλέπουμε είναι πράγματι ο κόσμος.)

ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΑΣΤΕ
ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΚΟΥΤΙΟΥ
ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΙΔΙΟΤΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΚΟΥΤΙΟΥ...

...Η ΑΙΤΙΑ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΜΕ
ΝΑ ΑΝΤΙΛΗΦΘΟΥΜΕ ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ
ΧΡΩΜΑ ΟΤΑΝ ΒΛΕΠΟΥΜΕ ΤΟ ΚΟΥΤΙ
ΕΙΝΑΙ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΕΝΔΟΓΕΝΟΥΣ
ΓΝΩΣΗΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΜΕ
ΓΙΑ ΤΗ «ΜΟΡΦΗ»
ΤΟΥ «ΚΟΚΚΙΝΟΥ».

ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΜΕ
ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΒΙΩΝΟΥΜΕ
ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΛΟΙ ΚΑΙ
ΣΥΝΕΠΩΣ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ
ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ.

ΚΟΚΚΙΝΟ

Όμως, στην
πραγματικότητα η
όλη διαδικασία είναι
εξαιρετικά
πολύπλοκη και
αρκετά αινιγματική.
Ο Πλάτων επίμονα
βασανίζεται από
τέτοια εξωτερικά και
απλά φαινόμενα, με
σκοπό να
αποκαλύψει τα βαθιά
τους μυστήρια.
Αυτός είναι ο λόγος
που τον κάνει έναν
από τους
μεγαλύτερους
στοχαστές όλων των
εποχών.

Πώς γίνεται να έχουμε λάθος σκέψεις;

Εν τέλει ο Πλάτων παρέμεινε ένας «ορθολογιστής» – ένας φιλόσοφος που πίστεψε πως η καλύτερη και σταθερότερη γνώση πρέπει να αποκομίζεται μόνο διαμέσου της νόησης. Ένα πρόβλημα των ορθολογιστών φιλοσόφων είναι: πώς ξέρουμε ότι έχουμε αληθινές σκέψεις; Οι εμπειριστές έχουν την πολυτέλεια να δοκιμάζουν τις ιδέες τους έναντι του κόσμου. Αν δεν είσαι σίγουρος κατά πόσον οι πιγκουίνοι γεννούν και εναποθέτουν αβγά, μπορείς να ξαναρίξεις μια ματιά.

Αν είσαι ένας ορθολογιστής, πρέπει να ασχολείσαι με πιο βασανιστικές έννοιες διανοητικής καθαρότητας, αισθητικής αρμονίας και λογικής συνάφειας. Ο Πλάτων αναρωτιόταν πώς γίνεται να κάνουν λάθη ακόμη και οι ικανότεροι φιλόσοφοι.

Απαντά πως οι εσφαλμένες απόψεις οφείλονται συνήθως στις ιδιοτροπίες της μνήμης. Η μνήμη μας είναι σαν μια κέρινη πλάκα γεμάτη από εντυπώσεις που καταγράφηκαν πάνω της από παρελθούσες εμπειρίες και ιδέες. Μερικές φορές εφαρμόζουμε αυτές τις μνήμες με ακατάλληλο τρόπο στις παρούσες εμπειρίες μας και άρα κάνουμε λάθη.

Το μυαλό μας είναι σαν έναν περιστερώνα γεμάτο από πολύχρωμες σκέψεις που πετούν τριγύρω σε όλες τις κατευθύνσεις. Μερικές φορές πιάνουμε μια λάθος σκέψη. Ο Πλάτων δεν είναι σίγουρος για το πώς θα ξεπεράσουμε αυτού του είδους τις ενυπάρχουσες νοητικές ατέλειες. Τελικά, η γνώση πρέπει κατά πάσα πιθανότητα να είναι αυτό που πιστεύουμε, αυτό που είναι αληθινό και αυτό που μπορούμε να προσδιορίσουμε. Υπάρχει κάτι πιο σημαντικό στη γνώση, παρά στις γνώμες που απλώς κατέχουμε και οι οποίες «τυχαίνουν» να είναι αληθείς – η γνώση πρέπει με κάποιον τρόπο να «προσδιορίζεται».

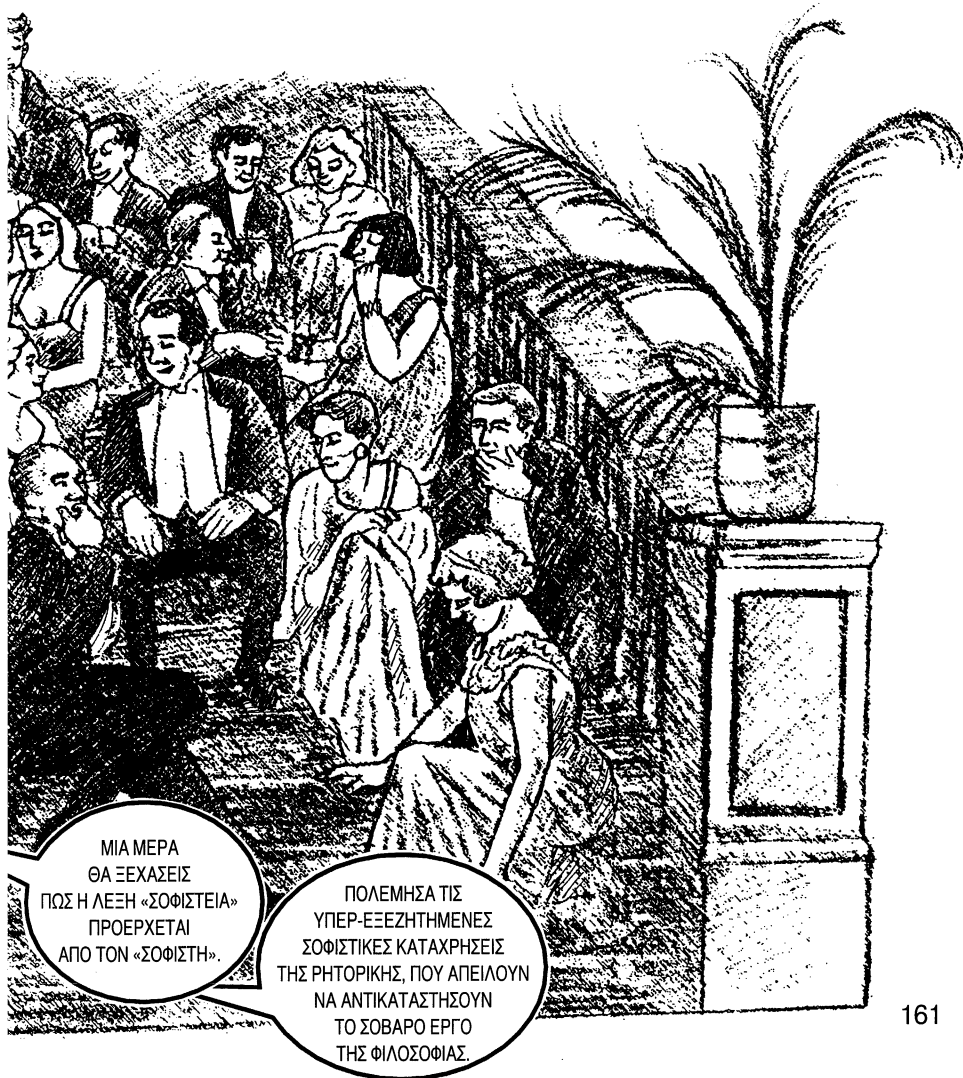
Ο Φαίδρος

Ο Φαίδρος είναι ένα βιβλίο σχετικά με τον έρωτα, τη ρητορική και τη γλώσσα. Ο Φαίδρος διαβάζει τον λόγο για τον έρωτα του διάσημου ρήτορα Λυσία. Στη συνέχεια ο Σωκράτης αυτοσχεδιάζει πάνω στο ίδιο θέμα επαναλαμβάνοντας κάποιες από τις ιδέες που βρίσκονται στο *Συμπόσιο*. Ωστόσο, η συζήτηση που επακολουθεί σχετικά με τη ρητορική είναι περισσότερο αυθεντική. Ο Πλάτων στην *Πολιτεία* είναι πάντοτε καυστικός με τους Σοφιστές και την υπερβάλλουσα εκτίμησή τους στη «γλώσσα που εντυπωσιάζει».

Τι είναι η ρητορική;

Η λέξη «ρητορική» έχει φτάσει στις μέρες μας να σημαίνει απλώς τον φλύαρο, πομπώδη και κενό λόγο. Για τους Έλληνες είχε μια τελείως διαφορετική σημασία. Η ρητορική ήταν κεντρικής σημασίας τεχνική έρευνα για τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα πραγματικά λειτουργεί και επηρεάζει. «Τι είναι αυτό που κάνει τη γλώσσα τόσο πειστική;» Η ρητορική ήταν η διερεύνηση αυτής της ερώτησης σε σχέση με τη λογική και τη θεμελίωση της *σημειολογίας* («της μελέτης των γλωσσικών σημείων»), σχέσεων που χρησιμοποιούνται μέχρι και σήμερα. Αυτές οι πολύπλοκες τεχνικές λεπτομέρειες εξετάζονται από τον Αριστοτέλη στη σημαντική πραγματεία του για τη ρητορική. Ο Πλάτων ήταν πλήρως ενημερωμένος για τις ρητορικές τεχνικές και τις εκμεταλλεύτηκε θαυμάσια στα κείμενά του.

ΜΙΑ ΜΕΡΑ
ΘΑ ΞΕΧΑΣΕΙΣ
ΠΩΣ Η ΛΕΞΗ «ΣΟΦΙΣΤΕΙΑ»
ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟΝ «ΣΟΦΙΣΤΗ».

ΠΟΛΕΜΗΣΑ ΤΙΣ
ΥΠΕΡ-ΕΞΕΖΗΤΗΜΕΝΕΣ
ΣΟΦΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ, ΠΟΥ ΑΠΕΙΛΟΥΝ
ΝΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΗΣΟΥΝ
ΤΟ ΣΟΒΑΡΟ ΕΡΓΟ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Ενάντια στη γραφή

Ο διάλογος τελειώνει με μία ελαφρώς συγκαλυμμένη κριτική του Φαίδρου για τη μεγαλόφωνη ανάγνωση των αλλότριων ιδεών. Ο Σωκράτης αποδοκιμάζει τη γραφή ως μία αφύσικη μέθοδο καταγραφής της γνώσης. Η φιλοσοφία ποτέ δεν «τελειώνει» ή «ολοκληρώνεται». Βρίσκεται όμως πάντοτε μέσα στη διαδικασία του «γίγνεσθαι». Μπορεί να διατηρηθεί μόνο μέσα από ζωντανές συζητήσεις και την άμεση αλληλεπίδραση μιας διάνοιας με την άλλη.

Έτσι, ο Σωκράτης καταλήγει πως ο γραπτός λόγος είναι χρήσιμος μόνον ως βοήθημα της μνήμης.

Ο ίδιος ο Πλάτων είχε στην κατοχή του μία συλλογή από χειρόγραφα, όμως στην Ακαδημία του δεν υπήρχαν ούτε βιβλιοθήκες ούτε «εκδοτικοί οίκοι». Η γνώση παρουσιαζόταν πάντοτε προφορικά και οι μαθητές έπρεπε να επιχειρηματολογούν και να συζητούν με τους δασκάλους τους και αναμεταξύ τους. Οι σημειώσεις ενός μαθητή με τις διαλέξεις του Πλάτωνος χάθηκαν όλες στη θάλασσα.

ΤΕΛΙΚΑ, ΟΤΑΝ
ΕΠΕΣΤΡΕΨΕ,
ΙΣΧΥΡΙΣΤΗΚΕ ΠΩΣ ΕΙΧΕ
ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ
ΤΟ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑ ΜΟΥ.

ΚΑΘΕΝΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΡΑΦΕΙ
ΟΧΙ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΑΛΛΑ
«ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ».

Η επίθεση του Πλάτωνος στη γραφή φαίνεται παράξενη δεδομένου ότι το επιχείρημά του διατυπώνεται *γραπτά*. Δεν ήταν καθόλου σκεπτικιστής σχετικά με την ικανότητα της γλώσσας να απεικονίζει τη φύση της πραγματικότητας. Ο Πλάτων ήταν, με τους όρους του **Jacques Derrida**, ένας «λογοκεντρικός» φιλόσοφος. Τι εννοούσε όμως ο Derrida (γεν. 1930) με τον όρο «λογοκεντρισμός»;

Αποδομημένος λογοκεντρισμός

Ο **λογοκεντρισμός** εστιάζει στην αμφισημία της ελληνικής λέξης **λόγος**, η οποία μπορεί εξίσου να αναφέρεται στον «γραπτό ή προφορικό λόγο», στην «εσωτερική σκέψη» ή και στην ίδια τη «λογική». Εδώ αρχίζει μια βαθύτατη σύγχυση.

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΔΙΝΕΙ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ, ΕΠΕΙΔΗ
ΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΕΝΟΣ
ΠΡΟΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ
«ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ».

ΑΥΤΟ ΕΝΝΟΩ ΟΤΑΝ
ΛΕΩ ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ
«ΛΟΓΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ».

Η δυτική φιλοσοφία, από την εποχή του Πλάτωνος, έχει λανθασμένα υποθέσει πως η γλώσσα καθρεφτίζει το «ακριβές νόημα» της αντικειμενικής πραγματικότητας. Η κριτική ή η **αποδόμηση** του Derrida ξεσκεπάζει την κρυφή μεταφορική φύση και τις ασυνείδητες απόψεις των φιλοσοφικών κειμένων, για τις οποίες ο συγγραφέας παραμένει ανυποψίαστος. Στον *Φαίδρο*, για παράδειγμα, ο Πλάτων υποστηρίζει πως ο γραπτός λόγος είναι και «δηλητήριο» και «θεραπεία», δίνοντας τον όρο *φάρμακον*, ο οποίος παίρνει τα πολλαπλά νοήματα του φάρμακου, του ιατρικού, του δηλητηρίου, του ναρκωτικού, του φυλακτού και ούτω καθεξής.

Ιδιωτικές και δημόσιες φωνές

Μολονότι το κείμενο του *Φαίδρου* ξεφτίζει μέσα από τις αποκαλυπτόμενες ενδογενείς αντιφάσεις του, η βασική του κριτική παραμένει ζωντανή. Μέχρι πρόσφατα, οι άνθρωποι μάθαιναν τα νέα διά στόματος άλλων. Σήμερα όμως ζούμε στον κόσμο των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η γλώσσα στον μεταμοντέρνο κόσμο μας φαίνεται να απομακρύνεται από τον ομιλητή. Έχουμε πρόσβαση σε κάθε λογής «πληροφορίες», συχνά όμως δεν έχουμε τρόπο να γνωρίσουμε την προέλευση και τις προθέσεις αυτών των πληροφοριών. Το παγκόσμιο δίκτυο υπολογιστών διαχέει στον κυβερνοχώρο ιδέες φτιαγμένες από αλγοριθμικά pixels, τα οποία μπορούν συνολικά να γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας με εκατοντάδες τρόπους.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ
ΠΑΡΑΓΕΤΑΙ ΑΠΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ
ΠΟΥ Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ
ΣΥΝΗΘΩΣ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ Ή ΚΡΥΦΗ.
ΑΡΑ, Ο ΠΛΑΤΩΝ ΕΧΕΙ
ΚΑΠΟΙΟ ΔΙΚΙΟ.

Η ΑΜΕΣΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ
ΓΝΩΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΣΕ ΕΝΑ
ΗΛΙΟΛΟΥΣΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟ
ΑΛΣΟΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ
ΠΡΟΤΙΜΟΤΕΡΗ.

Οι κληρονόμοι του Πλάτωνος: ο Αριστοτέλης

Ο Αριστοτέλης παρακολουθούσε τις διαλέξεις του Πλάτωνος για περίπου 20 χρόνια και ήταν ένας από τους πιο αντιφρονούντες μαθητές του. Διαφωνούσε με πολλές ιδέες του Πλάτωνος. Στο έργο του *Μετά τα Φυσικά* επικρίνει τις πλατωνικές Μορφές ως υπερβολικά υπερβατικές και υπερφυσικές. Με λογικό τρόπο υποστήριξε πως οι Μορφές και τα επιμέρους πράγματα δεν υφίστανται ξεχωριστά.

Η ηθική θεωρία του Αριστοτέλη φαίνεται, επίσης, αρκετά λογική. Η ηθική δεν αποτελεί ένα ιδιαίτερο είδος γνώσης, όπως τα μαθηματικά, το οποίο λίγοι μόνον μπορούν να κατανοήσουν βαθιά.

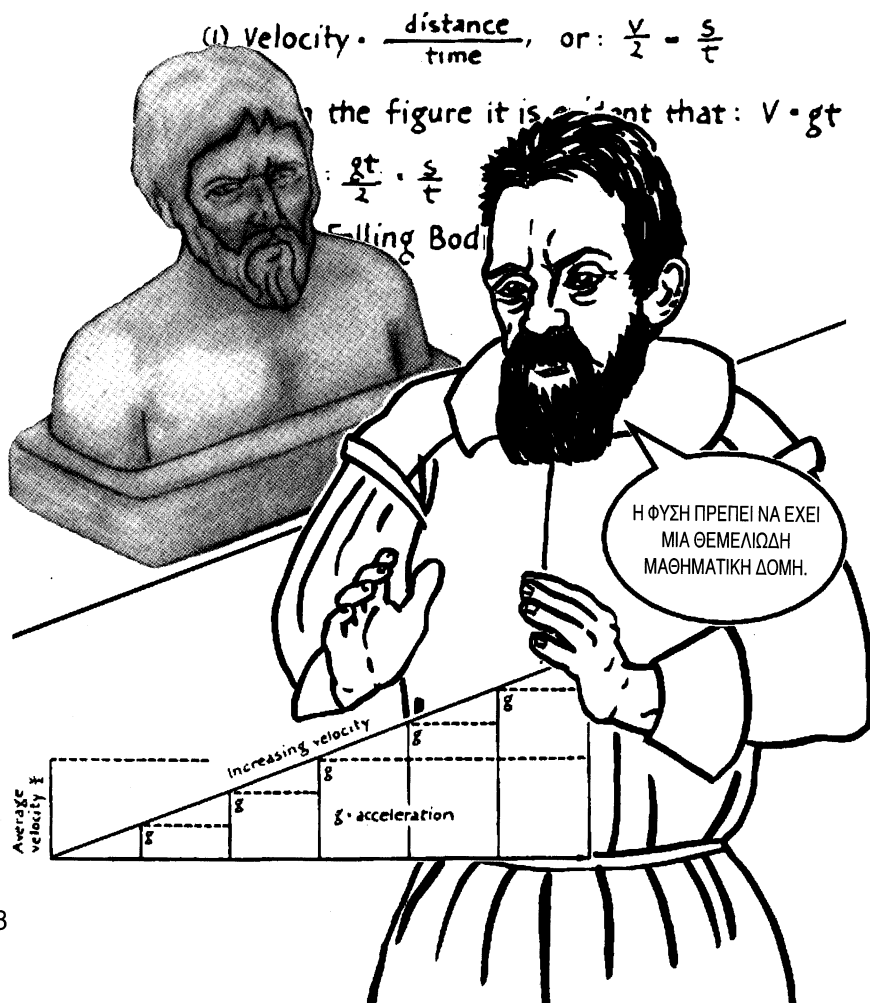
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΤΡΟΠΟΣ ΣΚΕΨΗΣ
ΚΑΙ ΜΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ
ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΝΑ
ΕΠΙΤΥΧΕΙ, ΑΝ ΤΟΥ ΕΧΕΙ ΔΟΘΕΙ
ΑΡΚΕΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.

Μολονότι η φιλοσοφία του Αριστοτέλη είναι διαφορετική από αυτήν του Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης επιδοκίμαζε πάντοτε τον δάσκαλό του για τα σωστά ερωτήματα που έθεσε.

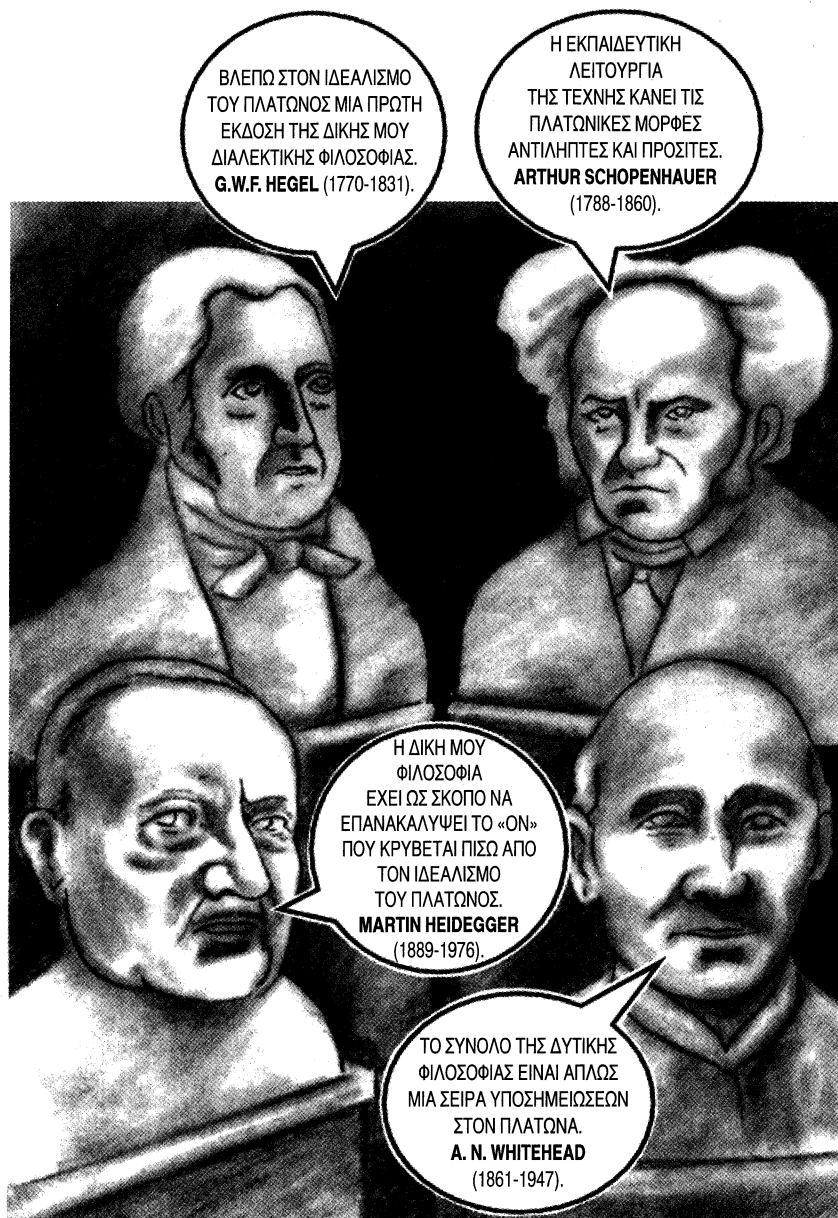

Πλατωνικοί, Νεοπλατωνικοί και άλλοι

Η Ακαδημία του Πλάτωνος επέζησε για περίπου 1000 χρόνια μέχρι που τελικά ο χριστιανός αυτοκράτορας Ιουστινιανός την έκλεισε το 529 μ.Χ. Ο Πλωτίνος, οι Νεοπλατωνικοί και ο πρώτος χριστιανός πατέρας της Εκκλησίας Ωριγένης μετέτρεψαν πολλές πλατωνικές ιδέες όπως αυτές του αγαθού, της ψυχής και της αθανασίας σε μία εξεζητημένη θεολογία. Ο Αριστοτέλης επηρέασε περισσότερο από τον Πλάτωνα τη μεσαιωνική σχολαστική σκέψη. Τα κείμενα του Πλάτωνος διασώθηκαν και σχολιάστηκαν από μελετητές του Ισλάμ, όπως τον Αβιτσέννα, και χάρη σ' αυτούς ο Πλάτων «αναβίωσε» στην ιταλική Αναγέννηση και επηρέασε τον Πετράρχη, τον Έρασμο, τον Thomas More και άλλους μελετητές, ώστε να αμφισβητήσουν το δόγμα του σχολαστικισμού. Ο Γαλιλαίος, ο πρώτος «σύγχρονος» φυσικός, θαύμασε τον *Τίμαιο*, ένα κείμενο που ενίσχυσε τη δική του αντι-αριστοτελική οπτική.

Κάθε περίοδος της ευρωπαϊκής σκέψης αναδιαμορφώνει τον δικό της «Πλάτωνα».

Έχουμε ήδη δει πως ο Πλάτων κέντρισε μεταμοντέρνους φιλοσόφους όπως τον **Jacques Derrida** και την **Julia Kristeva**. Φαίνεται πως οι ιδέες του Πλάτωνος θα διατηρηθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Τι είδους φιλόσοφος είναι ο Πλάτων;

Οι Προσωκρατικοί διασώθηκαν μέσα από ελάχιστα αινιγματικά αποσπάσματα. Συνεπώς, αν ο Σωκράτης, ένας ομιλητής και όχι ένας συγγραφέας, παρουσιάζεται ως ο πρώτος αναγνωρισμένος φιλόσοφος του κόσμου, αυτό οφείλεται αποκλειστικά στις γραπτές αναφορές του Πλάτωνος. Ο Πλάτων είναι, επίσης, ένας πολύ συστηματικός διανοητής, ο οποίος διατύπωσε τις ιδέες του σε γραπτά κείμενα. Παρουσίασε σχεδόν όλες τις κεντρικές ερωτήσεις της φιλοσοφίας για την επιστημολογία, τη μεταφυσική, την ηθική, την πολιτική και την αισθητική.

Πολλές από τις ερωτήσεις που έθεσε ο Πλάτων ήταν τελείως πρακτικές.

ΠΟΙΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ
ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ
ΓΙΑ ΝΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΜΕ
ΜΙΑ ΔΙΚΑΙΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ;

Άλλες είναι
περισσότερο
μεταφυσικές και
τεχνικές.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η
«ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»;
ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ
ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ;

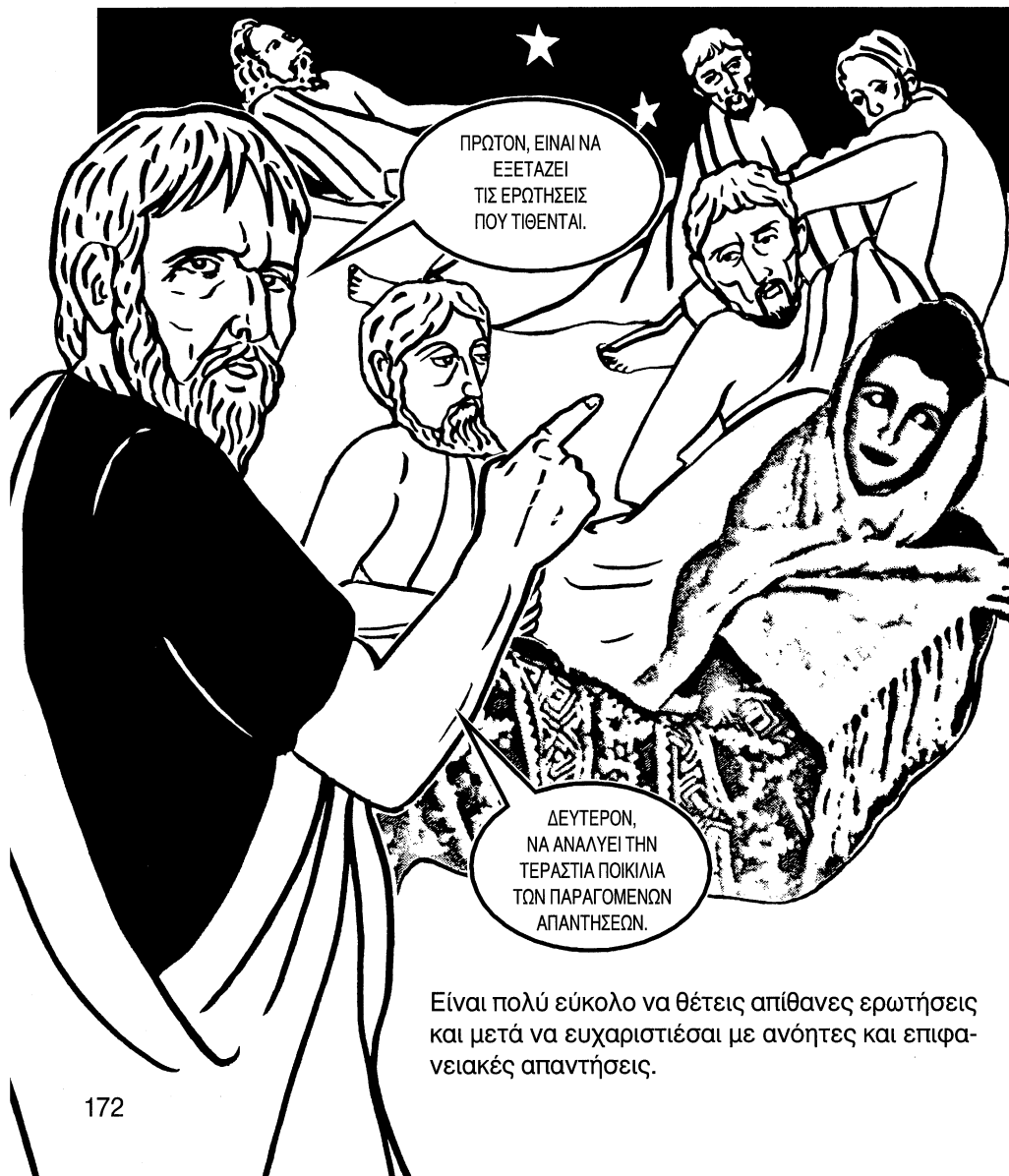
Συχνά προκαλούν
μία δραστηριότητα
που οι μοντέρνοι
φιλόσοφοι
ονομάζουν σήμερα
«εννοιολογική
ανάλυση».

ΤΙ ΕΙΝΑΙ
«ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ»;

Έτσι, η φιλοσοφία τείνει να γίνει ένας επιστη-
μονικός κλάδος «δεύτερης διαλογής»: επικρί-
νεις και αναλύεις τα λεγόμενα των άλλων.

Τι άραγε κάνει ένας φιλόσοφος;

Η Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. ήταν μια φλύαρη πόλη, γεμάτη από διαφορετικές αντιλήψεις για την ανθρώπινη φύση, την κοινωνία και τον ρόλο της φιλοσοφίας, και με άφθονο κυνισμό και για τις τρεις. Μερικές σκεπτικιστικές σοφιστικές αντιλήψεις σχετικά με τα όρια της ανθρώπινης γνώσης φαίνονται σήμερα «μεταμοντέρνες». Η κριτική αντίδραση του Πλάτωνος στους Σοφιστές ήταν να ανακαλύψει ποια είναι η πραγματική αποστολή του φιλοσόφου.

Είναι πολύ εύκολο να θέτεις απίθανες ερωτήσεις και μετά να ευχαριστιέσαι με ανόητες και επιφανειακές απαντήσεις.

Διαλογική εξέταση

Κατ' επανάληψη, ο Σωκράτης του Πλάτωνος έθετε ένα σημαντικό φιλοσοφικό πρόβλημα και διάφοροι άνθρωποι με διαφορετικές ικανότητες προσπαθούσαν να απαντήσουν, συχνά με τη μορφή ατελέσφορων και μη ικανοποιητικών ορισμών.

Γι' αυτούς που δεν έχουν συνηθίσει τη φιλοσοφία, αυτή η διαδικασία μπορεί να κάνει την ανάγνωση του Πλάτωνος μια απογοητευτική εμπειρία. Αυτό αληθεύει, ιδιαίτερα, όταν κάποιοι πιστεύουν πως η δουλειά του φιλοσόφου είναι να μας δώσει κάποιες καθαρές και τελειωτικές απαντήσεις στις κρίσιμες και συχνά βασανιστικές ερωτήσεις που πάντοτε προκύπτουν από την ανθρώπινη εμπειρία.

Ποιες είναι οι απαντήσεις;

Ο Πλάτων θα έδειχνε κάποια προτίμηση σε αυτήν την προκλητική περιγραφή φιλοσοφικής εργασίας. Δεν πίστευε πως η φιλοσοφία ήταν απλώς θέμα αφαιρετικής λογικής ανάλυσης. Η φιλοσοφία ήταν μία εξαιρετικά σοβαρή ηθική απασχόληση. Νόμιζε πως μπορούσε να δώσει απαντήσεις σε πολλές απ' αυτές τις ερωτήσεις. Πίστευε πως ο κόσμος είναι λογικά διατεταγμένος. Συνεπώς, τα μαθηματικά θα έπρεπε να είναι το κλειδί στη συνολική κατανόηση της κοσμικής λειτουργίας.

Η ημι-θρησκευτική αυτή εμπειρία τούς κάνει α-
λάνθαστους, νομιμοποιεί την ηθική τους αυθε-
ντία και τους δίνει απόλυτη πολιτική δύναμη.

Η αναζήτηση της ιδανικής τελειότητας

Οι μυστικιστικές αυτές θεωρίες συχνά μάς παρουσιάζονται δογματικά ως θρησκευτικά άρθρα ή ως ανεξήγητες αλληγορίες παραβολικής μορφής με φυλακισμένους και σπηλιές, πλοία και πληρώματα. Η δυναμική τεχνοτροπία της πλατωνικής πρόζας ενίοτε δημιουργεί την εντύπωση πως η φιλοσοφία του είναι καθαρή και λογικά συνεπής. Με έκπληξη όμως διαπιστώνουμε πως οι κεντρικές θέσεις του «πλατωνισμού» δεν είναι ούτε ξεκάθαρες ούτε υποστηρίζονται με λογική ακρίβεια.

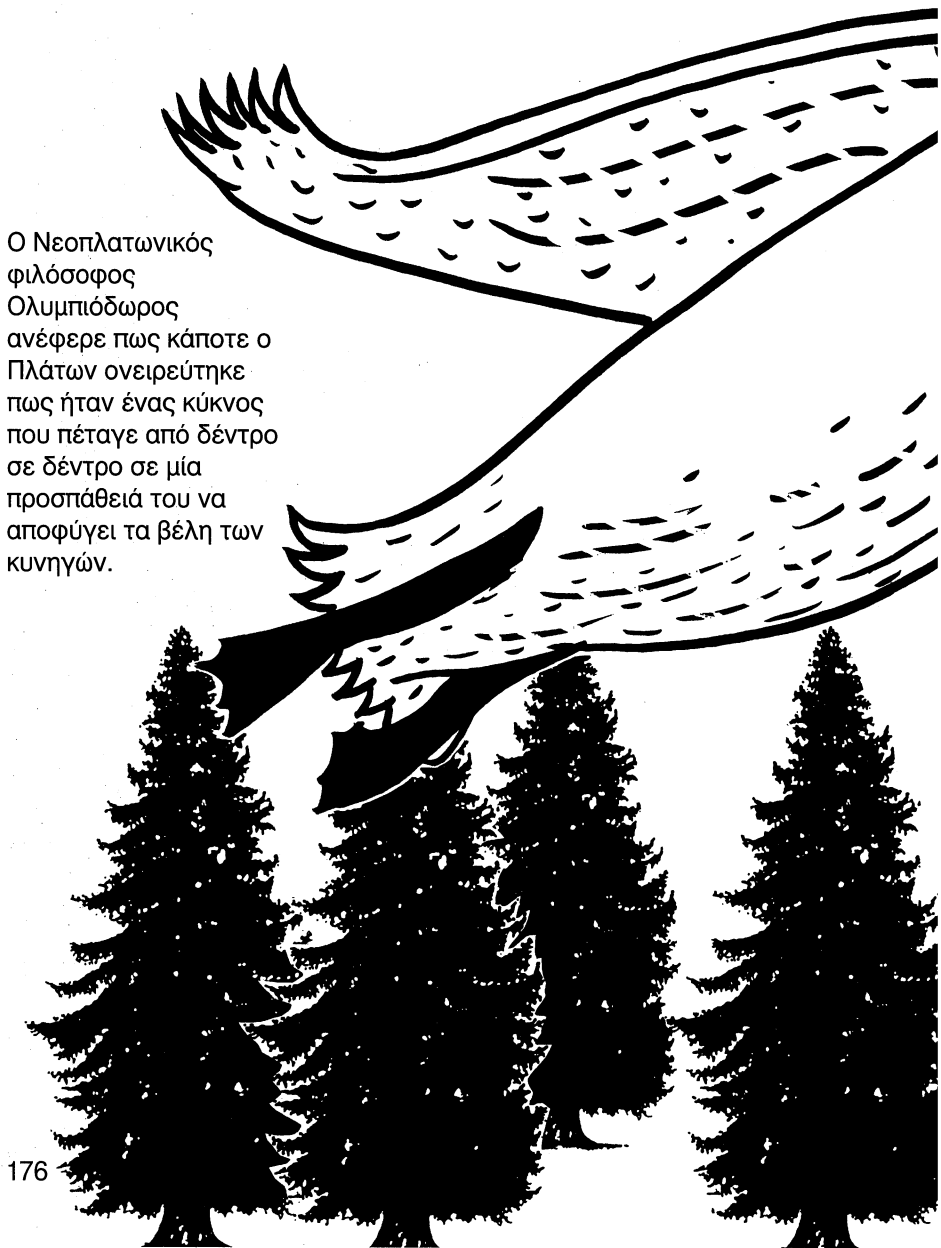
Ο ΠΛΑΤΩΝ ΦΑΝΤΑΖΟΤΑΝ
ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΑΓΝΟΤΕΡΟ ΚΑΙ
ΠΙΟ ΑΞΙΟΠΙΣΤΟ ΠΕΡΑ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΑΔΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΕΠΑΡΚΗ
ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΖΟΥΜΕ.

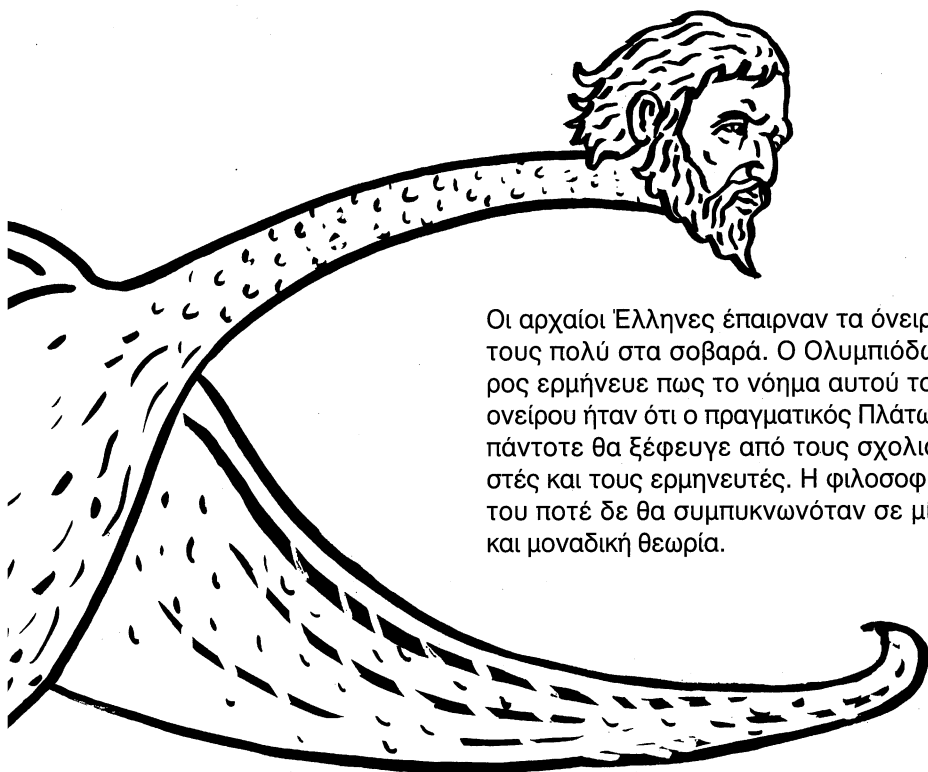
Κατηγορείται, επίσης, πως έπεισε τόσο πολλούς φιλοσόφους να αντιλαμβάνονται τη φιλοσοφία ως την αναζήτηση μυστικής γνώσης, περιορισμένης σε αυτεπάγγελτους ειδικούς. Η πολιτική του φιλοσοφία ήταν δημιουργική επειδή είχε την ανάγκη ιδανικών. Μπορεί όμως να είναι και πολύ καταστροφική. Σήμερα φαίνεται ότι τα όνειρα των ουτοπιστών μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνο με καταπιεστικές μεθόδους.

Πλάτων, ο μάγος της απόδρασης

Είναι δύσκολο να στριμώξεις τον Πλάτωνα. Φαίνεται πως δεν ήταν ένας, αλλά πολλοί φιλόσοφοι: ένας κριτικός ερμηνευτής εννοιολογικών προβλημάτων, ένας δογματικός ελιτιστής που συνηγόρησε σε μια αδίστακτη δικτατορία, η οποία βασιζόταν στις αρχές της ευγονικής, ο εμπνευστής ενός καλύτερου κόσμου.

Ο Νεοπλατωνικός φιλόσοφος Ολυμπιόδωρος ανέφερε πως κάποτε ο Πλάτων ονειρεύτηκε πως ήταν ένας κύκνος που πέταγε από δέντρο σε δέντρο σε μία προσπάθειά του να αποφύγει τα βέλη των κυνηγών.

Οι αρχαίοι Έλληνες έπαιρναν τα όνειρά τους πολύ στα σοβαρά. Ο Ολυμπιόδωρος ερμήνευε πως το νόημα αυτού του ονείρου ήταν ότι ο πραγματικός Πλάτων πάντοτε θα ξέφευγε από τους σχολιαστές και τους ερμηνευτές. Η φιλοσοφία του ποτέ δε θα συμπυκνωνόταν σε μία και μοναδική θεωρία.

Για τον Πλάτωνα η φιλοσοφία ήταν πάντοτε η αρχή και όχι το τέλος της αναζήτησης. Με αυτό μπορούμε μόνο να συμφωνήσουμε και να το χρησιμοποιήσουμε ως μία καλή δικαιολογία για το τέλος αυτού του βιβλίου.

Επιλεγμένη βιβλιογραφία για περαιτέρω μελέτη

Η χρονολογική διάταξη των διαλόγων του Πλάτωνος προσδιορίζεται με δυσκολία από τους ερευνητές. Κατά πάσα πιθανότητα, ο Πλάτων συνέταξε τα κείμενα τον 4ο αιώνα π.Χ., κυρίως μετά τον θάνατο του Σωκράτη το 399 π.Χ. Οι διάλογοι του Πλάτωνος διαιρούνται συνήθως από τους σύγχρονους μελετητές σε τρεις χρονικές και όχι φιλοσοφικές περιόδους. Στην πρώιμη περίοδο κατατάσσονται η *Απολογία*, ο *Κρίτων*, ο *Ευθύφρων*, ο *Λάχης*, ο *Χαρμίδης*, ο *Μένων*, ο *Πρωταγόρας*, ο *Κρατύλος* και ο *Γοργίας*, στη μέση κατατάσσονται το *Συμπόσιο*, η *Πολιτεία* και ο *Φαίδρος*, ενώ τέλος, στην ώριμη συγγραφική του περίοδο, ο *Παρμενίδης*, ο *Θεαίτητος*, ο *Σοφιστής*, ο *Τίμαιος*, ο *Φίληβος* *Κριτίας* και οι *Νόμοι*. Εντούτοις υπάρχουν πολλές αντιρρήσεις για τη χρονολογική κατάταξη του *Τίμαιου*, του *Κρατύλου* αλλά και άλλων έργων του Πλάτωνος. Η μετάφραση όπως και το αρχαίο κείμενο των παραπάνω διαλόγων διατίθενται με αξιόπιστη επιστημονική επιμέλεια και μερικό σχολιασμό από τις εκδόσεις «Ζαχαρόπουλος». Αν και η μετάφραση της σειράς δεν έχει ανανεωθεί, ωστόσο παραμένει η πιο έγκυρη συνολική μεταφραστική εργασία για το έργο του Πλάτωνος. Τέλος, ο δύσβατος και πολυδιαβασμένος *Τίμαιος* προσφέρεται με εξαιρετική εισαγωγή, μετάφραση και σχολιασμό από τις εκδόσεις «Πόλις» και το *Συμπόσιο* από την εργασία του αξεπέραστου Ι. Συκουτρή (†1936) στις εκδόσεις της Ακαδημίας Αθηνών (1950).

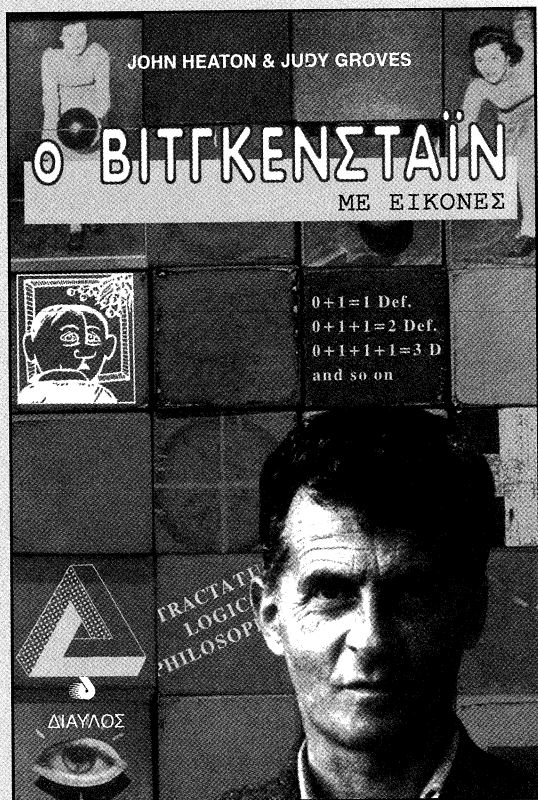
Εισαγωγικές μελέτες στη φιλοσοφία του Πλάτωνος

- Θεοδωρακόπουλος Ι., *Εισαγωγή στον Πλάτωνα*, Αθήνα, 1958
- Satele, F., (εκδ.) *Η Φιλοσοφία: από τον Πλάτωνα ως τον Θωμά Ακινάτη* (τόμ. Α'), εκδόσεις Γνώση, 1984
- Taylor, A. E., *Πλάτων: ο άνθρωπος και το έργο του*, ΜΙΕΤ, 1992

Εισαγωγικά βιβλία για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία

- Dodds, E. R., *Οι Έλληνες και το παράλογο*, Παπαδήμας, 1978
- Guthrie, W. K. C., *Οι Έλληνες φιλόσοφοι από τον Θαλή ως τον Αριστοτέλη*, Παπαδήμας, επανεκδόθηκε 2001
- Kirk, G.S. - Raven, J. E. - Schofield M., *Οι Προσωκρατικοί Φιλόσοφοι*, ΜΙΕΤ, 1990

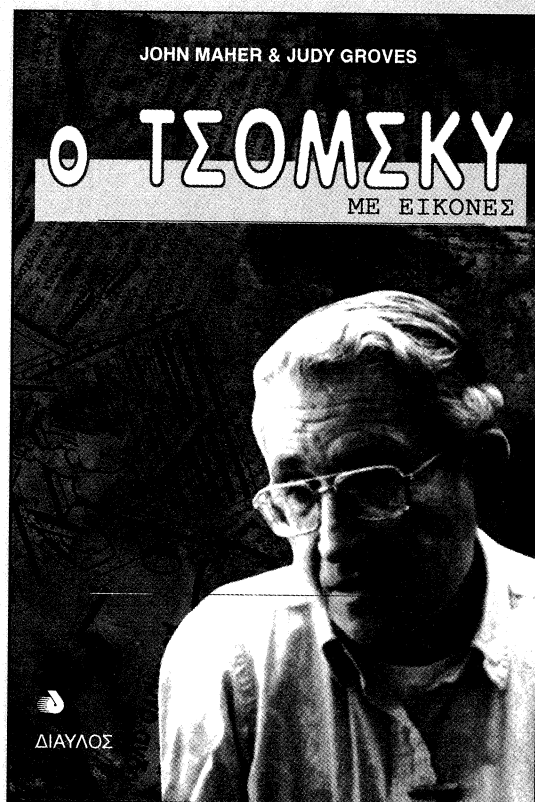
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

JOHN HEATON & JUDY GROVES

Ο ΒΙΤΓΚΕΝΣΤΑΪΝ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

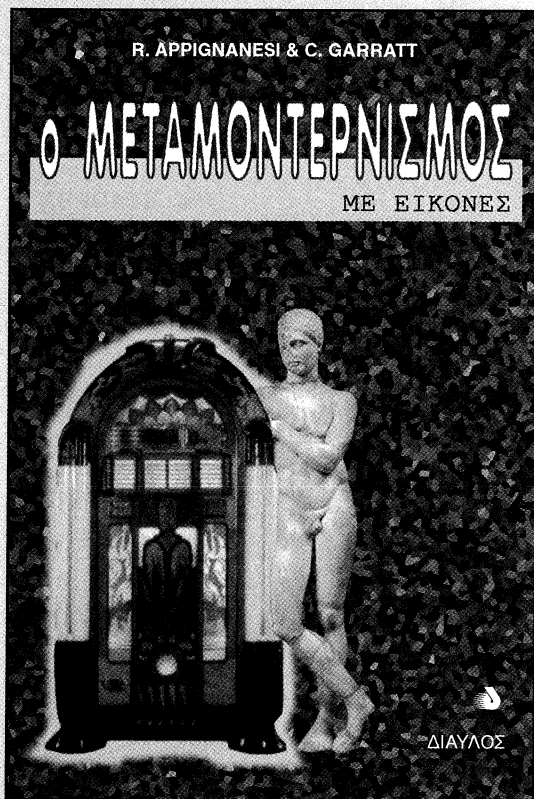
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

JOHN MAHER & JUDY GROVES

Ο ΤΣΟΜΣΚΥ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

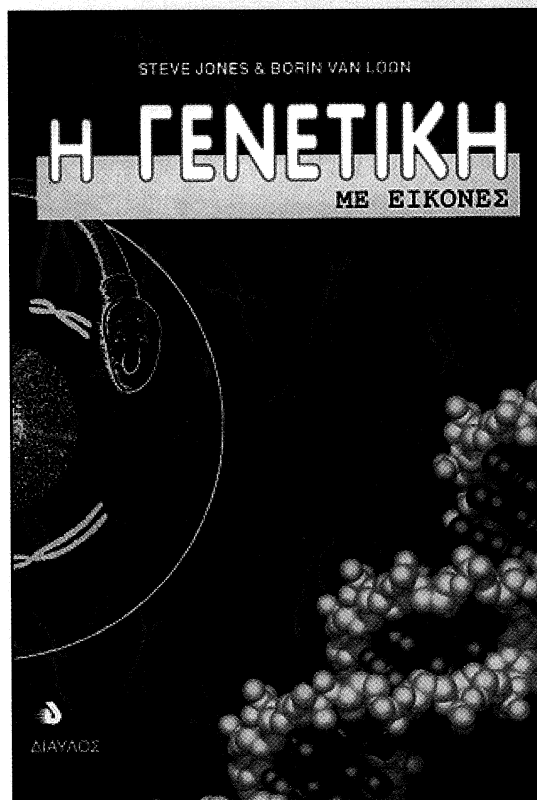
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

R. APPIGNANESI & C. GARRATT

Ο ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

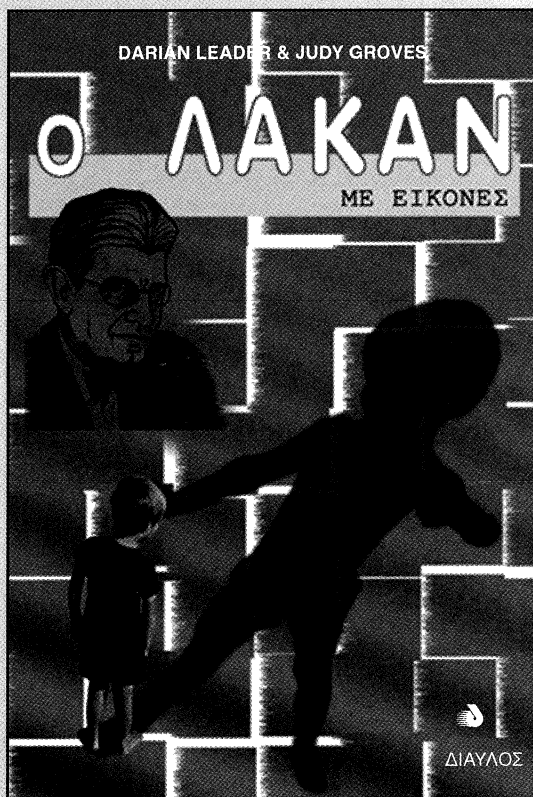
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

STEVE JONES & BORIN VAN LOON

Η ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

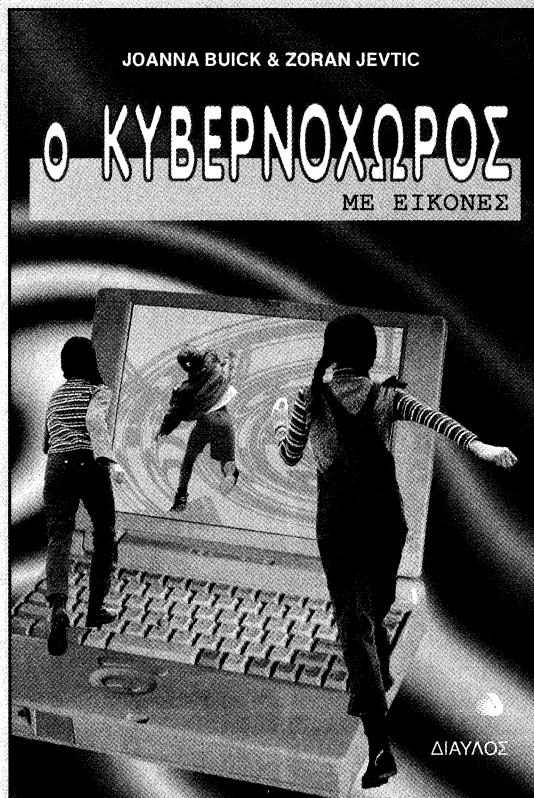
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

DARIAN LEADER & JUDY GROVES

Ο ΛΑΚΑΝ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

JOANNA BUICK & ZORAN JEVTIC

Ο ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΣ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ